# D:r Zimmertürs bisarra möten

## Bokutgåva

Stockholm. Albert Bonniers förlag. 1929.

### CESARS HUSTRU

#### I.

Det flata Holland saknar dramatik, men Amsterdam har fött Tartaruga, vars rykte som tidens störste operadirektör har gått ut över hela världen ända till perser, meder och elamiter samt de Egypti landsändar vid Cyrene. Han var en liten man med undersätsig figur, med ögon, vilkas blick tycktes befinna sig antingen i den stad han just lämnat eller i den han närmast skulle besöka, med ett undfallande, nästan ödmjukt sätt och med börjande skallighet. De lagerkransar han mottog efter varje ny instudering upphörde att glädja honom, när det blev honom klart, att han inte som Cesar kunde använda lagern att skyla sitt huvuds börjande nakenhet med.

Cesar! Det var vad tidningarna kallade honom, när han lade sin åttonde opera under sig, och den låg i själva brödets och skådespelens gamla huvudstad. Cesar Tartaruga! — »Akilles kunde inte hinna fatt sköldpaddan», skrevo tidningarna med fint skämtlynne, »men Tartaruga har hunnit fatt Cesar ...»

Tartaruga betyder sköldpadda på italienska.

Kort efteråt gifte Cesar sig.

Han valde sin hustru bland sina stamtrupper, sin tionde legion som varit med från början. Hon var en stor fyllig blondin med blanka gletscherögon som aldrig smälte, med en stor och befallande mun som sällan yttrade något, och ett blankt blont hår som småningom föll för saxen, under det Cesars föll av andra orsaker. 1 hans operor spelade hon självfallet Brynhilderollerna. Men i och med äktenskapet upphörde hennes sång, såsom näktergalens upphör den tjugutredje juni på aftonen. Det blev längre och längre mellan hennes uppträdanden. Nu var det väl tre år sedan hennes gletscherögon och hennes sköldmöbrynja blänkt över rampen mot en internationell publik.

Roms erövring kom inte Tartaruga att glömma provinserna. Han styrde dem genom prokonsuler, men när det gällde att befästa en hotad och vacklande gräns, ingrep han alltid själv. Senast hade batavernas stam visat upprorstendenser och följaktligen låg han med tionde legionen i Amsterdam.

Doktor Zimmertür, vars yrke sammanförde honom med alla världens yrken och stånd, kände Tartaruga sedan gammalt; och eftersom doktorn visserligen, sin ras jämlikt, uppmuntrade konster och vetenskaper, men också gärna sparade en gulden när han kunde det, beslöt han att uppsöka den store mannen och skaffa sig fribiljetter till hela Ringen.

Han fann Cesar vid morgonkaffet i hans matsal. Han bebodde en svit på hotellet, och från rummet bredvid, där han höll kontor, störtade unga tjänstemän ut och in, telefoner pinglade och sällsamma order genljödo:

— Har draken Fafner kommit i olag? Det måste ordnas före klockan tre. Vad säger ni? Har Heinzelmann inte kommit än? Sök honom genast i baccaratklubben i Köpmansföreningen eller på Ostindiefararnas pokerklubb, och om han inte är där, får ni leta upp honom på de sämre kaféerna i hamnen! — Hallå! Hallå!

Vad behagas? Har fröken Brioni sprängt brynjan? Det måste ...

Tartaruga ropade några ord till kontoret, stängde dörren och kom mot doktor Zimmertür med bägge händerna framsträckta.

— Ave Cesar! sade doktorn med fascisthälsning. Men när du hör mitt ärende, kör du mig på porten. En, som önskar fribiljetter, hälsar dig, o Cesar!

Den store operadirektören tycktes knappt höra på honom.

— Fribiljetter? upprepade han frånvarande. Fri — ja visst. Du var precis den människa, jag ville träffa! Hur länge är det sen jag såg dig? Fyra år snart, tror jag?

Doktorn studerade hans ansikte. Skalligheten hade tilltagit — ingen lagerkrans skulle kunna dölja den längre — han var gulare i hyn, och de förr drömmande ögonen voro oroligt observerande. Dåliga symtom — var det affärskomplexet?

— Vi ha inte råkats sedan ditt äktenskap, upplyste doktorn. Jaha, det är precis fyra år sen. Men det är nästan alltför älskvärt av dig att säga att du just ville råka *mig,* när du hör att det är fribiljetter som jag ...

— Ha vi inte råkats sedan dess? Och du uttyder fortfarande människornas drömmar eller inbillar dem att du gör det?

— Vad menar du? morrade doktorn med låtsad förtrytelse. Inbillar jag människor någonting? Det är du som inbillar dem allt möjligt med hjälp av säckväv, bräder och färger. Du lever på att skänka dem illusioner, jag på att beröva dem illusioner.

Och det påminnner mig om mitt ärende. Har du två frib ...

Tartaruga kastade cigarretten i ett bronsbäcken från Pompeji, som alltid följde honom, tände en ny och började springa fram och tillbaka i rummet med korta steg.

— Fyra år? Ja, det stämmer. Vi träffades i Wien strax efter mitt — mitt bröllop. Du var mycket uppmärksam mot min fru och mig, verkligen mycket uppmärksam. Du skickade henne blommor var morgon, du bjöd på biltur till Semmering, och du analyserade henne — alldeles gratis. Hahaha! Analyserade du dig själv också? Du skulle väl inte ha varit förälskad i henne, gamle roué, vad?

Doktorn bredde leende och avvärjande ut händerna. Samtidigt iakttog han uppmärksamt sin vän. Någonting i hans sätt förbryllade doktorn. När han framkastade sina skämtsamma insinuationer, lät hans röst nästan ängslig och hans ögon studerade doktorn spänt. Menade han allvar med sin löjliga antydning? Hade han gripits av en svartsjuka med fyra års retroaktiv verkan? Det föreföll otroligt — men vad var tillräckligt orimligt för en misstänksam äkta man? Doktorn fick en vision av m:me Tartaruga i blont isjungfrumajestät. Att hon kunde fresta en liten man som Tartaruga, förstod han, men honom själv? Aldrig!

— Käre vän, sade han, det gläder mig att du minns de små uppmärksamheter jag fick tillfälle att visa er båda den gången. Att din fru skulle minnas dem eller mig, vågar jag inte hoppas, så omsvärmad som hon var!

Tartarugas ansikte ljusnade som en scen, där man skruvar upp belysningen. Det spända draget försvann.

— Inte sant? Hon var omsvärmad!

— Det är inte rätta ordet, förbättrade doktorn och iakttog verkan av sina ord. Hela Wien låg för hennes

fötter. Om du var Cesar, så var hon en blond kejsarinna.

Tartarugas mörka ansikte strålade.

— Ja, ja! Du har rätt! En blond kejsarinna ... och Wien låg för hennes fötter ...

Han förlorade sig i minnen, och doktor Zimmertür fick tid att se sig om. På ett sidobord stod ett fotografi i en ram av silver och onyx — madame själv. Hon var sig lik, konstaterade doktorn, samma min av Brynhildetrots, som egentligen blott var en påtagen mask. Trots? Inte ett spår, men kall och loj bekvämlighet. Ögonen sade inte: ve den som rör mig; de sade helt enkelt: låt mig vara i fred! Om de tycktes säga: *noli me tangere,* så betydde orden bara — doktorn fnissade invärtes förtjust åt sin enkla ordlek — så betydde det bara: låt bli att bjuda upp mig till tango! Och på senare tider tycktes de ju ha fått sin önskan uppfylld. Det var längesen madame hade uppträtt. Men det var nästan lika länge sen hon hade figurerat i de mondäna tidningarnas notiser.

Teaterkungen dröjde fortfarande kvar i angenäma nejder. Men plötsligt förmörkades hans ansikte, och han återvände med ett ryck till verkligheten.

— Det var sant, sade han, du var precis den människa jag ville tala med. Du påstår att du kan förklara drömmar. Du skall få förklara en dröm som jag har haft!

Doktorn nickade. Vad i all världen stod på? Tartaruga hade på nytt börjat springa fram och tillbaka över golvet.

— Var det i natt du hade drömmen? frågade han i hövligt intresserad ton.

— I natt och många gånger förut! ropade teaterkungen. Det är inte precis samma dröm var gång, men innehållet är detsamma. Omisskännligt!

— Och vad är det omisskännliga innehållet? frågade doktorn och sänkte ögonfransarna över sina svarta pupiller.

— Att min hustru låter sig kurtiseras av andra män! ropade Tartaruga. Att hon tar emot hyllning än av den ene, än av den andre, att hon — att hon ...

Hans röst fastnade i halsen. Doktorn insköt lugnande:

— Men käre vän, det vore väl inte så farligt, om din hustru gjorde det du sade, ens i verkligheten. Och när det är en dröm ...

— Jag har inte sagt dig allt! nästan skrek teaterkungen. Hon bedrar mig! Hör du — ja, kort och gott, jag drömmer att hon bedrar mig!

Han stirrade nästan hotande på doktorn som för att säga: Vågar du påstå att det är en sanndröm? Doktorn mönstrade honom diskret men obevekligt genom ögonfransarna. I sitt inre hade han samma nästan akustiska förnimmelse av disharmoni som nyss, när Tartaruga framkastade sina »skämtsamma» insinuationer mot honom själv. Hans blick gick till porträttet på sidobordet, och innan han åter fäste den på Tartaruga, hade han sin plan färdig.

— Nå! ropade teaterkungen otåligt. Klickar din berömda konst? Hur förklarar du min dröm? Svara!

Doktorn gnuggade omsorgsfullt sina små fylliga händer och teg en stund. Därpå slog han långsamt upp ögonen och såg den andre in i ansiktet.

— Drömmen, sade han, har många masker men endast en roll. Den är en sanningssägare. I grund och botten har varje dröm endast en förklaring. Den ger uttryck åt en undertryckt och ouppfylld önskning.

Han tystnade. Det tog en halv minut innan Tartaruga hann förstå vad han sagt, men plötsligt flög han i luften med ett gapskratt som liknade ett vrål.

— En önskning! Det är storartat! Det är praktfullt! Jag går alltså omkring och önskar att — att min hustru — hahaha! Det är enastående! Det är sublimt!

Han störtade runt i rummet som tjuren rusar runt arenan, slog ena handen mot den andra, gapskrattade, tände det elektriska ljuset, släckte det igen, stannade framför doktorn, slog sig på knäna och ropade:

— Du är otrolig! Du är en större sanningssägare än drömmen, eftersom du kan uttolka, vad drömmen betyder! Jag, Tartaruga, går omkring och önskar en sak sedan åratal — ja, sedan åratal, ty det är åtminstone två år sen jag hade min första dröm — jag går runt med en önskning, en enda stor önskning, som jag undertrycker, därför att jag vet att den är ouppfyllbar. Och den är att min hustru skall vara mig otrogen! Märk, mitt herrskap — han vände sig mot en imaginär publik — detta är inte något skämt, det är vetenskap, det är vetenskapens sista ord, formulerat av den berömde doktor Zimmertür! Jag, som tidningarna bruka kalla Cesar och som har utsikt att få mina flesta önskningar uppfyllda, jag har en enda som aldrig, aldrig blir uppfylld, och som därför kommer igen i mina drömmar natt efter natt, och denna önskning, mitt herrskap, vad är den? Att bli behornad av — hur var det doktorn själv sade? — av min blonda kejsarinna! Hahahahahaha!...

— Hahaha! ifyllde doktorn vänligt. Du glömmer en sak, bästa vän, i din glädje över mitt komiska infall. Det var på tal om Wien, som jag kallade m:me Tartaruga en blond kejsarinna.

— Det var på tal om Wien? upprepade teaterkungen oförstående med huvudet på sned. Och vilken demonisk betydelse har det, att det var på tal om Wien, som du ...

Doktorn studerade en affisch på väggen och sade:

— Fröken Brioni har din hustrus gamla roll, ser jag. Får jag fråga ...

Tartaruga avbröt honom med ett nytt skratt:

— Hahahaha! Jag har en stor, ouppfylld och undertryckt önskning i livet! Jag vill — hahaha, å, hahaha, jag vill ...

Han grep en bok från ett av borden, där de lågo i högar, och slungade den mot taket. Ett vitt pappersstycke lösgjorde sig från boken och dalade som ett avrivet blomblad mot marken. Doktorn plockade upp det, läste några ord med tydligen förvrängd stil och lämnade papperslappen till Tartaruga:

»Torsdag e. m. fem till sju, den vanliga adressen.»

Tartaruga stirrade på meddelandet, vände det mellan fingrarna, genomläste det ytterligare fyra gånger, plockade upp boken och såg på namnteckningen: Alaine Tartaruga. Plötsligt slog han till ett sista gällt skratt.

— Om det är sant att jag går runt med den undertryckta önskning som du påstår, så behöver den visst inte längre — hahahaha — kallas ouppfylld! Hahaha ...

En dörr avbröt honom. Det var fru Alaine som kom hem.

## II.

Doktorn gjorde en hastig rörelse som för att gå; det fanns ögonblick då diskretionen inte blott kan vara en dygd utan en angenäm dygd. Men Tartaruga höll honom kvar med ett fast grepp i rockärmen.

— Alaine, du känner säkert igen vår vän doktor Zimmertür, som var så uppmärksam mot dig i Wien!

Gletscherögonen töade en obetydlighet. Doktorn bugade sig och mumlade något om sin praktik. Men Tartaruga lät inte gäcka sig.

— Du minns kanske att doktorn analyserade ditt själsliv, fortsatte han obevekligt. Du påstod själv att allt vad doktorn sade var förbluffande riktigt. I dag — han gjorde en paus — i dag har vår vän doktorn analyserat mitt själsliv.

Fru Alaines ansikte uttryckte varken intresse eller överraskning, eller om de gjorde det, tycktes överraskningen gälla meddelandet att hennes man hade ett själsliv.

— Nej, rättade teaterkungen sig själv i samma onaturligt behärskade ton. Det var inte mitt själsliv doktorn analyserade. Det var en dröm som han uttolkade.

Fru Alaine drog av sig handskarna med oändlig likgiltighet.

— En egendomlig dröm som har förföljt mig länge, fortsatte Tartaruga med sänkt röst. Vet du vad en dröm är enligt doktorn?

Fru Alaine brydde sig inte ens om att skaka på huvudet.

— En ouppfylld och undertryckt önskan! Och vet du vad min dröm var?

Fru Alaine tycktes inte långt från en gäspning. Tartarugas röst sjönk till en dov viskning.

— Att du lät dig kurtiseras av andra män! Att du tog emot deras hyllning i hemlighet! Att du — hans röst var rostig av sinnesrörelse — att du bedrog mig! Hör du: bedrog mig!

Fru Alaine såg på honom utan att tyckas förstå att detta var annat än en spelad scen. Tartarugas röst lyfte sig till ett vansinnigt skratt.

— Du har intet att svara! Jag har sagt dig vad jag drömde: att du bedrog mig! Jag har sagt dig vad doktorn påstår att en dröm är: en ouppfylld önskan, och du står där stum! Du protesterar inte mot doktorns förklaring, du finner både min dröm och den önskan som doktorn tilldelar mig högst naturlig! Hahaha — jag, Tartaruga, går omkring med en dröm och en önskan, och min hustru finner det högst naturligt att min dröm och min önskan är att jag blir bedragen av henne! Å, hahahaha — å haha ...

— Bäste vän, började doktor Zimmertür, jag tror verkligen att min tid ...

Tartaruga klämde honom om armen tills knogarna vitnade, men tog inte blicken från sin fru. Hans röst blev på nytt dov och ruvande.

— Om man inte finner något absurt i en önskan, sade han, så är det ju inte heller mer än rimligt, om man går den i förväg. Nej, det vore ju inte mer än rimligt, eller hur? Alldeles nyss råkade jag öppna en bok — hans blickar sökte fåfängt genomborra gletscherisen — jag öppnade en bok, som tillhörde dig, och i den boken fann jag ett meddelande, ett privat meddelande som jag inte kunde undgå att läsa. Det tycks framgå av meddelandet att du har anat min föregivna önskan, det tycks framgå att du — har du ingenting att säga? Så

svara då! Vad har du att säga?

Fru Alaine ansåg det tydligen inte mödan värt att svara. Hennes ögon gingo förbi mannen mot ett avlägset fjärran. Tartaruga brast ut i ett skrik, som denna gång inte lät teatraliskt alls.

— Det tycktes av kortet som om du bedrog mig! Hör du: bedrog mig, bedrog mig — mig, mig, som — vad har du att svara? Har du ingenting att svara? Är det då sant? Min gud, min gud ...

Han pressade händerna mot ansiktet med ett stön och ryckte bort dem igen.

— Svara då! Kan du bestrida vad som stod på biljetten? Vågar du bestrida det? Nej! Så erkänn då, i guds namn, så låt mig veta mitt öde och bekänn! Hör du: bekänn!

Ingen muskel rörde sig i fru Alaines ansikte, ingen skälvning genomfor hennes kropp. Hennes stora, befallande mun var sluten som ödets, hennes panna var klar och lugn. Förgäves spejade Tartaruga efter ett tecken till skuld eller trots, efter skuggan av ett brottsligt minne. Plötsligt drog han andan så djupt som en man som räddats från att drunkna, och rosslande, med ett tonfall av återvändande tro, utbrast han:

— Nej, det är omöjligt! Du har ingenting att bekänna! Det hela är ett missförstånd! Men bestrid det då! Försvara dig då! Tala! Hör du! Neka då! Tala!

Fru Alaine talade inte. Hon rätade sig i hela sin längd, tills hon stod där, vit som snö, kall som is, blond som vintersolsken, gletschergrön och oåtkomlig som en av de alptoppar vilka äro ett mål för tusen mäns äregiriga segrardrömmar men trotsa dem alla. Hon såg på sin man med en nästan föraktfull blick, aningen av ett iskallt leende lekte kring hennes mun, men hon talade inte. Doktor Zimmertür, som aldrig beundrat hennes typ, beundrade henne. Hon var som en isskulptur av den obönhörliga, på inga frågor svarande, utmanande och gäckande naturen. Tartaruga bröt samman i en snyftning.

— Å, jag förstår din tystnad! Du är varken skyldig eller oskyldig! Någon åtrår dig, någon bestormar dig, och hur skulle han kunna göra annat. Du stolta, du sköna, du otillnärmeliga Alaine — hur skulle han kunna göra annat — jag själv kan inte annat, om du så är skyldig eller oskyldig — jag kan inte, jag kan inte — jag älskar dig ...

Hans röst brast samman i en snyftning som skakade hela hans kropp. Han grep sin hustrus hand, pressade den mot sin panna och sin mun och störtade ut. Fru Alaine blev stående i samma isjungfruattityd.

Doktor Zimmertür harsklade sig och trädde ett steg närmare.

— Det gick ju bra! viskade han. Nu får ni ro i åtminstone tre månader. Tillåt mig gratulera er till resultatet och tillåt mig uttrycka min beundran för er insikt i psykologien!

Mycket långsamt vred hon på huvudet och såg på honom med en blick, i vilken man läste en glimt av intresse.

— Tillåt mig verkligen gratulera er! upprepade doktorn. Ni visste, att för er man är hela världen en teater — finns det inte någon berömd författare som redan har sagt något liknande? Ni visste att ni hade en enda roll att fylla på denna teater, primadonnans. Men ni var trött på att vara primadonna på scenen. Ni var trött på att vara det i privatlivet. Ni var trött på i det närmaste allting: framför allt var ni trött på män. Vad ni ville ha efter så många års teater var ro, men det kunde inte er man inse. Ni ville slippa att bära mask, men för honom var ni en mask, ni var isjungfrun. Men isjungfruns förtrollning beror på att hon trotsar alla angrepp, liksom sfinxens på att dess gåta är olöslig. Om ingen bryr sig om att gissa sfinxens gåta, om ingen bryr sig om att bestorma isjungfrun, så är förtrollningen borta. Sedan tre år har ni inte uppträtt på scenen, sedan två

år, tror jag, har ni inte ens orkat deltaga i societetslivet. Ni var på väg att mista er nimbus för er man. Det var det som gick igen i hans drömmar, där hans önskningar talade sitt symboliska men nästan brutalt genomskinliga språk. Men i dag har ni med ett raskt grepp åter skänkt er själv all er gåtfullhet, all er gloria. Den lilla biljetten, som ni själv hade skrivit, hade väl förr eller senare fallit i händerna på er man. Men att den gjorde det just i dag, då jag tolkat hans dröm för honom, var en tredubbel lyckoträff, och om jag gratulerar er till att ni nu varken behöver uppträda på den offentliga eller privata scenen i minst tre månader, utan kan sköta er apati som ni vill, så vågar jag tillskriva mig själv en liten del av förtjänsten — eller vad anser ni?

För första gången var fru Alaines ansikte ett ansikte och inte en mask. Hennes gletschergröna ögon hade förändrat nyans, de skimrade nästan i turkosmatrix, vilken av alla stenar är den som kommer en vänligt sinnad katts ögonfärg närmast. De uttryckte inte bara intresse, de uttryckte nästan respekt. Men just då hördes steg, och på mindre tid än en sekund hade gletscherglansen återvänt.

— Käre vän, hördes Tartarugas förgråtna men lyckliga stämma, du kom ju för att få fribiljetter! Här äro de. Jag tackar dig för besöket, och jag hoppas att du kommer att njuta av föreställningen, om det också blir fröken Brioni som spelar rollen och inte — hans blick omfamnade ödmjukt hustrun — och inte den stoltaste skådespelerska världen någonsin sett!

Doktor Zimmertür tumlade hastigt nedför trapporna med fribiljetterna i handen. På hotellets ingångstrappa lyfte han två fingrar mot himmeln och ropade till portierens odelade förvåning med hög röst följande ord:

— Cesars hustru får gärna bli misstänkt, bara hon inte blir obemärkt!

## D:r ZIMMERTÜR OCH SJÄLENS FRÄLSNING

### I.

Vinden som svepte in från Zuidersee var iskall, dimman som virvlade över gator och kanaler var iskall. En tidningsgumma, som satt vid sidan av sitt nyhetsstånd, stirrade med rinnande ögon på affischen för en kvällstidning:

MORDET I PIETERSTRAAT *Den anhållne bevisar sin oskuld och frigives! Inga spår! säger polisen.*

Men om tidningsgummans ögon runno var det snarare vindens än affischens skuld. Hennes ansikte uttryckte ingen som helst sinnesrörelse; det var stelt som trä av köld och i det närmaste åskblått. En lång, mager ung man, som vek om hörnet, köpte ett exemplar, stack vänstra handen i västfickan, fann en kopparslant, betalade tidningen och ställde sig att läsa den. En liten herre i päls och rundkullig hatt, som följde tätt i hans spår, köpte ävenledes ett exemplar och lät ett silvermynt glida ned i gummans hand. Hon sade inte ens tack för den femdubbla överbetalningen. Plötsligt hördes det smattrande toner. Fem män och två kvinnor i blå uniformer och röda mössor svängde in på den öppna platsen och slöto upp kring ett rött baner med inskriften Blod och Eld. Några trashankar slogo krets kring dem. Plötsligt upphörde musiken, och en av de uniformerade kvinnorna började tala. Hon talade om synden och dess fruktansvärda makt; hon liknade den vid en lavin som växer och växer och sopar sina offer med sig ned i avgrunden. Hennes ansikte var blekt av lidelse, hennes ögon halvslutna. Mannen i pälsen slukade henne med blicken. Kretsen kring den röda fanan växte så småningom tills den var uppe på ett tjugutal personer. Då och då öppnades dörrarna till ett närliggande kafé; det kom sorl av röster, och varma dunster av alkohol trängde ut på gatan. Några av kroggästerna stannade för att lyssna till det skälvande föredraget, flinade och drevo vidare arm i arm:

— Frälsningsflicka! Synd, för hon är bra vacker!

Mannen i pälsen spratt till. De halvslutna ögonen hade med ens öppnats på vid gavel. Rösten fortfor att tala, men inte längre så säkert. Vad hade skett? Han följde riktningen av hennes blick och fick svar.

Alldeles bredvid honom stod den långe, magre yngling, som nyss köpt ett exemplar av *Avondblad,* vilket han för övrigt redan kastat bort. Han lyssnade uppmärksamt till föredraget, och hans minspel uttryckte med nästan skrämmande uppriktighet, vilka känslor det framkallade hos honom. Han hånlog åt hennes enkla ord, han drog ned mungiporna som i förvåning över att man kunde prata så mycket dumheter. Hennes ögon hängde bevekande vid hans; det var som om de ville säga: förkasta då inte på förhand allt vad jag säger! Men hans enda svar på deras stumma vädjan var nya grimaser av förakt. Extasen fanns ännu kvar i hennes blick, när hon ropade:

— Synden, synden är som en skuld till en obarmhärtig ockrare, den växer och växer i svindlande fart, till dess gäldenären lika litet kan betala den som han kan ösa ut oceanen med skopa! Endast en kan betala den — Jesus! Om någon bjöd dig en million gulden skulle du tacka honom på dina knän! Hur mycket tacksammare borde du inte vara mot Honom, som vill betala din svindlande skuld och friköpa det dyrbaraste du har, din odödliga själ ...

Hon blev avbruten. En stämma ropade:

— Tack, jag föredrar millionen! Är det någon som bjuder så mycket för min själ?

Ropet kom från den unge mannen i slokhatten. Hesa skratt besvarade hans infall. Den unga frälsningsflickan stirrade förvirrad på honom. Musiken föll in och räddade stämningen:

»Låt oss mötas där vid floden, den underbara, renande floden ...

Den lille herrn i pälsen hade inte lämnat sin granne med ögonen. När denne gjorde min av att gå, lyfte han hövligt på sin rundkulliga hatt och sade:

— Skulle vi kanske dricka ett glas, medan vi resonera om priset?

Den unge mannen i slokhatten flög till, som om han väckts ur en dröm.

— Priset? upprepade han och stirrade oförstående på mannen i pälsen.

— Ja, på er själ! Ni var ju villig att sälja den för en million. Är det sista priset?

Den andre brast i gapskratt.

— Sista priset? Nej då, jag skall inte vara omöjlig! Jag är verkligen inte så högfärdig att jag värderar min själ till en million! Ni skall få den för tusen gulden! Passar det? Skall vi göra affär med detsamma?

Mannen i pälsen, som hade utpräglat judisk ansiktstyp, rev sig tankfullt i nacken och studerade sin granne.

— Tusen gulden — hm — ja, det kan ju inte påstås vara dyrt, men jag vet inte ...

Den unge mannen slog till ett nytt skratt.

— Ni har kanske inte så mycket pengar på er? Det gör ingenting! Jag ger gärna kredit, bara jag vet att köparen är solid! Får jag fråga: är ni den onde själv eller bara ett ombud för honom?

— Mitt namn, sade mannen i pälsen och lyfte artigt på sin rundkulliga hatt, mitt namn är doktor Joseph Zimmertür, Heerengracht 124, här i staden.

— Och ni samlar på själar?

— Tja, det skulle man kunna säga.

— Och betalar dem med tusen gulden stycket?

— Inte i regel! medgav doktorn. Då skulle jag nog få göra konkurs rätt snart. Men för en verkligt *god* själ kan tusen gulden inte anses vara mycket. Det är just på det saken beror! Är er själ värd beloppet, så får ni denna summa, det har ni mitt hedersord på! Men ni förstår, att jag kan inte köpa grisen i säcken!

Den svarthårige ynglingen nickade allvarsamt.

— Det förstår jag! Gott, undersök min själ efter behag och bjud mig vad ni tycker den är värd! Det är mitt anbud. Passar det er?

— Det passar mig. Skola vi gå in på krogen här och få saken skriftligt?

— Gärna! Men kommer det inte att väcka uppseende hos de andra gästerna, om jag skriver mitt namn i blod?

Doktorn smålog strålande.

— För all del, det behövs inte! Det var bara förr i världen man gjorde sig så mycket besvär! Nuförtiden räcker det med ett tumavtryck.

Hans följeslagare knep hop ögat med ett uttryck av mycken list.

— Är ni detektiv? Nå, mig angår det inte! Jag är inte någon förbrytare, och när jag arbetar, använder jag alltid gummihandskar!

Doktorn sköt honom skrattande före sig in på kaféet.

— Så mycket bättre! Men för resten behöver ni inte vara rädd. Jag har ingenting alls med polisen att göra!

## II.

De togo plats i en hörnsoffa. Den långe ynglingen såg nedlåtande på sin lille fyllige granne.

— Rädd? upprepade han till svar på doktorns sista ord. Jag kan försäkra er en sak, att den känslan piskades ur mig i barnkammaren. Jag vet inte en enda sak i världen som jag är rädd för!

— Och tydligen inte heller i nästa värld, ifyllde doktorn beundrande, eftersom ni är villig att sälja er själ till mig!

Hans gäst fnyste.

— Rädd för den nästa världen! Det finns bara en sak som gör mig orolig. Kan jag anklagas för svindel, om jag säljer en vara som inte finns?

Doktorn konstaterade omsorgsfullt att de tulpanformade glas, som just sattes fram, blevo fulla.

— Det kan ni naturligtvis, men inte om köparen garanterar att han har mottagit varan. Så att från min sida riskerar ni ingenting! Skål!

Doktorns granne höjde sitt glas med ett uttryck av verklig lättnad.

— Ni kommer att garantera att ni har mottagit varan? sade han. Förstår jag er rätt? Tror ni på själens existens?

Doktor Zimmertür vände likören på tungan och sade:

— Tror jag på existensen av den likör som jag just nu har inköpt? Om jag köpte er själ utan att tro att den fanns, skulle jag ju vara filantrop. Är det det, ni tar mig för?

— Ja, medgav hans gäst och satte ned glaset, det är just vad jag tar er för.

Doktorn svarade inte. Han stirrade tankfullt på sin granne, och medan han gjorde det, förändrades hans ansikte långsamt, ögonlocken drogos samman, blicken blev beslöjad, tänderna blottades i ett grin; hela ansiktet fick ett obeskrivligt uttryck av ondska och list. När han äntligen talade, var det med en helt annan röst, en guttural, gläfsande röst:

— Filantrop? Jaså, det trodde ni! Jag kan försäkra er, att jag är raka motsatsen! Om jag ger tusen gulden för en sak, så är det därför att jag vill *ha* den saken! Jag kastar inte ut mina pengar genom fönstret, det kan jag försäkra er, och om den sak som jag köper råkar vara er själ, så kan ni vara säker på att — men förlåt mig, jag skrämde er visst!

— Skrämde mig? mumlade hans granne, som mållös iakttagit honom. Det är visst en fix idé hos er, att jag har så lätt för att bli rädd! Nej, ni skrämde mig inte, men jag vill uppriktigt medge att ni liknade tecknarnas föreställning om en avgrundsande!

Doktorn slöt ögonen med ett smickrat uttryck.

— Det gläder mig, att ni uppskattar min skådespelartalang, kraxade han. Nå, rollen ligger också för mig! Djävulen är ju jude till börden liksom jag själv — åtminstone den djävul, som Västerlandet känner!

Hans unge gäst skrattade stormande. Doktorn tog ett pappersark, skrev en stund och räckte fram pennan.

— Vill ni skriva under här, herr Texel, så är saken klar och vi kunna göra upp affären med detsamma!

Ynglingen vid hans sida gjorde en gest för att taga pennen. Därpå hejdade han sig. Leendet försvann från hans ansikte. Han såg länge och undersökande på doktorn.

— Vad var det ni sade? Texel? Känner ni mitt namn? Vet ni vem jag är?

Det dröjde innan doktorn svarade. Mellan halvslutna ögonlock studerade han sin grannes ansikte, drag för drag.

— Medge, sade han till slut, att *nu* lyckades jag göra er rädd, herr Texel!

Ynglingen skrattade till — ett skratt som på nytt var bräddat med hån.

— Rädd? Hur ofta skall jag förklara för er att det är en känsla som jag inte begriper? Var mänsklig handling har sina oundvikliga konsekvenser, det vet jag. Innan jag handlar, genomtänker jag alla konsekvenserna, och sedan kan ingenting på jorden skrämma mig.

— Ni är filosof! sade doktorn. Bravo!

— Ja, jag är filosof, men det hör inte till saken. Hur kommer det sig att ni känner mitt namn?

Doktorn gjorde en liten gest och hans granne följde riktningen av hans finger med blicken. Han såg och såg

och brast plötsligt i skratt.

— Var det så enkelt? ropade han. Hahaha! Jag började tro att ni var detektiv eller tankeläsare — och så har jag glömt att mitt visitkort sitter i svettremmen på min hatt! Å, hahaha!

— Så enkelt var det, bekräftade doktorn. Ni glömde att säga ert namn, när jag sade mitt, men i stället hängde ni hatten med ert visitkort alldeles över mitt huvud. Det gav mig tillfälle att ge er — inte en förskräckelse, ty ni blir ju aldrig rädd! — men en liten lektion! *Hade* jag varit detektiv, och hade ni varit en förbrytare på flykt, så hade ni nu varit ohjälpligt avslöjad, herr Texel! Hahaha!

Han skrockade hjärtligt vid denna tanke. Ynglingen vid hans sida rynkade på näsan.

— *Hade* jag varit förbrytare, svarade han, så hade jag också genomtänkt konsekvenserna av min förbrytelse, det försäkrar jag er, och då hade det inte suttit något visitkort kvar i min hatt!

— Säkert inte! medgav doktorn hövligt. Ni är en högst ovanlig ung man, och jag tror er på ert ord, men annars är det tyvärr just på sådant som de skickligaste förbrytare bli fast. De tänka genom varenda detalj i brottet på förhand och så gå de i väg och glömma sitt visitkort på platsen för brottet! När jag säger visitkort, *behöver* det naturligtvis inte tagas bokstavligt, men i alla fall — jag vet inte om ni har hört talas om mordet i Pieterstraat?

— Pieterstraat — vänta ett ögonblick ...

— Det *måste* ni ha läst om! ropade doktorn. Det är ju knappt fjorton dar sen det skedde! Ni vet: den arbetslöse kontoristen som hittades mördad på sitt rum i Pieterstraat 24. På morgonen hade han lånat fem floriner av värdinnan, som var en hygglig själ, så att det har varit det högsta belopp han hade på sig! »Mannen som mördades för fem floriner» — det var ju vad tidningarna döpte affären till.

— Ah, jo visst minns jag nu! ropade doktorns granne. Jag skall säga er en sak: jag har inte så mycket tid att följa med vad som sker i Amsterdam. Jag är posttjänsteman och reser fram och tillbaka på linjen Antwerpen—Amsterdam. När jag kommer hem, är jag så trött att jag knappt orkar läsa en tidning.

— Det är mycket naturligt, medgav doktorn. Nå, men eftersom ni inte känner detaljerna i saken skall jag berätta dem för er så att ni kan göra er en föreställning om hur tanklösa även de duktigaste förbrytare kunna vara, och hur ofelbart de avslöja sig ...

Hans granne avbröt honom.

— Jag trodde inte, att man visste vem som har begått brottet?

— Jo, nickade doktorn, det vet man!

— Men kvällstidningarna säga ju, att man har släppt lös den anhållne!

— Jaså, ni har läst kvällstidningarna? smålog doktorn. I kväll är ni mindre trött än eljest! Nå, ni har rätt, polisen har släppt den anhållne. Men det är inte heller honom jag talar om, det är om den verklige mördaren. Vet ni vad han hade glömt på mordplatsen? Sitt porträtt, varken mer eller mindre!

Hans följeslagare spärrade upp ögonen i misstrogen förvåning.

— Sitt porträtt! Verkligen? Varför har man då inte arresterat honom?

— Arresteringen är bara en tidsfråga, svarade doktorn. När jag säger *porträtt,* är det naturligtvis en metafor:

vad mördaren lämnade efter sig var varken ett fotografi eller ens ett tumavtryck. Han hade ju arbetat med handskar på! Nej, det var sitt andliga porträtt, han glömt kvar! Ingen som sett mordplatsen kunde missta sig på vem förbrytaren var. Jag själv har sett åtskilliga platser, där mord begåtts, och jag får säga att ...

Han tystnade. Hans ansikte var mycket blekt.

— Ni har själv sett mordplatsen? förhörde hans granne sig.

— Ja, återtog doktorn äntligen, ja, jag har sett den, och när jag såg den — glöm inte, herr Texel, jag har inte er avundsvärda oförmåga att bli förskräckt! — när jag såg den, blev jag *rädd,* helt enkelt och simpelt *rädd,* rädd ned i hjärteroten, rädd in i det som jag kallar själen, och som ni inte tror på! Den som begick det mordet, herr Texel, var inte normal — om nu en mördare någonsin är normal. Han var vansinnig! Men det som påverkade mig så starkt, var det, att han var vansinnig av *skräck!*

Doktorns röst sjönk till en viskning medan han talade. Hans unge granne smålog maliciöst.

— Är det det som ni kallade för mördarens andliga porträtt?

— Ja, medgav doktorn, det är det.

— Tycker ni själv, att det är en vidare skarpt markerad bild?

— Jag vet inte vad jag skall säga. För mig står mördarens bild så klar som om jag sett brottet begås inför mina ögon. Jag säger er: det fanns knappt en fläck på offrets kropp som inte var mörbultad av eldgaffeln. Ni har väl läst i tidningarna, att det var med en eldgaffel som mordet begicks? Det visar bäst, att det inte var någon professionell inbrottstjuv, som begick mordet — vilket polisen trodde, när den arresterade mannen som den fick släppa lös i dag. Nej, mördaren var en högst ordinär människa, som beslöt mordet i raseri och begick det av skräck!

— Jag tror er gärna, sade doktorns granne, men jag kan fortfarande inte inse, hur ni vet det!

— Jag skall berätta er, hur det kommer sig, svarade hans värd. Av slagens placering kan man sluta sig till att mördaren var högväxt och hade långa armar. Men tack vare en person som min blygsamhet förbjuder mig att nämna — han sänkte diskret ögonlocken — vet man något mera, nämligen att mördaren var vänsterhänt!

Hans unge granne spärrade förvånad upp ögonen.

— Behövde *ni* fästa polisens uppmärksamhet på en sådan sak?

— Ja, det måste jag, och jag får tyvärr säga det, att till att börja med ville polisen inte tro mig. De flesta slagen voro på offrets *högra* sida, och eftersom han mördades bakifrån, skulle det ju betyda att mördaren var högerhänt. Men det *första* slaget, som fällde honom till marken och faktiskt berövade honom livet, satt i vänstra tinningen. Ni förstår vad det betyder! I det första ögonblickets upphetsning glömde mördaren sig och högg till med den arm som föll sig mest naturlig för honom! När offret föll, insåg han vad han gjort. Han hade lämnat sitt signalement lika tydligt som om han satt tumavtryck på alla rummets väggar. Han greps av skräck, av blind skräck och försökte sopa igen sina spår. Han högg lös på den olycklige, som redan var död, men denna gång med högra handen — tills offret kom att se ut såsom han såg ut, när jag besökte mordplatsen.

Doktorns följeslagare tände långsamt en cigarrett.

— Jaså? Finns det människor som kunna använda bägge händerna till ett sådant arbete?

Doktorn nickade.

— Det är just vad som finns! Det finns vänsterhänta fäktare, som mitt i kampen flytta värjan från vänster till höger hand. En värja eller en eldgaffel är strängt taget ...

Hans gäst avbröt honom fnissande.

— Mördaren är en mångsidig man, skulle man kunna säga! Tror ni verkligen att han blir fast?

— Vad tror *ni?* frågade doktorn. Jag skall tala om för er vad jag vidare lyckats konstatera, så får ni själv svara på frågan. Den mördade hade som sagt lånat fem floriner av sin värdinna, på morgonen av den dag då mordet skedde. Polisens teori var att han fått besök av någon kringvandrande tiggare, vägrat hjälpa honom, kommit i slagsmål med sin objudne gäst och mördats — för fem floriner! I och för sig ingen orimlig teori när man vet hur många misstänkta figurer som stryka runt och ringa på vid dörrarna. Men så råkade man upptäcka något egendomligt, och det var att den mördade som hette Hendrik Ijssel och var arbetslös kontorist hyrt rum på ett annat ställe i staden, i Bredastraat 10, under namnet Cornelis Harms. Det var hans värdinna i Bredastraat som först anmälde att herr Harms var försvunnen, och därpå efter porträttet i tidningarna kände igen honom i Hendrik Ijssel. Hon är villig att gå ed på saken. Men det egendomligaste — vet ni vad det egendomligaste är, herr Texel?

— Nej.

— Att herr Ijssel, samma dag som mordet skedde, under namnet Harms hade kvitterat ut en postanvisning på 5,000 floriner i Bredastraat!

— Verkligen mycket egendomligt! Vem i all världen skickade så mycket pengar till en arbetslös kontorist?

— Det låter besynnerligt! Men jag skall säga er det. Det var en herr Willem Dekker i Roosendaal — Sluisstraat 11, Roosendaal.

— Har man satt sig i förbindelse med herr Dekker?

— Man har försökt att göra det, men hittills har det inte lyckats. Det har visat sig att herr Dekker är handelsresande och mycket sällan vistas hemma i Roosendaal. Men man har fått hans signalement. Han är högväxt och har långa armar — precis som mördaren.

— Besynnerligt! mumlade doktorns granne. Skulle han som skickade pengarna ...

Doktorn avbröt honom mitt i meningen.

— Det är någonting egendomligt med en postanvisning, sade han. Vid alla slags bankanvisningar skall mottagaren legitimera sig eller rentav skaffa en endossent. En postanvisning utbetalas hemma i mottagarens hem och ett par gamla brev räcker som legitimation. Ett par brev kan man ju alltid skriva till sig själv. Och hur lätt är det inte att förfalska en postanvisning! Det vill säga, inte för en utomstående! Om en lekman postar en anvisning till sig själv på fem floriner och söker ändra beloppet till femtio, blir han fast med detsamma. Men det är en annan sak, om en posttjänsteman ger sig i lag med ett sådant företag. Han har fackkunskap, han har stämplar, han har allt som behöves.

Doktorn tystnade, vände sig till sin granne och sade tvärt:

— Hur är det? Ligger inte Roosendaal på linjen Antwerpen—Amsterdam, som ni reser på, herr Texel?

Ynglingen vid hans sida stirrade på honom med ögon som tycktes vilja tränga ut ur huvudet.

— Är ni djävulen själv, eller bara ett ombud för honom?

— Samma fråga har ni gjort mig en gång förut i eftermiddag, herr Texel! Och apropå det, vi blevo aldrig färdiga med kontraktet. Var så god, vill ni skriva ert namn här! Med höger eller med vänster hand, alldeles efter behag, herr Texel!

Vid hans sista ord blev den magre ynglingen blek som ett lik. Han stirrade ännu några sekunder på sin motståndare; därpå sjönk han ihop över kafébordet. Hans kropp skakades av snyftningar. Doktorn lät honom hållas en stund och rörde därpå vid hans axel. Han såg upp och räckte mekaniskt fram handlovarna.

— Ni misstar er, sade doktor Zimmertür. Jag är inte polisman. Jag intresserar mig uteslutande för er själ. Är ni fortfarande villig att sälja den för tusen gulden?

Unge Texel stirrade på honom med brännande ögon.

— Med tusen gulden, fortfor doktorn, kan ni ta er ur landet och börja ett nytt liv någon annanstans. Jag medger att tusen gulden inte är mycket för en själ, men tiderna äro dåliga!

Unge Texel teg fortfarande och såg på doktorn som för att rannsaka honom i hans innersta.

— Kanske skulle jag kunna sträcka mig till tvåtusen gulden, fortsatte doktorn. Med tvåtusen gulden kunde ni absolut taga er fram i utlandet och rentav göra lycka. Jag ser er redan i andanom som en aktad och framgångsrik medborgare i någon sydamerikansk stat. De finns förstås en hake: ni kommer att ha mordet som ett förträngt komplex i er själ. Men för en filosof som inte tror på själens existens, skulle minnet av ett mord inte betyda någonting! Eller hur?

Unge Texel var mycket blek. Hans ögon lyste med en egendomlig glans.

— Vill ni inte titta ett ögonblick på dokumentet, som jag skrivit ut? frågade doktorn.

Hans unge följeslagare tog pappersarket med likgiltig min. Han läste:

»Jag, Jan Texel, har i alla mina dagar varit en karaktärslös och inbilsk person. Jag trodde mig vara filosof och levnadskonstnär, under det jag i själva verket var oförmögen att tänka en tanke och ännu mera oförmögen att taga konsekvenserna av en handling. När min vän Hendrik Ijssel föreslog mig att göra en kupp mot postverket gick jag utan vidare in på det. Jag hyrde rum i Roosendaal under namnet Willem Dekker, utan att inse att detta alias omedelbart måste avslöjas, jag avsände en postanvisning på fem floriner till min vän Ijssel under fingerat namn och adress, och i postkupén, där jag fick den under behandling förfalskade jag den, tills den kom att lyda på femtusen floriner. När jag nästa afton uppsökte Ijssel, förklarade han att han inga pengar mottagit. Jag förstod att han ljög, att han ville bedraga mig på frukterna av mitt brott och rymma. Vi kommo i ordväxling och i ett anfall av raseri dödade jag honom. När brottet inte upptäcktes kände jag mig på nytt som en övermänniska. I själva verket är jag inte annat än en klåpare, och mitt enda hopp är, att jag i framtiden skall kunna bli en bättre människa.

Texel lät pappersarket sjunka och stirrade på den lille doktorn.

— Vill ni underteckna? frågade denne.

— Vad skall det tjäna till?

— Det är för att befria er från att gå runt i utlandet med det undertryckta komplex som jag förut talade om. Det är för att — ja, med ett gammaldags uttryck heter det: rädda er själ.

— Ni vill ge mig tillfälle att börja ett nytt liv i utlandet? Det är ert allvar?

— Det är mitt allvar. Jag har studerat affären noga, och det är min övertygelse att ni är mera förledd än brottslig. Men vi ha inte lång tid på oss. Än så länge är jag ensam om mitt vetande, men ingen kan säga, när polisen ...

Unge Texel såg framför sig i tankar. Hans ansikte var nu onaturligt blekt.

— För att rädda min själ, sade han. Jag vet ett annat sätt. Följ med mig!

Han ryckte upp dörren och skyndade ut i det fria. Frälsningsmötet pågick fortfarande. När den unga flickan i uniformsmössan såg honom bana sig väg mellan åhörarna, ryckte hon till av rädsla. Men innan hon förstod hans mening, blottade han sitt huvud, föll på knä och avlade med hög röst sin bekännelse. Allteftersom den pågick, blev det tystare och tystare i leden. Plötsligt smögo enstaka figurer sig bort som för att slippa att bli inblandade i detta. Men några av dem hade andra tankar; de funno en poliskonstapel, och nästan i samma ögonblick som unge Texel slutat sin bekännelse föll lagens arm på hans axel.

— Ni erkänner er skyldig i mordet på Hendrik Ijssel?

— Ja!

— Ni är anhållen!

Medan han fördes bort, mumlade doktor Zimmertür för sig själv:

— Kanske var det bäst på det viset! Kanske behövs det en sådan bekännelse för att befria från de undanträngda komplexen! Kanske hade en psykoanalys inte räckt!

Han polerade ivrigt sin näsa och tillade:

— I varje fall bör bekännelsen bidraga till en mild dom! Den, och så mitt vittnesmål!

## D:r ZIMMERTÜR OCH DEN EVIGA UNGDOMEN

### I.

Doktor Zimmertürs förste patient för dagen kom inte förrän vid tretiden, just då doktorn höll på att stänga. Han var en smula andfådd av trapporna men såg annars ut att vara vid förträfflig vigör. Doktorn undrade invärtes, vad *han* hade för ärende.

— Har jag äran att tala med doktor Zimmertür?

— Om det är en ära vet jag inte, men mitt namn är doktor Zimmertür.

— Er mottagning var visst redan slut, herr doktor?

— Hm, ja — men om det är någonting särskilt viktigt, så ...

— För mig är det rätt viktigt, er kommer saken kanske att förefalla löjlig.

— Det är den sortens problem jag håller av! Stig in, herr — herr ...

— Jag skall säga mitt namn senare, om ni inte har någonting emot det. Om jag talar om det nu, är jag inte säker på att det inte kan påverka ert omdöme. Finner ni mig ohövlig?

— Visst inte, bara försiktig! Tag plats och öppna ert hjärta!

Patienten lydde. Det var en ståtlig man, vars ålder det var svårt att gissa. Hans hår var oljat och blankt, mustascherna stubbade men täta, tänderna friska, hyn rödlätt. Därför blev doktorn en smula förbluffad, när han började med att förklara:

— Ja, saken är alltså den, att jag lider av sömnlöshet ...

— Men min bäste herre, avbröt doktorn, staden Amsterdam är full av läkare som kunna ordinera er allt vad som behövs mot sömnlöshet, från veronal till massage. Ni har visst tagit fel på adressen! Jag är psykoanalytiker, inte vanlig läkare.

— Jag vet precis vad och vem ni är, och det är därför jag kommer till er. Min sömnlöshet är inte av det vanliga slaget. Den är närmast vad jag skulle vilja kalla för en fix idé. Jag kan inte sova, därför att jag vet att jag kommer att väckas av en bestämd dröm. Det är väl precis ett fall för er?

— Hm, ja, det vill jag inte bestrida. Berätta era drömmar, så skall jag göra vad jag kan för att tyda dem. Men kom ihåg att det att tyda en dröm är precis som att lösa en korsordsgåta. Man måste ha massor av antydningar för att lyckas, antydningar i alla riktningar, antydningar om vart enskilt led i gåtan, annars blir det hela gissningsarbete. Alltså: jag är färdig att höra på!

Doktorn såg forskande på sin patient. Förmodligen kommo drömmarna hos en man med det utseendet att visa sig vara framkallade av alltför god kvällsmat! Men detta förmodande visade sig genast felaktigt, när patienten började berätta.

Det var tre drömmar, som brukade gå igen hos honom. Ibland varierade detaljerna en smula, men så pass obetydligt, att han själv kände igen den gamla drömmen tvärs genom dess nya förklädnad. Först brukade han drömma att han var i Rom. Han gick och gick på gatorna, men en oemotståndlig makt förde honom mot ett bestämt mål, en öppen plats, som han hade klart för sig var Petersplatsen. Mot sin vilja fördes han vidare längs en gränd, till dess han stod vid en port, som han visste var ingången till Vatikanmuseet. Kontrollörer vinkade åt honom att komma in, beskäftiga guider trängdes omkring honom och erbjödo sina tjänster. Över deras axlar såg han en glimt av de svala marmorhallarna i museet, men han *ville* inte gå in; han motsatte sig guidernas och kontrollörernas övertalningsförsök; de blevo mer och mer påträngande, och slutligen kände han hur en obetvinglig våg liksom bar honom mot ingången till museet. Just som han nådde dess tröskel, gav han till ett ångestskrik och vaknade med bultande pulsar.

Nästa dröm var inte lokaliserad. Han stod i frack och vit halsduk i en teaterkuliss och var fylld av en obeskrivlig nervositet. Från scenen hördes en kvinnoröst kalla på honom, därefter flera och flera, och han insåg att han måste in på scenen. Men i samma ögonblick som han beslutar sig för att stiga fram i rampljuset, ser han i en spegel, att hans frack och vita halsduk äro borta; han är klädd i en skrynklig arbetskostym och har stora knän på byxorna. I den kostymen kan han omöjligt uppträda! Men kvinnorösterna ropa allt otåligare. Regissören skyndar till och börjar skjuta på honom i ryggen. Han *vill* inte in, nej, han vill inte, han kämpar emot av alla krafter — och i samma ögonblick vaknar han, badande i svett.

Den tredje drömmen är ganska kort. Den börjar med att han sitter på ett kontor med en uppslagen kassabok framför sig. Han går genom konto efter konto, och till att börja med äro de mycket tillfredsställande. Men plötsligt försämras balansen; han räknar och räknar; bläcket i pennan torkar ut, och när han vill vända bladet i boken, kan han det inte. Även denna dröm slutar med att han gör en våldsam ansträngning och vaknar.

Doktorns gäst tystnade och såg ursäktande på sin värd.

— Dumheter, inte sant? Barnsligheter! Eller vad säger ni?

— Vad är barnsligt och vad är inte barnsligt här i världen? De små drömma om leksakståg, deras föräldrar om bilar. Säg mig: har ni varit i Rom?

— Ja, som yngre.

— Har ni spelat amatörteater?

— Inte på tjugu år.

— Och ger er ekonomiska situation anledning till oro?

— Nej, det kan man inte påstå.

— Hm ...

— Har ni fler frågor att göra, så genera er inte, doktor! Mitt hjärta är öppet som en bok — så långt anständigheten medger det.

Doktor Zimmertür rullade tummarna om varandra och såg under sänkta ögonlock på sin visavi. Det var sant att hyn var frisk och håret svartblankt, men nutiden har nästan lika många skönhetsmedel för herrar som för damer. En man med god fysik, som iakttar ett minimum av försiktighet och har råd att sköta sig, kan »hålla sig» långt förbi de femtio. Såg man närmare på håret, fanns det intet tvivel om att det var färgat. Och hakan, sedd i profil, talade sitt stumma språk om middagar och massage ... Det var yttre indicier, men de bekräftade vad drömmen antydde.

— Jaså, ert hjärta är öppet så långt anständigheten medger det! upprepade doktorn långsamt. Det brukar i regeln inte vara länge i min praktik! Men i ert fall ...

— I mitt fall räcker det? Det gläder mig!

— Era två sista drömmar tillåta bara en tydning. Den första är svårare, men om man går på djupet ...

— Förklara de två andra drömmarna först, är ni snäll! Och behöver ni veta mera för att tolka den första så fråga bara!

— Jag skall bara göra en enda fråga. När ni hör den, så har ni samtidigt lösningen på era två sista drömmar. Alltså: hur många år fyller ni på er nästa födelsedag?

Det gick en ryckning genom den högvuxna gestalten. De blå ögonen i det markerade ansiktet vidgades som i överraskning eller smärta.

— Femtioåtta, kom svaret äntligen. Men hur — varför ...

— Ni drömmer att ni står framför en spegel i en teaterkuliss. Kvinnoröster ropa på er inifrån scenen. Ni bereder er att gå in, men plötsligt märker ni att er fina högtidsdräkt har förvandlats till en utsliten arbetskostym med knä på byxorna. Översatt till vaket språk: ni drömmer om er själv. Ni säger er i drömmen att ni ännu står mitt uppe i livets skådespel, men ni frågar er om ni kan spela er roll lika bra hos kvinnorna som förr i världen. Ni hoppas det, men ni är inte säker. Plötsligt ser ni till er förfäran att er gamla styrka är borta — högtidsdräkten har förvandlats till en utsliten vardagsdräkt. Innan ni hinner fatta symbolen, väckes ni av drömmen, den trogne väktaren över er sömn. — Därpå sitter ni vid ert arbetsbord; ni räknar genom ert livskonto, och det tycks stå förträffligt. Men plötsligt är bläcket slut i bläckhornet, och ni kan inte vända bladen i er kontobok. Symboliken är lika träffande som i er andra dröm: ni frågar er om ert liv sett sina bästa

ögonblick; plötsligt gripes ni av en aning om att det är sant och vaknar av fruktan för att få den bekräftad. — Så komma vi till drömmen nummer ett. Ni är i Rom och man vill locka er in på Vatikanmuseet. Ni ser en skymt av statyerna där inne och kämpar mot. Innan man lyckats tvinga er in, vaknar ni med kallsvetten strömmande över ansiktet. Kan ni ge någon förklaring på drömmen, nu när ni hört min tolkning av de två andra?

Doktorns gäst böjde på huvudet.

— Jag tror det, sade han. En gång när jag var ung, besökte jag museet. Någon som var med mig beundrade de klassiska mansstatyerna, och på trots sade jag, att nog kunde man finna lika vackra figurer av färskare datum. Drömmen frågar mig alltså om jag törs våga en jämförelse nu. Den säger: du börjar bli gammal, din stackare, och du vet det! Eller hur?

— Ni är en förträfflig psykoanalytiker, sade doktorn med ett leende. Ni har fått en förklaring, och jag hoppas att ni nu kommer att sova. Drömmar sådana som era ha ingenting skrämmande — eller åtminstone ingenting mera skrämmande än medvetandet om att ungdomen inte kan vara evigt! Och den tanken börja vi sätta oss in i redan i trettioårsåldern, och de av oss, som ha poetiska anlag, börja plågas av den, innan de ha blivit myndiga!

— Och varför kan ungdomen inte vara evigt? frågade doktorns gäst dystert.

— Fråga någon annan än mig! sade doktorn. Nu för tiden finns det ju vetenskapsmän som ha praktiska svar på den frågan också! Efter att ha smakat en hel del av frukterna på kunskapens träd ha Adams söner börjat kasta ögonen på livets träd. Om ni vill bli ung på nytt, så behöver ni ju bara gå till doktor Spiridion Anacharsis här i staden. Det är sant, att han inte har funnit på sin metod själv, men vad gör det? Hans berömda ryske föregångare ...

Doktorns gäst reste sig med en grimas. I ett ordsvall, som man inte skulle ha väntat sig av honom, förklarade han vad han tänkte om doktor Anacharsis och hans gelikar. Inympa levande apkörtlar på människor! Nej, förrän han ville underkasta sig någon behandling av vare sig grekiska eller judiska apdoktorer, ville han undvara sömn var natt. Doktorn var inte den första som talat med honom om doktor Anacharsis — men förrän han gick till honom ville han dö på fläcken ...

Så småningom återvann han sin självbehärskning, skrev ut en check och överlämnade den hopvikt. Doktorn följde honom till dörren, vek därpå upp checken och konstaterade med uppdragna ögonbryn beloppet: hundra gulden. Tre gånger hans vanliga honorar! Namnet på checken sade honom däremot ingenting: Jan Willem Dekker. Det kunde lika gärna ha stått N. N.! Patientens försiktighet med att röja sitt namn var särdeles obefogad.

## II.

Om det är sant, som en stor skald säger, att med tanken ordet föds på mannens läppar, så kan motsatsen också vara sann: ett löst utkastat ord kan föda en idé — ja, idén kan till och med ha omsatts i handling, innan det går upp för oss hur både handling och idé ha fötts.

Doktor Zimmertür konstaterade det inte utan överraskning, när han dagen efter fann sig stå utanför porten till doktor Spiridion Anacharsis’ klinik. Han hade på skämt föreslagit en klient att vända sig till kliniken; själv hade han aldrig så mycket som drömt om att besöka den, men det på måfå utslungade namnet hade fastnat i hans eget undermedvetna, spirat som ett frö och fött ett omedvetet beslut: här stod han själv framför ingången till den berömda eller beryktade klinikparken!

Du ville det, Georges Dandin, du ville det utan att veta det! mumlade han leende och ringde på.

Han mottogs av en assistent, som var ytterst hövlig men obeveklig, när det gällde att störa sin chef för annat än en konsultation — doktor Anacharsis tid var till den grad upptagen, att ...

Doktor Zimmertür hörde knappt på honom. Var titulus Anacharsis' tid verkligen så upptagen? Åtskilligt kunde tyda i annan riktning. Trädgården där han stod, innehöll tre paviljonger, men av dessa paviljonger stodo två tomma. I den tredje höllo några av människans fyrhänta kusiner på att kasta sig från trädgren till trädgren, knäcka nötter och grimasera. Han räknade sammanlagt fyra, alla babianer. Skulle det vara hela »råmaterialet» för en klinik, som påstods gå så förträffligt? Och babianer voro ju de billigaste av alla apor. Var funnos de schimpanser och orangutanger, som doktor Anacharsis' berömde föregångare tillhandahöll sin distingerade publik? Voro de för dyra för Amsterdams åldringar?

Doktor Zimmertür var för renodlad vetenskapsman för att gilla eller ogilla något uteslutande av etiska eller estetiska skäl. Men det låg något i hela detta ställes atmosfär, som fyllde honom med instinktiv vedervilja — som kom honom att sympatisera med Jan Willem Dekker, när denne förklarade att han hellre ville dö på fläcken än förlänga sitt liv på detta sätt. Livet? Var det livet det gällde att förlänga? Var det inte snarare den enklaste och brutalaste driften i det komplex av drifter som äro basen för livet? Jo, och åt vem? Åt gamla utlevade herrar, som tack vare sina pengar kunde köpa ett par års galgfrist åt denna drift. Det var sant, att doktorns egen vetenskap, psykoanalysen, tilldelade den omtalade driften en oerhörd betydelse, ja, i den såg grunden till de flesta irrationella fenomenen i själslivet; men lika säkert var det, att denna vetenskaps anhängare främst av allt tillrådde sina patienter att söka böja denna drift över sig själv, att förädla den, att »sublimera» den. Det var tvivelaktigt, om doktor Anacharsis gav *sina* patienter liknande råd med på vägen, sedan han mot dryg betalning väckt deras domnande drifter till liv ... Nej, Jan Willem Dekker var värd all högaktning, när han trots oroande symtom vägrade att inlåta sig på *detta* ...

Doktorn tvärstannade i sin tankegång. Just i detta ögonblick rullade en täckt bil ut genom ingångsporten. Och genom bilfönstret skymtade doktorn ett ansikte, som var honom bekant: ett utpräglat manligt ansikte med blå ögon, stubbmustasch och svartblankt hår ... Han hade knappast hunnit hämta sig från sin överraskning, då han fann sig skaka hand med en citrongul, mörkögd herre med beslöjad blick, som sade:

— Doktor Zimmertür? Gläder mig mycket, herr kollega! Mitt namn är doktor Anacharsis. Om bara min assistent hade sagt ett ord ...

Assistenten började se olycklig ut. Doktor Zimmertür tog hans försvar:

— Man vet väl hur upptagen ni är, doktor Anacharsis! Jag ber om ursäkt för att jag kom och störde, och jag skyndar mig att gå.

— Men ni har ju inte sett min klinik än! ropade den grekiske doktorn. Det skall vara mig ett nöje att själv vara ciceron för en så berömd kollega. Jag kan inte visa er några intressanta fall för ögonblicket, men jag kan visa er att kliniken står på fullt vetenskaplig grund, vilket förnekats av mina belackare, och jag skulle bli er evigt förbunden, käre kollega, om ni ville intyga vad ni har sett!

Doktor Zimmertür smålog hövligt intresserad.

— Å? Går affären så illa? Räcker det inte längre med berättelsen om den berömde franske dramaturgen som gjort er den äran? Eller notisen om utrikesministern för ett mycket stort land, som skall ha återvunnit sin ungdom hos er? Var gång jag ser de där historierna i skvallertidningarna, säger jag till mig själv: vilken idealisk reklam! För det första vill ingen dementera den, *om* den nu är sann eller ej — och för det andra är den billig, i motsats till kurerna! Men nu räcker den alltså inte längre, eftersom ni önskar ett gott ord av mig,

stackars okände vetenskapsidkare!

Medan doktorn talade, hade grekens hy långsamt övergått från olja till vinäger. Det var intet tvivel om hans känslor, när han ropade!

— Ett gott ord av er! — Jag får alla de patienter jag behöver, och senast i dag en som är värd två! — Reklam av er! — Vill ni ögonblickligen ...

Han kom närmare med knutna händer. Assistenten, en högvuxen, muskulös typ, följde hans exempel. Doktorn backade långsamt ut genom ingångsgrinden med käppen lyftad för alla eventualiteters skull. Från den enda bebodda paviljongen kom det ett smatter av upphetsade livsförlängare. Deras ägare ropade till avsked genom gallergrinden:

— Ni är en eländig spion! Det var därför ni kom!

Doktorn svarade hövligt från andra sidan grinden:

— Ni är en förträfflig, ehuru inte fullt originell charlatan. Det var därför jag kom.

### III.

Staden Amsterdam kan inte sägas vara präglad av parisiskt lättsinne. Till och med dess utsvävningar ha något stadgat och solitt över sig. Det enda ställe, där man slår sig lös, är hamnkvarteret. Och i Strozzis fransk-italienska restaurang kan man då och då möta goda amsterdamborgare som söka undfly den respektabla tråkigheten i sin födelsestad och för en stund inbilla sig att de ha förflyttats till Napoli eller Marseille.

När doktor Zimmertür denna afton drog in i lokalen, mottogs han med strålande leenden, ty han var gammal stamkund. Signor Strozzi störtade själv fram och frågade om han önskade en loge med utsikt till dansgolvet. Men doktorn som upptäckt ett bekant ansikte vid baren uppsköt alla arrangemang till senare.

Ansiktet i fråga tillhörde hans gamle vän Groot, som var poliskommissarie i inre staden. Doktorn och han hade haft åtskilliga upplevelser samman. De satte sig att uppfriska minnet av dem vid en flaska italienskt vin, men hade knappt hunnit börja, innan Groot kallades bort av ett telefonbesked.

— Jag är tillbaka inom en timme! ropade han, i det han försvann.

Knappt fem minuter hade gått, så kände doktorn en tung hand på sin axel och hörde ett bullersamt skratt i sitt vänstra öra:

— Ni här, min käre doktor! Hå-håller på att ps-psykoanalysera Strozzis restaurang, förstås — hahaha!

Han vände sig om och blev inte så litet förvånad över vad han såg.

En herre på gott och väl sextio år stod vid hans sida, synbarligen i det tillstånd av meddelsamhet och människokärlek som följer med alltför många apéritifer. Häri låg ingenting besynnerligt: det egendomliga var att se *denne* herre på *detta* ställe. Herr Lorenz Koninck var diamanthandlare till yrket och mycket rik,och doktorn hade hittills aldrig sett honom annat än i korrektaste engelska dress på den klubb, där de då och då råkades och spelade ett parti biljard. Tydligen hade han emellertid flera strängar på sin lyra.

— Ni misstar er, herr Koninck, sade doktorn det är inte mig ni ser här, det är min dubbel— gångare, min *Ka,* som de gamla egypterna sade. Jag är övertygad om att ni inte heller befinner er här, utan att det är er *Ka* som har råkat min på detta suspekta ställe.

— Hahaha! skrattade herr Koninck. Det var en fin ursäkt, den skall jag komma ihåg, om jag skulle råka ut för samma öde som min kompanjon på gamla dar, vilket jag inte hoppas!

— Vad då för ett öde? frågade doktorn. Jag visste inte att ni hade en kompanjon.

— V-visste ni inte att firman heter Koninck och Dekker?

— Jo, men jag har aldrig sett någon Dekker i ert sällskap. Jag trodde Dekker var en myt.

— V-visst inte! Handfast verklighet. Jan Willem Dekker! Yngre kompanjon sedan många år — till för fjorton dar sen — och nu ändå yngre! Hahaha! Ja, just det — yngre än någonsin, hahaha!

Doktorn kände en ilning längs ryggen. Jan Willem Dekker, hans patient, var kompanjon med den store diamanthandlaren, och han hade, trots allt vad han försäkrade om motsatsen, underkastat sig en operation hos doktor Anacharsis! Det framgick ju tydligt av herr Konincks ord.

— Yngre än någonsin? upprepade han. Var det det ödet ni hoppades slippa fri från på gamla dar, herr Koninck?

— Hahaha! skrattade diamanthandlaren bullersamt. Nu för tiden blir man ung om man vill, och vill man det inte, blir man det inte. Nej, min kompanjon har gått och blivit kär, och *det* ödet hoppas jag — sch, här kommer han!

Doktorn behövde inte leta länge för att finna den person som åsyftades. I detta ögonblick kom Jan Willem Dekker in i lokalen, lika högväxt, rank och blåögd som han varit vid sitt besök hos doktorn men med någonting visst i sin hållning som han inte haft då. Det var samme man, men tjugu år yngre! Förändringen var så obetydlig och dock i ögonfallande att doktorn tog sig till pannan: var detta verkligen möjligt? Drömde han eller var han vaken? Kunde Spiridion Anacharsis åstadkomma sådana mirakler med hjälp av sina fyrhänta pensionärer, då fanns det ingen anledning att kalla honom charlatan. Vad hade en vanlig stackars vetenskapsman att ställa upp som motsvarighet?

Jan Willem Dekker hade studsat vid anblicken av doktorn, men kom fram för att skaka hand. Doktorn mumlade några intetsägande ord och begagnade tillfället att studera sin förre patient på närmare håll. Sannerligen, förändringen var överväldigande! Haka, hals, ögonlock, ögonvrår, allt var en ung mans! Ännu en gång frågade han sig själv om han var vaken eller drömde. Herr Dekker tycktes illa berörd av hans blickar och mumlade några ord till sin kompanjon, av vilka doktorn tyckte sig uppfånga en fråga om en viss *hon* kommit. Ännu en gång studsade han: till och med rösten var en ung mans! Men han förstod att han varit alltför öppenhjärtig i sin nyfikenhet och beslöt att göra avbön.

— Herr Dekker, sade han, ni behöver inte vara rädd för statyerna.

Jan Willem Dekker gav honom en oförstående blick.

— Vilka statyer? frågade han.

— Statyerna i Vatikanmuseet, sade doktorn med sitt hövligaste leende. Ni behöver inte vara rädd för dem längre.

Herr Dekker vände sig bort med iskall min.

— Jag är rädd att jag inte förstår vad ni talar om, svarade han. Kom, Koninck! tillade han och gick mot ett av privatkabinetten.

Herr Koninck ruskade bedrövat på huvudet.

— Han kallar mig Koninck! Jag är för gammal för att kallas Lorenz längre! Den ungdomen, den ungdomen! God kväll, doktor! Kom ihåg, det är inte jag, det är min dubbelgångare!

Därmed följde han efter sin kompanjon.

Ett par ögonblick senare kom Groot tillbaka. Han fann doktorn i ett tillstånd av djup fundersamhet.

— Vad grubblar ni över, käre vän?

— Över de fenomen som åtfölja en föryngring. Några av dem äro avundsvärda, andra äro besynnerliga.

Kommissarien kliade sig i huvudet.

— När jag gick, var ni i det förträffligaste humör. När jag kommer igen, sitter ni och stirrar framför er som om flaskan vore tom och det inte fanns flera hos Strozzi. Vad är det ni pratar om föryngringar? Har ni tänkt gå till apdoktorn?

— Jag var hos honom för fjorton dagar sen, men inte som patient. Däremot tycks en av *mina* patienter ha gjort honom den äran. Käre Groot, Strozzi kan ju ingenting neka er! Vill ni inte ta reda på vem den äldre herrn, som jag talade med, och hans vän ha i sällskap?

Groot skyndade sig att lyda. Efter en stund kom han tillbaka med beskuggat anlete.

— Vem är den äldre herrn? frågade han rakt på sak.

— Det är Lorenz Koninck.

— Diamanthandlaren?

— Ja.

— Och den yngre herrn?

— Det är hans kompanjon Dekker. Men vem är det de supera med? Fick ni veta det?

— Det behövde jag inte fråga om, sedan Strozzi låtit mig kika in i kabinettet. *Henne* känner jag!

— Det är alltså en hon? Vem är hon?

— En äventyrerska av renaste vatten. Specialitet, äldre herrar. Skulle jag räkna upp alla de familjefäder som hon plockat i Ostende och Scheveningen, så ginge hela natten åt. Förr i världen opererade hon med en manlig kompanjon, en viss herr Levaert — ni känner det urgamla tricket: hon var gift med honom, och han överraskade henne med de äldre herrarna. Hur det var blev marken dem för varm här i Holland, och det är en tid sedan jag såg någon av dem. Skulle hon arbeta ensam nu för tiden? Jag har svårt för att tro det.

— I varje fall är det inte någon äldre herre hon har i kikaren i kväll, anmärkte doktorn, på sin höjd kunde man säga en före detta äldre herre. Men säg mig en sak, Groot, om ni just hade blivit tjugu år yngre och skulle träffa ert hjärtas dam, skulle ni då ta en sextioårig kompanjon med som förkläde?

— Inte om föryngringen dög till någonting! bedyrade kommissarien.

— Jag tycker som ni. Och med tanke på detta och på ett par andra saker får ni ställa om en sak med detsamma. Trion där inne skall hållas under bevakning.

Groot öppnade ögonen.

— Menar ni det?

— På fullt allvar, ja!

Kommissarien försvann åter ut för att tala med värden. När han kom igen, meddelade han att den av kyparna som brukade användas till sådana göromål — ty Strozzis restaurang var ett utmärkt spaningsställe för polisen, och det skulle aldrig fallit signor Strozzi in att bråka med överheten — hade fått i uppdrag att servera herr Koninck och hans sällskap. Med jämna mellanrum skulle han rapportera vad som försiggick i kabinettet. Hans första rapport var uppseendeväckande: den unga damen visade avgjord köld mot den yngste av sina kavaljerer, men så mycket mera värme mot den äldre! Groot stirrade på sin följeslagare.

— Egendomligt resultat av en föryngringskur, eller vad säger ni, doktor?

— Ytterst egendomligt och sorgligt, medgav doktorn. Tänk på vad den har kostat! Låt oss höra vad nästa rapport blir!

Nästa rapport lydde på att herr Koninck gick framåt med stormsteg i den skönas ynnest, och att herr Dekker såg ut som om han mest av allt hade lust att gå. Groots ögon blevo större och större.

— Vad står på? mumlade han. Gå? Skulle Levaert vara i närheten och lura på att överraska henne i en tête-à-tête? Det skulle inte förvåna mig!

— Man kan ju aldrig veta, sade doktorn. Men mig skulle det förvåna!

Den tredje rapporten var sensationell: herr Dekker *hade* rest sig och gått »för att hämta litet frisk luft», utan att hon gjort så mycket som en protest! Herr Koninck hade gjort ett svagt försök att hålla kvar sin kompanjon, men hade hastigt givit efter för den skönas förnärmade fråga om de nödvändigtvis måste vara tre för att trivas? Kommissarien hade rest sig från bordet.

— Levaert är i närheten! fastslog han. Men den här gången skall han inte spela mig några spratt! Jag tänker ...

Doktorn hade också rest sig. Han avbröt sin vän mitt i meningen.

— Fort! ropade han. Vi måste följa honom! Vi ha inte ett ögonblick att förlora!

— Vem? Kompanjonen? Vad ha vi med honom att göra? Han har ju bara gått ut för att hämta frisk ...

Utan att svara drog doktorn honom med sig ut genom dörren. Ingen Dekker syntes till utanför lokalen, men det tycktes inte bekomma doktorn någonting. Han tog första bästa bil, ropade en adress till chauffören och sköt Groot före sig upp i vagnen.

— Oude Vorburgwal 49? upprepade kommissarien med blängande ögon. Men det är ju firman Koninck & Dekkers adress, om jag inte tar fel!

— Det är det, fastslog doktorn, och det är också vår!

## IV.

Det dröjde, innan Strozzis restaurang återsåg de två herrarna. När den gjorde det, voro båda herrarna ganska echaufferade. Kommissariens ansikte pryddes av åtskilliga skråmor, som det inte burit vid avfärden, och

doktor Zimmertür hade lagt sig till med ett extrafint blått öga. Signor Strozzi höll på att falla baklänges vid anblicken, och hans häpnad minskades inte, när en tredje person steg över tröskeln och han i denne igenkände herr Jan Willem Dekker, som en stund tidigare gått ut för att hämta frisk luft. Det var tydligt att denna lilla motion bekommit honom ytterst illa; han tycktes ha blivit tjugu år äldre.

— Äro de kvar? var doktorns första fråga, som han nästan skrek fram.

— Vilka? Herr Koninck och den unga ...

— Ja!

— Herr Koninck är säkert kvar. Jag vet inte, om den unga damen har kommit igen, hon gick ut ett ögonblick för att ...

— För att se efter herr Dekker, som hon varit så ogalant mot! Jag kunde tro det! Nå, mig gör det detsamma, men det finns andra i sällskapet som gärna skulle velat — för oss till herr Köninck!

De funno herr Lorenz Koninck inslumrad i en fåtölj med ett lyckligt leende och en antydan av rött smink på läpparna. De väckte honom omilt. Det var Dekker som förde ordet.

— Vad är det här? sade han, i det han förde en servett över sin kompanjons mun och visade honom resultatet. Herr Koninck blinkade generat.

— Litet smink — hm, jag begriper inte ...

I detta ögonblick fick han ögonen på kompanjonens förändrade utseende.

— Dekker! nästan tjöt han. Du är ju gammal igen! Varar det inte längre? Nej, jag har då aldrig ...

Kompanjonen avbröt honom med hård röst:

— Gammal igen? sade han. Det vore underligt, om jag inte har blivit äldre efter allt vad jag har upplevt de sista fjorton dagarna! Men det gör, detsamma. *Var har du kassavalvsnyckeln?*

Herr Koninck lyssnade med vidöppen mun. Först när frågan upprepats två gånger, kom han sig för att sticka handen i en innerficka. När den återkom tomhänd, blev hans ansiktsuttryck fullkomligt fåraktigt. Med ens ryckte han upp sig, for genom den ena fickan efter den andra, lyfte upp duken och sökte under bordet, allt med samma framgång. Han sjönk tillbaka i stolen med gapande mun och en blick som oförstående sökte kompanjonens.

— Var inte rädd, herr Koninck, här är nyckeln!

Det var kommissarien som lade den på bordet.

— Och här äro diamanterna, tillade han och radade upp fem små påsar bredvid nyckeln.

— Vem är ni? stammade diamanthandlaren. Och vad betyder ...

— Mitt namn är kommissarie Groot, och jag har just haft nöjet att arrestera de personer som stulit detta från er — det vill säga två av personerna.

Kommissarien såg på servetten med läppsminket.

— Men förtjänsten är doktorns, tillade han, inte min.

Herr Koninck for upp ur stolen, öppnade påsarna, undersökte deras innehåll, slog sig för pannan med knuten hand och ropade:

— Diamanterna stulna och återfunna, Dekker återkommen och tjugu år äldre! Vill ingen förklara den här rebusen för mig, ty annars ...

— Tillåt mig förklara den, sade hans kompanjon. Du vet, att den dam som jag en längre tid gjort min kur för, och som du superade med i afton, gång på gång föreslog, att jag skulle »gå till Anacharsis och skaffa mig hela min ungdom tillbaka». Till att börja med var det på skämt, men snart nog förstod jag att det var allvar. Jag stred emot i det längsta, det kan en annan av de härvarande intyga — doktor Zimmertür bugade sig instämmande — men till slut gav jag efter. Jag avlade ett besök hos doktorn och arrangerade att jag skulle inläggas på kliniken ...

— Allt det där vet jag ju! avbröt diamanthandlaren otåligt. Det visste jag ju innan du togs in på kliniken.

— Nu kommer det nya. Det var inte alls doktorns avsikt att ge mig någon föryngringskur. När jag vaknade upp efter den bedövning, som skulle föregå operationen, fann jag mig vara fånge hos honom, helt enkelt fånge, och bunden till händer och fötter. Med hot om värre tvingade han mig att skriva till dig, att operationen lyckats, och att du snart kunde vänta mig tillbaka. När den tiden kom, i dag, så var det inte jag som lämnade kliniken, det var doktorns »assistent», en före detta skådespelare vid namn Levaert, enligt vad kommissarien säger, som verkligen lyckats göra sig själv ganska lik mig, sådan jag såg ut för tjugu år sedan.

— Ganska lik! ropade herr Koninck. Han var så lik dig som ett porträtt! Utseende, hållning, det hela! Jag begriper bara inte hur någon i hela världen ...

— Det kommer senare, sade Jan Willem Dekker och gjorde en gest mot doktor Zimmertür. Vad som sedan hände bör du kunna förstå: damen, som du superade med, var Levaerts fru, och hon har visst spelat med i åtskilliga komedier förr, säger kommissarien. Hon låtsade sig föredraga dig, och du gamla dumbom var nog inbilsk att tro henne och låta bestjäla dig på nyckeln till kassavalvet. När det väl var gjort, gick den hastigt vidare till hennes man, som plötsligt blev svartsjuk och fick lust att hämta frisk luft. Om hon gav dig sömnmedel, innan hon gick, vet jag inte, men det behövdes nog inte. Du var tillräckligt ...

— Lagom förebråelser! ropade herr Koninck. Du har inte spelat någon vidare fin roll själv, min bror! Men hur kunde doktorn ...

— Låt oss inte tala för mycket om mig, sade doktor Zimmertür och slog från sig med bägge händerna. Saken var verkligen mycket upplagd. Att en man, som konsulterat mig för sömnlöshet och berättat mig en speciell dröm som generar honom, fjorton dar senare inte minns ett ord av det hela, kan ju ingen föryngringskur i världen förklara. Att han plötsligt glömmer av vad han brukar kalla sin gamla kompanjon för, betyder ju mindre, fastän det också är besynnerligt. Men att han firar sin återerövrade ungdom genom att bjuda ut sitt hjärtas dam *med förkläde,* det är i alla fall alltför besynnerligt och pricken över i:t. När han sedan plötsligt lämnar sällskapet, behövs det verkligen inte stor skarpsinnighet hos en, som aldrig trott mycket på föryngringskurer, för att han skall ingripa och — men nog talat om min ringhet! Vill någon av herrarna bjuda på ett glas vin, säger jag inte nej, ty jag håller på att dö av törst, och om han vill sträcka sig till en blodig rostbiff åt det blå öga, som jag fick av doktor Anacharsis, anser jag mig fullt betald för mina små förtjänster!

## STÖLDEN AV PHILIPPOTKOLLEKTIONEN

### I.

*Le Journals* artikel lydde på följande sätt:

»Håller Frankrikes konst på att dö ut? Det är en fråga som man ännu för tio år sedan skulle ansett överflödig, för att inte säga löjlig. De äldre konstriktningarna, det vill säga de konstriktningar som redan hade tio år på nacken — ty i vår hetsade tid talar man om åttiotalets konst, nittiotalets konst, när man förr talade om il quattrocento, il cinquecento — de äldre konstriktningarna sköto ännu dagligen nya skott. Unga namn som Friesz och Utrillo gingo ut över världen, andra uppstodo årligen, för att inte säga dagligen. Hela världens konstnärer strömmade till Paris för att ösa ur den franska inspirationens evigt flödande källor, Paris var mer än någonsin konstens metropol, mer än någonsin Aten.

Och nu? Var är den unga generation som skulle ersätta den åldrande? Må man icke missförstå oss: vi ha gott om unga målare. Mången skulle kanske vilja säga, att vi ha alltför gott om unga målare ... Men i konsten är det nu en gång inte mängden som gör det; Apollo och Mars ha olika sätt att beräkna sin styrka ... De unga målare som nu fylla våra salonger sakna inte talang — men geni? Inte ens den unga generationens varmaste vänner skulle vilja påstå att det är geni som nu präglar utställningarna i Grand Palais eller de andra salongerna ... Betyder det, att inga nya snillen ha uppstått i efterkrigsåren? Vi skynda oss att på det bestämdaste förneka det. Vi behöva blott erinra om namn som Laboulaye, Carneau, Boulingrin, och var och en kommer att instämma med oss: här fanns detta Något som kallas geni!

Men var är den konst som dessa genier skulle ha skapat? Den finns inte! Boulingrin, Carneau, Laboulaye leva, men vad blir det av den konst som vi hade rätt att vänta oss av dem? Vad blir det av den konst som skulle ha alstrats av deras jämnåriga i samma rangklass och som vi inte hinna räkna upp i denna artikel?

Kan någon svara oss när vi fråga: håller vår konst på att dö ut?»

Härpå svarade tidningen *l'Attaque* följande:

»Vår aktade kollega *le Journal* har anmält sig i gråterskornas fackförening, där man aldrig är arbetslös och där antagningsvillkoren äro mindre stränga än i murarnas förbund. Vår kollega tror sig se tecken på att Frankrikes konst ligger i själatåget och lyfter strax sin röst till ett *miserere.* Åtskilliga unga konstnärer uppräknas, och tidningen förser deras namn med fler stjärnor än herrarna Hennessy och Martell någonsin bestått sina produkter. Det fastslås att dessa konstnärer inte längre hedra utställningarna med sin närvaro, under det att horder av medelmåttiga artister belamra salongerna med sina verk ...

Det är oss obekant, om de omtalade konstnärerna upphört att utställa; det är oss obekant, om deras verk stå så högt över konkurrenternas som *le Journal* anser. Det är oss också likgiltigt. Vi ha ett svar att ge på vår kollegas jämmerrop, som tidningen möjligen inte väntat sig men som är den naturliga konsekvensen av hela vår politik: låt inte blott dessa konstnärer upphöra att utställa, låt alla andra också göra det! Riv utställningsbyggnaderna! Stäng museerna! Vår tid kräver vilja, vilja och åter vilja, men detta land stirrar sig blint på drömmar, detta land drunknar i estetik, i litteratur, i konst, i konsthistoria, i konstfilosofi, i konstkritik ...

Konstkritik?

I hela världshistorien finns det endast en konstkritiker, som har vår respekt. Hans kritik av sin överestetiserade samtid var praktisk, inte teoretisk. Han levde för tvåtusen år sedan, hans namn var Herostratos, och han förvärvade odödligt beröm genom att bränna Dianas uppskrutna tempel i Efesus.»

Det var en kraftig salut! tänkte doktor Zimmertür och lät tidningen sjunka. Men vad är meningen med det hela? Är det att göra reklam för herrarna Laboulaye Carneau och Boulingrin? Och äro båda tidningarna innehavare av tavlor med deras namn eller bara *le Journal?*

Han såg sig om. Bordet till höger om hans hade gäster som borde kunna svara på hans frågor. Likaledes bordet till vänster, likaledes borden framför och bakom. Han satt på det berömda Café du Dôme på Montparnasse. Trottoaren var fullsatt av det slags unga män och kvinnor, vilkas högsta dröm det är att belamra väggarna i en utställningssal på det av *le Journal* antydda sättet. Männen voro långhåriga, kvinnorna korthåriga; några voro extravagant klädda, andra elegant klädda, men kring allas pannor fladdrade en osynlig låga, och allas ögon sade: på knä, brackor! De sade: försvinn, bracka, när de mötte doktorns ögonkast, och han skyndade att taga betäckning bakom sina tidningar. Men den nästan feminina känslighet, som utmärker hans ras, sade honom att man fortfarande såg på honom, envist. Till slut lyfte han ansiktet från tidningarna och mötte två ironiska svarta ögon.

— Ni är mycket inresserad av de komplimanger som *le Journal* och *l'Attaque* servera varandra? sade en röst som kom från grannbordet till vänster.

Han böjde stumt på huvudet. Han hade ännu inte hämtat sig från sin överraskning. En ung kvinna hade slagit sig ned vid detta bord, utan att han märkt det; det var hon som tilltalat honom och som fortfor att fixera honom ur två spotska pupiller.

— Varför är ni så intresserad av tidningsartiklarna? fortsatte hon. Ni ser inte ut att vara konstnär. Ah, nu vet jag det! Ni är konsthandlare!

Doktorn återfick målet.

— Min galileiska profil tycks antyda det, medgav han skuldmedvetet. Men jag är inte konsthandlare, jag är läkare — psykoanalytiker, om det roar er att veta det, madame.

Hon skrattade torrt.

— Ni studerar undertryckta komplex i konstnärskaféerna på Montparnasse! sade hon.Tillåt mig säga er att det inte är rätta platsen! Här undertrycker man inga drifter — om det inte är de konstnärliga!

Hon kastade en hånfull blick på kaféets konstadepter och staplarna av *soucoupes* på deras bord. Varje *soucoupe* markerade en tömd apéritif. Doktorn beundrade den fina rundningen av en Agrippinanäsa och krökningen av två spotska läppar. Hon var mycket vacker.

— Nu hör jag vad *ni* är, madame, sade han artigt. Ni är konstkritiker, det kan man inte missta sig på.

Hon skrattade.

— Bom och förbi! Ni måtte vara en enkel psykoanalytiker när ni kan ta så grundligt fel! Jag skall säga er, vem jag är; jag är Boulingrin, helt enkelt Boulingrin. Analysera er själ, så återfinner ni mig i ett av era senast undertryckta komplex! Psykoanalys har alltid påmint mig om rebuslösning. Ni drömmer om att ni går uppför en trappa; lösning: något ytterst opassande. Vill ni ha en *riktig* rebus att lösa? Ni finner en i *le Journal* i dag! Löser ni den, vilket jag betvivlar, skall er belöning bli stor i himmeln: en Boulingrin, en äkta Boulingrin, varken mer eller mindre! Au revoir, min herre!

Hon reste sig, kastade ännu en ironisk blick över Café du Dômes gäster, steg upp i en tvåsitsig bil som väntade vid trottoaren och rullade bort mot Gare Montparnasse.

## II.

Doktorn stirrade efter bilen till dess den sista skymten av Agrippinaprofilen försvunnit. Därpå ruskade han

på huvudet, tömde sin apéritif och kastade sig över *le Journal.* En rebus, hade hon sagt! En rebus, som jag betvivlar att ni kan lösa! Den enda fråga, doktorn gjort sig medan han läste *le Journals* artikel, var om *både* den och dess motståndare *l'Attaque* hade aktier i vissa namngivna målares produktion och föresatt sig att booma upp den i kompani! Analysera er själ, hade hon sagt, så återfinner ni mig i ett av era senast undertryckta komplex! Vad menade hon med det? Aha — aha!

Medan doktorns hjärna gjorde dessa reflexioner, hade han på nytt flugit genom *le Journals* artikel, och det var anblicken av ett namn där som avlockat honom ett dubbelt *aha.* Laboulaye, Carneau och Boulingrin. Så hette de tre av tidningen begråtna konstnärsgenierna. Boulingrin, vars namn han glömt i samma ögonblick han läst det, var alltså identisk med den unga damen med Agrippinaprofilen! Var rebusen, som Boulingrin talat om så enkel som att även namnen Laboulaye och Carneau representerade två unga damer med klassiska näsor och befallande läppar? Var hela tidningsartikeln bara ett utslag av *la vieille galanterie française?*

Han trodde det inte! Den journalist, som sökte kittla tre kvinnliga fåfängor samtidigt, kom inte att få mycket för besväret! Nej, rebusen (om den fanns) måste ligga djupare. Vilka voro fakta i saken?

För ett antal år sedan (påstod *le Journal)* hade Frankrikes unga konst det ena stora namnet efter det andra att uppvisa. Man flockades till Paris för att lära och för att köpa.

För någon tid sedan ändrades detta fenomen. Det myllrade av medelmåttor, men det fåtal unga konstnärer, som verkligen betydde något, hade plötsligt *upphört att producera.* Det var onekligen egendomligt, om det var sant. Fröken Boulingrin, vid sitt framträdande hälsad som ett geni, hade omedelbart efter detta framträdande frivilligt försvunnit från skådeplatsen. Att det inte var på grund av ålderdomssvaghet hade doktorn just haft tillfälle att konstatera. Att det inte var av brist på konstintresse, hade han också kunnat fastslå. Vad var då orsaken till hennes försvinnande? Och var det däri rebusen bestod? Förmodligen. Men om detta försvinnande i sig själv innehöll ett problem, födde det omedelbart ett nytt problem: hur kunde en målarinna, som inte längre utställde och sålde, hålla sig med en elegant Fiat?

Nå, till detta problem fanns det många lösningar i Paris ... Men doktorn vägrade att godtaga dem ... Han väcktes ur sina funderingar av röster från bordet till höger. Fyra nya gäster hade satt sig där, tre skäggiga unga fransmän och en blond ung man, en skandinav, efter typen att döma. Den siste strålade av triumf och beställde drycker över lag, mångfärgade drycker, många drycker och starka drycker.

— Du har sålt! ropade fransmännen.

— Ja.

— Är det kanske till Philippotkollektionen? Du ser så viktig ut.

— Tack skall du ha! Man aktar sig!

— Du menar att *han* aktar sig!

— Håll mun! Du vet vad jag menar! En man som ...

— Som betalar de bästa priserna i Paris åt unga målare!

— Ja, men som aldrig lånar ut en tavla till en utställning, som inte visar sin kollektion för en människa — nej tack! Man lever då inte bara av pengar! Man vill ha kritik också!

— Är du så glad för kritiken? Det visste jag inte. När du utställde hos Grunwaldt ...

— Håll mun! Du vet precis vad jag menar! Den där Philippot ...

— Du har rätt! Man skulle tro att han köpte tavlor för att begrava dem!

— Eller för att bränna dem!

— Vad som helst men inte för att *hänga* dem! Hahaha!

— Du är kvick! Men det är säkert och visst, att han vakar över sina tavlor svartsjukare än mohammedanen över sina hustrur.

— Och över sina konstnärer! Tänk på Carneau!

— Och på Jacquot!

— Och på Boulingrin!

En röst viskade, hest som en skolpojkes vid klassföreståndarens ankomst:

— Sch! Där kommer han!

— Vem? Philipp ...

— Ja! Alldeles bakom dig!

Doktorn vred sig hastigt på stolen. En liten fyllig herre hade kommit in på kaféets terrass och banade sig väg mellan borden. Han hade örnnäsa och djupt liggande ögon som brunno tungt under halvslutna ögonlock. En hårstripa föll snett över pannan under hattbrättet. Det fanns intet tvivel om vem han önskade likna: Napoleon. Han rörde sig med små, korta, häftiga steg och utan hänsyn till trottoarkaféets andra gäster. Det gick en viskning från bord till bord, halvt respektfull, halvt hotfull. Monsieur Philippot slog sig ned på en stol, beställde en kopp kaffe och lade armarna i kors över bröstet på samma sätt som sin stora förebild. Kaffet hade ännu inte serverats då det kom ett rop från ett bord i bakgrunden:

*— A bas Philippot! Conspuez Philippot!*

Mannen med örnnäsan tycktes ingenting höra. Med korslagda armar stirrade han rakt framför sig, som glömsk av tid och rum. Det enstaka ropet efterföljdes av flera, tills det ljöd som i kör från hela kaféet:

— Ned med Philippot! Spotta på Philippot!

I detta ögonblick kom kyparen med den enorma kaffekanna, ur vilken kaffet serveras på franska trottarkaféer. Han hällde i åt mannen med Napoleonprofilen, under det att ropen växte till en storm:

— Ned med Philippot! Spotta på Philippot! Kör ut Philippot!

Doktorn kliade häftigt sin buktiga näsa. Vad i all världen stod på? Var det på detta sätt man behandlade mecenater i det moderna Paris? Låt vara att monsieur Philippot hade vissa egenheter, som att aldrig låna ut en köpt tavla eller släppa någon in i sitt museum — han betalade i alla fall de bästa priserna i Paris enligt vad de unga herrarna med skägg påpekat för sin blonde kollega från Norden! Och när han kom på besök till Konstens stamkafé, hälsades han med förbannelser och *conspuez*-rop, som om han varit en sedlighetsfanatisk senator Bérenger eller något ännu värre! Världen blev besynnerligare för vart år! Mannen med Napoleonmasken hade rest sig. Med armarna i kors stirrade han kallt ut över hopen av uppretade artister. Han tog sin kaffekopp, tömde den i ett drag och avvaktade en paus i oljudet. När den kom, ropade han ett dussin ord till svar.

— Stackars dumbommar! Stackars charlataner! Vänta! När jag får tid, skall jag krossa er — som jag krossar den här!

Med en tvär handrörelse slog han kaffekoppen i kras mot trottoaren. Napoleons gest mot fredsunderhandlarna i Campo Formio kunde inte ha varit vältaligare. Utan att fästa sig vid det inferno, som utbröt, kastade han en sedel till kyparen, gick över trottoaren till en bil som väntade på honom och försvann.

Doktor Zimmertür sjönk pustande ned på sin stol — men endast för att ögonblicket efter fara upp från den igen. Vad stod det på första sidan i *l'Attaque,* organet som ville utnämna Herostratos till minister för de sköna konsterna?

Där stod: *l'Attaque,* daglig tidning, direktör, ägare och ansvarig utgivare: Ch. Philippot.

Det herostratiska organets ägare var själv konstsamlare och betalade de bästa priserna för ung konst i Paris!

Den rebus, som enligt fröken Bouringrin väntade på sin lösning, tycktes snarare finnas i *l'Attaque* än *le Journal!*

Fröken Boulingrin, ja! Hennes namn hade varit på tal för en stund sedan, just innan monsieur Philippot gjorde sin entré på Café du Dôme. En av de skäggiga unga fransmännen hade ropat:

— Tänk på hur det gick Carneau!

En annan hade svarat:

— Eller Jacquot!

Och en tredje hade tillagt:

— Eller Boulingrin!

Fanns det mer än en konstnär med ett namn som Boulingrin? Det var omöjligt! Det var uteslutet! Men vad var det för ett öde hon och de andra råkat ut för tack vare mannen med Napoleonmasken? Doktorn var på väg att fråga sina fyra stojande grannar om det, då han kände en hand på sin axel och en röst sade:

— Ni här, käre vän? Vad förskaffar oss nöjet? Vilka mysterier i själens djup eller vilka brott i Paris?

Rösten och handen visade sig tillhöra Etienne Arronax, en ung journalist vid *Matin* som doktorn råkat ett år tidigare, i Nizza, då det gällde att kontrollera en viss monsieur Bignons sätt att tillverka Koh-i-noorer ... Doktorn drog fram en stol åt honom och svarade leende.

— Mig veterligen har intet brott begåtts, som berättigar min närvaro. Men att ett sådant brott kan begås när som helst är otvivelaktigt. Ty vad är brottet annat än en etisk paradox, en egenmäktig omkastning av leden i det moraliska tänkandet? Och när en mans liv är en enda intellektuell paradox, kan det inte dröja länge, innan han börjar praktisera paradoxer på det moraliska området också!

— Vem talar ni om, doktor?

Doktor Zimmertür pekade på *l'Attaques* första sida, där ägarens namn stod. Etienne Arronax knep ihop sina smala grå ögon, tills de liknade springor i en mask.

— Och vad är det för en paradox i *hans* liv ni talar om?

— Det skall jag säga er, om ni vill berätta mig, vem och vad han är.

— Vet ni inte det? Han har förtjänt en mängd pengar på en apéritif — har ni inte sett skyltarna med refrängen: »*rien ne vaut le petit Philippot*»*?* För ett års tid sedan kastade han sig in i politiken. Han vill rädda landet på samma vis som Mussolini! För att göra det grundlade han *l'Attaque,* som säljs till tio centimer, medan alla andra tidningar kosta tjugufem. Man påstår att han förlorar 10,000 francs på vart nummer! Han kämpar mot kommunism, feminism och esteticism. Senast i dag ropar han på en Herostrat för att bränna Louvren! En posör, en *blagueur* ...

— Och en kollektör! ifyllde doktorn. Det är där paradoxen ligger! Herostrat som konstsamlare är väl ändå toppunkten!

Den unge journalisten ryckte på axlarna.

— Ni tar honom för högtidligt. Hela mannen är inte värd två sous.

— Det är ju precis vad ett nummer av hans tidning kostar! anmärkte doktorn leende. Medge, att det är det priset som retar er mest som journalist!

Etienne Arronax skrattade skuldmedvetet.

— Det är möjligt, medgav han. Jag vill inte bestrida att han gör oss ett fördömt avbräck, så länge det varar. Kunde man stoppa honom på något vis, så ...

Han fullbordade inte meningen. Doktorn sade:

— Tänk, om jag kunde hjälpa er med det! Jag har en idé och jag tror, att jag kan det.

— Hur då? frågade hans unge vän ivrigt.

— Helt enkelt genom att avlägga ett besök i hans konstgalleri.

— Ni är tokig! För det första visas det inte ...

— Det blir min sak, min och er. Jag vet att det inte visas, och just därför tänkte jag avlägga ett *hemligt* besök.

— Ett hemligt ...

— Just det. I natt. Med er hjälp. Om ni vill ha stoff till en prima artikel.

Etienne Arronax öppnade ögonen på vid gavel.

— Ni är tokig. Det vore ju inbrott!

— Ingen kommer att kunna anklaga oss för mer än olovligt vistande på annans mark, om vi ...

— Om vi?

Doktorn viskade några ord i sin unge väns öra. Denne stirrade en stund och brast därpå ut i ett gapskratt.

— Vid Muhammeds skägg! *Det* är en idé! Jag vore en tionde klassens journalist om jag sade nej! Topp, doktor, jag är er man, och jag följer er genom eld och vatten.

— Förmodligen blir det genom ett fönster åt någon gårdssida, anmärkte doktorn stillsamt och vinkade på konstkaféets kypare för att få betala.

## IV.

Middagstidningarna nästa dag innehöllo endast en större nyhet, men det var också en nyhet av rang: Philippotkollektionen var stulen! Inte en eller annan tavla i samlingen, inte de bästa och mest omtalade konstverken i den, utan hela kollektionen på en gång och utan undantag! Det var en stöld som slog alla rekord i konstens kriminalhistoria på båda sidor om Atlanten och som kom bortförandet av Mona Lisa tjugu år tidigare att te sig som en gammaldags idyll! Parisarna läste med uppskjutna ögonbryn tidningarnas kommentarer.

»Philippotkollektionen», skrev *Paris-Midi,* »var utan tvivel den viktigaste samling i sitt slag som Paris hade att uppvisa. När vi våga påstå det, är det på grund av våra förbindelser i försäkringsvärlden. Det torde vara ganska allmänt bekant, att ägaren, monsieur Ch. Philippot, kategoriskt vägrade allmänheten tillträde till sitt galleri. Han handlade härvidlag i god överensstämmelse med sina teorier: i *l'Attaque,* vars direktör och ansvarige utgivare han är, yrkade han så gott som dagligen på att Louvren och Luxembourg skulle stängas; att han då höll sitt eget galleri otillgängligt för allmänheten, bör inte förvåna någon.

En annan sak är om den som dagligen angriper tidens esteticism handlar vidare logiskt genom att hålla sig med privat galleri ... Vi överlämna svaret på denna fråga åt allmänheten; det skulle inte förvåna oss om en eller annan medlem av densamma i hemlighet skulle gilla de personer, som ’öppnat’ Philippotkollektionen och satt dess nummer i en ’cirkulation’, som dock torde bli ganska problematisk: att sälja så kända verk vidare torde vara omöjligt — åtminstone på denna sidan Atlanten.

Vilka utsikter förövarna av brottet än ha att dra nytta därav, är ett säkert: de bereda monsieur Philippot eller rättare de bolag hos vilka han försäkrat sin samling en ytterst kännbar förlust. Galleriet innehöll mellan tre- och fyrahundra nummer till ett värde av minst tre millioner. Monsieur Philippot själv förlorar *inte* så mycket, ekonomiskt sett; ypperlig konstkännare som han var, förstod han som få att köpa billigt och i det rätta ögonblicket. Hans *flair* när det gällde att finna spirande genier, var lika berömd som hans förmåga att knyta dem till sig ekonomiskt. På detta område kunde man med all grund tillämpa den kända devisen: *rien ne vaut le petit Philippot ...*»

*La Presse* skrev: »Hur man bär sig åt med att stjäla ett helt konstgalleri är en gåta, som till den grad intresserade oss, att vi i dag morse omedelbart skyndade till Boulevard Saint-Germain 178, där monsieur Ch. Philippot har sin bostad. Tyvärr funno vi skådeplatsen för brottet spärrad av *l'Attaques* direktör och polisen i förbund. Det är tydligt att monsieur Philippot är en järnhård logiker, som även sedan tavlorna försvunnit håller galleriet stängt ...

En sak kunde vi trots detta konstatera: Konstsamlingen har förvarats i en ovanvåning, till vilken man kan *tänkas* ha berett sig tillträde från nästa hus balkong. Men därifrån till att bortföra 3—400 tavlor under loppet av några timmar är ett steg, som vår tanke tills vidare nekar att taga. Vi ha upplevt åtskilligt i fråga om inbrott i Paris, men stölden av Philippotkollektionen visar, att vi kunna vänta oss åtskilligt mera.» *L'Attaque* skrev i ett extranummer:

»Ett brott av råaste art har i natt begåtts mot den privata äganderätten, till vars förkämpar denna tidning alltid räknat sig och kommer att räkna sig. ’Man’ har stulit *hela* vår aktade chefs tavelsamling, den frejdade Philippotkollektionen.»

Tidningen övergick till detaljer om inbrottet. Det hade konstaterats av ägaren själv vid åttatiden på morgonen. Polisen hade genast alarmerats. Angående dess arbete och de slutsatser den kommit till var det för tidigt att yttra sig; så mycket kunde sägas att man konstaterat spår och tumavtryck av minst två personer.

De hade berett sig tillträde till samlingen genom ett fönster i den sal, där den förvarades. Utanför detta fönster satt en balkong och denna balkong låg endast två à tre meter från balkongen i grannhuset, Boulevard S:t Germain 176. Att ge vidare upplysningar vore endast att gå tjuvarnas ärenden.

Tidningen slutade sålunda:

»Åtskilliga organ ha i anledning av det passerade svårt att dölja sin skadeglädje: inbrottet drabbar ju deras mest avskydde och fruktade medtävlare, denne tidnings direktör. Men när de i sin iver gå så långt att de ondgöra sig över att just *han,* som i sin tidning fört en oavlåtlig kampanj mot esteticismen, var ägare till en dyrbar konstsamling, visar det endast brist på logik: vad monsieur Philippot förfäktat och förfäktar är att konsten icke är och icke bör vara 'för folket', vars begrepp den förvirrar och vars energi den förgiftar. Att oberoende privatmän intressera sig för konst är något helt annat. Det är samma skillnad mellan ett offentligt galleri och ett privat som mellan ett intimt kärleksförhållande och organiserat sedefördärv ...»

Allteftersom eftermiddagen gick, tog ryktet om jättestölden allt mer och mer fantastiska former. Det hela skulle vara en kommunistisk hämndeakt mot »fascisten» Philippot; gärningsmannen skulle vara den italienare som tjugu år förut stal Mona Lisa vid fullt dagsljus. Alla dessa och ännu flera rykten fingo med ens dödsstöten, när *Matins* eftermiddagsupplaga visade sig. Man glömde resten av innehållet för en artikel signerad *Arronax.* Den lydde sålunda:

»STÖLDEN AV PHILIPPOTKOLLEKTIONEN.

Man har under dagens lopp utspritt åtskilliga rykten om stölden av en tavelsamling, tillhörig monsieur Ch. Philippot, direktör för tidningen *l'Attaque.* Man har påstått att hans dyrbara samling skulle vara stulen av samvetslösa inbrottstjuvar. Man har gissat på ett kommunistiskt attentat. Man har gjort beräkningar angående försäkringsbolagens förluster.

Man har gjort sig mycket besvär i onödan. Det föreligger intet kommunistiskt attentat. Försäkringsbolagen kunna sova lugnt. Philippotkollektionen är inte stulen.

Vad? frågar sig läsaren. Är Philippotkollektionen inte stulen?

Nej, den är inte stulen. Den är helt enkelt tillvaratagen av två hederliga personer. Det vill säga, inte hela kollektionen, endast den del av densamma som det lyckades dem att rädda vid ett nattligt besök i konstgalleriet.

Men låt oss börja från början.

I går afton vid sjutiden deponerades ett förseglat kuvert hos en notarie i 15 arrondissementet. Det innehöll en bevittnad förklaring av två personer, doktor Joseph Zimmertür, Amsterdam, och redaktör Etienne Arronax, Paris, denna natt ämnade avlägga ett besök i en bestämd konstsamling. Vilken? Läsaren har redan gissat det: i Philippotkollektionen.

Det kan tyckas egendomligt att besöka en tavelsamling om natten, men då den inte är öppen om dagen återstår endast detta medel. För att emellertid inte bli tagna för inbrottstjuvar, garderade de två konstälskarna sig genom att nedlägga det omtalade, bevittnade aktstycket hos en notarie, vars uppgift det var att framlägga det, om någonting skulle inträffa ...

Det inträffade ganska mycket.

De två herrarna foro i bil till Boulevard S:t Germain 176. Bilen kördes av den ene av dem. De gingo utan tvekan upp till husets översta våning, där de enligt uppgift till conciergen skulle besöka en vän till monsieur

Arronax, en målare, vars namn det är onödigt att nämna. I stället beredde de sig tillträde till en ateljé med balkong i en annan del av översta våningen. Denna ateljé hade två fördelar: för det första var den obebodd, för det andra gränsade dess balkong till en motsvarande balkong i huset n:r 178. Högst tre meter skilde dem åt.

Några timmar gingo. När klockan slog två funno de två konstintresserade herrarna det vara tid att handla. Trafiken på bulevarden pågick fortfarande, men både huset där de befunno sig och huset som intresserade dem skuggades av höga träd. Det kostade dem intet besvär att från sin balkong kasta en improviserad repstege över till balkongen i nästa hus. Det kostade dem högst en smula svindel att taga sig över till denna andra balkong. Att öppna fönsterluckan och fönstret som vette mot den sista balkongen visade sig vara en småsak för en person, som är bevandrad i vad modern journalistik kräver av sina utövare.

De stodo vid sitt mål, Philippotgalleriet, om vars belägenhet de tidigare på aftonen övertygat sig.

Framför sig hade de skatter, om vilka så många rykten gått, de skatter som en svartsjuk ägare girigt undanhållit alla andra än sig själv.

Men knappt hade de hunnit kasta en blick på dem, förrän någonting avbröt dem i deras konstnjutning. Det hördes steg. Utan en sekunds tvekan togo de sin tillflykt tillbaka till balkongen. Avståndet mellan dess fönster och fönsterluckorna var tillräckligt stort för att de därifrån kunde se vad som försiggick i galleriet. Och de fingo nog att se!

En man kom in — en man med napoleonsk profil och ruvande blick. De igenkände honom båda, det var galleriets ägare. Kom han vid denna sena timme för att kasta en sista blick på sina skatter? Det var en naturlig förklaring till hans besök men knappast till hans handlingssätt. Ty väl inkommen började han gå från tavla till tavla i galleriet. Men var det för att studera dem? Nej, det var för att skära dem ut ur sina ramar, en för en, och lägga dem i en hög på golvet!

Det tog tid innan de två åskådarna trodde sina ögon, men så småningom måste de bekväma sig därtill: Philippotkollektionens ägare höll på att skära ut sina konstverk! Han arbetade med otrolig snabbhet: fyra snitt med en lancett och tavlan var lossad; nästa tavla, och nästa, och en ny. Han expedierade fyra eller fem i minuten. Efter gott halvannan timme var han färdig. En hög på trehundrafemtio konstverk låg hopad framför cheminén. Det var först i detta ögonblick som de fattade vad hans plan var. Vad gav dem lösningen?

En bensindunk som hämtades från ett inre rum och en tändsticksask som letades fram ur en västficka!

— Herostratos! mumlade den ene av de två nattliga gästerna. Sannerligen Herostratos!

— Det får inte ske! mumlade den andre. Men hur skola vi förhindra det?

— Det måste under alla omständigheter förhindras, svarade den förste. Och ni har medlet i er hand, min vän!

Han pekade på den magnesiumbomb som journalisten medfört i avsikt att taga en 'vy' av det hemlighetsfulla galleriet. Det tog inte journalisten lång tid att förstå vad han menade. Det tog dem båda ännu mindre tid att handla. Snabbt som tanken öppnade de fönstret, vars genomskinliga tyllgardiner satt dem i tillfälle att följa scenen där inne. Den ene av dem brände av magnesiumbomben, den andre 'knäppte' en bild av galleriet och den sällsamma anblick det just erbjöd ... Vid ljudet av magnesiumbomben for monsieur Philippot till som för ljudet av en domsbasun. Han hade hunnit övergjuta en del av tavlorna med bensin, men endast en del, och elden hade knappt hunnit taga fatt i dem. Vid åsynen av två objudna besökande vid denna tid på dygnet drog han den enda tänkbara slutsatsen: inbrottstjuvar! men då inbrottstjuvar sällan taga magnesiumfotografier av skådeplatsen för sina dåd, är det troligt att han tog den

fotografiska bomben för en eller annan helvetesmaskin ... I varje fall tvekade han inte om vad som var att göra: han flög utför trapporna, så fort tvenne ben kunde bära honom, vilkas napoleonska korthet han i detta ögonblick säkerligen beklagade.

Att han i dag morse anmälde inbrottsstölden kan endast uppfattas som ett utslag av samma nervositet som grep Napoleon efter Moskvas brand, eller möjligen som bevis på dålig affärsställning. Ty det oförfalskbara magnesiumfotografiet är vårt vittne när vi säga detta om Philippotkollektionen: den stals inte, den räddades från en ägare som inte tvekade att spela Herostratos roll gentemot sina konstverk och en svindlares gentemot försäkringsbolagen! (Hur stor är förlusten på varje nummer av *l'Attaque,* herr Philippot?) Men om detta är sanningen om stölden av denna kollektion, förtjänar den roll, herr Philippot förut spelat i vår konstvärld, ett ögonblicks magnesiumbelysning, även den: ypperlig konstkännare som han var skyndade han sig att gynna det spirande geniet, varhelst han fann det. Han gjorde det på sitt eget sätt: han lockade den unge konstnären eller den unga konstnärinnan att skriva på ett kontrakt med honom, varigenom de visserligen tillförsäkrades en i deras ögon oerhörd (i andras medioker) ersättning för sina tavlor, men varigenom hela deras produktion genom fem år tillföll honom med full äganderätt *utan inskränkning.* Det är tack vare sådana kontrakt sådana namn som Laboulaye, Carneau och Boulingrin försvunnit från vår konsthimmel efter att ett ögonblick ha glänst fram på den som strålande meteorer. Vår aktade kollega *Journal* hade en artikel i ärendet så sent som i går, men det blev *Matin* förbehållet att ge lösningen på gåtan.

Förtjänsten härför är emellertid till största delen inte vår. Utan doktor Joseph Zimmertür från Amsterdam hade monsieur Philippot nått sitt mål — ersättningen för sitt galleri. (Ett nytt galleri hade han ju hastigt nog fått tack vare sina kontrakt.) Som det nu är uppnår han den herostratiska berömmelse han så länge eftersträvat — och doktor Zimmertür uppnår en bekräftelse på sin tes, att den man, vars liv är en teoretisk paradox, också är färdig till de moraliska paradoxer som i dagligt språk kallas brott.

Vi tro oss veta att doktor Zimmertür dessutom har att emotse en extra belöning i form av en äkta Boulingrin.»

## ETT TRYCKFEL

### I.

Doktor Zimmertür sjönk pustande ned på restaurangens väggfasta lädersoffa. Kallt öl — ah! Och en kronärtskocksbotten i vinäger — ah! Och ett litet glas körsbärsbrännvin — bara som medicin, bara som medicin!

Den jämförande religionsforskningen hade ännu inte lyckats påvisa, att Bacchus var en semitisk gud! Denna tystnad var vältaligare än ord. När det utvalda folkets kunskapare ville ge sina stamfränder ett begrepp om det förlovade landets härligheter, var det en färsk druvklase, de togo med sig, inte någon gammal slottstappning. Bacchus var *inte* en gud att ostraffat dyrkas av Israels barn. Om de ändå dyrkade honom, fick morgondagen sona aftonens överträdelse ... Hu, vad hans huvud värkte ... För att inte tala om halsens tillstånd! Kom aldrig ölet? Ah — där var det! Och där var kronärtskocksbottnen! Och där kom det lilla medicinglaset med körsbärsbrännvin — ah!

Ridån gick långsamt upp för nattens glömda drama — en blyridå, inte en järnridå. Var var det, det hade börjat? Det var inte i kasinot, så mycket visste han, och inte heller på Akilles’ bar. Men var annars? Jo, nu visste han det! Det var just här i restaurangen, det hade börjat.

Ogärningsmannen återvänder till platsen för brottet! De två fransmännen vid bordet bredvid hade varit glada, ty de hade spelat på kapplöpningarna i Nizza och vunnit; själv hade han förlorat i kasinot och ändå

varit glad, och ganska snart hade de fattat beslutet att förränta sin glädje med hundra procent genom att dela den med varandra. Det visade sig att fransmännen voro redaktionssekreteraren och modekåsören vid stadens tidning, *Le Petit Mentonnais.* Redaktionssekreteraren hette Olivier, kåsören Blanqui. Hur många flaskor champagne var det som ljöto döden, *pollice verso?* Doktorn mindes det inte. Han hade endast en klar föreställning i frågan: det var farligt för en son av Israel att bebo ett land, där musserande vin var så billigt som i Frankrike. Hu, vad hans hals var torr i dag! Kypare, ett glas öl till! Och litet mera saker i ättika, om jag får be! Och kanske — hm — ja, kanske ett litet medicinglas till med körsbär — tack!

Vad var det som hände sedan? Jo, sedan hade de tumlat upp på *Le Petit Mentontiais'* redaktion för att se på några konstverk, som prydde redaktionskontoret. Det var modekåsören Blanqui, som yrkat härpå. Det visade sig att konstverken voro en serie karikatyrer av paristecknaren Sem och även att monsieur Blanqui hade en dunkel baktanke med sitt förslag. — Jag dricker för Sem! hade han ropat och lyft sitt glas (redaktionen var välförsedd med drycker). För Sem och denne älskvärde ättling av Sem! hade han tillagt. Brakande bifall från de två åhörarna hade belönat honom, och bifallet hade varit starkt nog att locka upp två svartmuskiga sättare ur underjorden. Klockan var tre; människokärlekens tid var inne; de två sättarna fingo var sitt glas och uppmanades att dricka för *Le Petit Mentonnais'* framtid. Det gjorde de. Andra skålar utbringades för Holland, representerat av doktor Zimmertür, och för Frankrike, representerat av *Le Petit Mentonnais'* redaktionsstab och sättarkår. Doktor Zimmertür blev orolig och frågade, hur det gick med *Le Petit Mentonnais,* om detta fortsatte. Man lugnade honom: tidningen utkom först på eftermiddagen. Vad sysslade i så fall sättarna med så här dags på natten? Med att trycka valplakat. Tidningen hade ställt sitt tryckeri till förfogande för Séraphin Salciano, den republikanska vänsterns kandidat i den pågående valkampanjen. Doktorn kände Séraphin Salciano från valplakaten och beundrade honom uppriktigt för hans allsidighet. Ehuru själv avhållsam ända till absolutism, ville han göra allt för vinodlarna. Ehuru vänsterman, ville han göra allt för försvaret. Fastän övertygad anhängare av Locarnopolitiken, yrkade han energiskt på en »stark» utrikespolitik. Blev han vald, kom han att verka för allt, som var sant, gott och rätt i tillvaron.

Den ene sättaren hette Raoul, den andre Pierre. Raoul var en fet man med hängmustasch och ögon så runda och stinna som glaskulor. Pierre var en liten kutryggig get med plirande faunblick. Deras inre motsvarade deras yttre. Den fete Raoul var en inbiten realist, som uppskattade livets angenäma sidor i form av tre goda mål om dagen och som med svårighet lät sig lockas bort från en intagen ståndpunkt. I politiskt avseende var han kommunist. Den magre Pierre var en outtröttlig vitsmakare av den typ, som inte är ovanlig i hantverkarklassen. I brist på en vits nöjde han sig med ordspel som »mägg lärke» och »märgborstare». Politiskt var också han kommunist. Detta visade sig, när redaktionssekreteraren föreslog en skål för Séraphin Salciano.

När redaktionssekreteraren gjorde detta, såg doktorn till sin sorg plötsligt att monsieur Olivier inte var fullt så nykter, som han kunde och borde ha varit. Både hans röst och hans blick voro oljiga. Vad modekåsören Blanqui beträffade, angav den stela glansen i hans pupiller otvetydigt, att hans själ för ögonblicket drev ganska slumpvis omkring på rusets ocean. Båda sättarna vägrade tvärt och bestämt att dricka Séraphin Salcianos skål.

— Jag dricker inte med en som hugger kassan från sina kamrater, förklarade den fete Raoul.

— Kuggar Hassan, förbättrade den magre Pierre. Från kamrater! *Fi donc!*

— Hugger kassor från kamrater? upprepade redaktionssekreteraren. Vad är det för dumt prat?

— Det är inte något prat. Han var sekreterare i en fackförening i Italien och högg kassan, innan han rymde hit. Det *vet* jag. Det var därför han rymde — inte för att undgå krigstjänsten.

— Prat! Dumt prat! ropade redaktionssekreteraren.

— Det är *sant!* När italienarna funno honom — inte gjorde polisen sig mycket besvär med att leta efter en fackföreningskassör, inte! — så var han naturaliserad fransman och rik nog att betala igen det hela. Han hade blivit entreprenör åt staden Mentone, och det lönar sig visst — *hein?* Han var rik nog att få dem att tiga också. Men därför har han i alla fall huggit kassan!

— Kuggat Hassan! förbättrade den magre Pierre.

— Prat! Dumheter! Nedrigt förtal! ropade redaktionssekreteraren. Var vet ni det ifrån?

— Jag vet det, därför att jag *vet* det, förklarade den fete Raoul envist. Ansatt av redaktionssekreteraren, avslöjade han källan till sitt vetande: en kommunistisk valtidning i Nizza. Redaktionssekreteraren fnyste av hån.

— Jaså, ni är kommunist, Raoul? Ni, som nästan blir behandlad som en medlem av familjen här på tidningen! Ni, som nästan förtjänar mer än vi, som sitta på redaktionen! Det är snyggt! Och *Le Petit Mentonnais,* som är en vänstertidning till på köpet och kämpar för de små i samhället! Jo, det var snyggt!

— Vem som helst har rätt att ha *sin* politik! fastslog Raoul. Och det är inte besynnerligt, om man blir kommunist, när man ser fina människor sätta upp en sådan som Séraphin Salciano till parlamentskandidat!

— Men vad vill ni kommunister annat än hugga *alla* kassor! ropade redaktionssekreteraren triumferande. Svara mig på det. Raoul!

— Ja, men vi säga ifrån på förhand, vi! svarade Raoul. Vi söka inte ljuga oss ifrån saken efteråt, vi! Ned med Salciano!

— Här är inte frågan om Salciano eller inte Salciano! ropade redaktionssekreteraren. Här är inte fråga om personer, utan om partier. Skall Frankrike utlämnas åt bolsjevikerna eller ej? Moskva eller inte Moskva, där har ni nyckeln till situationen, Raoul!

Modekåsören Blanqui’s själ steg för ett ögonblick in över medvetandets tröskel.

— N-nyckeln till situationen? stammade han och pekade på ett stort kassaskåp i ett hörn av rummet. Den finns där! Men nyckeln till nyckeln, den heter Salciano — hahaha, ja, det heter den!

— Salciano? insköt den magre Pierre. Vet ni vad han är, er Salciano? Det hörs på namnet! Han är en *sale chameau* och ingenting annat!

Det dröjde ett ögonblick, innan doktorn begrep den fruktansvärda ordleken. Uttalat med italiensk *ci* — och den omstridda parlamentskandidaten var ju född italienare — uttalat på så vis, var monsieur Salcianos namn nästan fonetiskt identiskt med två av franska språkets mest omtyckta smädeord: *sale chameau* — ordagrant översatt: smutsiga kamel, friare: din förbannade kamel! Sättaren Pierre grinade åt sin vits, så att bockskägget gungade. Hans kamrat Raoul tycktes inte ha hört hans *bon mot;* han stirrade på modekåsören Blanqui som för att pejla dennes själ i dess innersta djup — för ögonblicket en hopplös eller lätt uppgift, allteftersom man tog det. Redaktionssekreteraren Olivier hade däremot hört vitsen och var utom sig av vrede.

— Nog! ropade han och reste sig. Det är avskyvärt! Era politiska åsikter kan jag inte diktera er, men som tjänstemän i denna tidning ha ni att uttrycka er med aktning om de personer, för vilka tidningen kämpar! Får

jag be er att genast gå ner i tryckeriet igen! Och — då de båda sättarna långsamt reste sig — för resten struntar jag i era åsikter — *je m'en fiche pas mal,* förstår ni? Séraphin Salciano har alla sansade medborgare på sin sida. Dessutom har han pengar. Séraphin Salciano är redan så gott som vald!

Politiken hade ännu en gång visat sin förmåga att förgifta sinnena. Stämningen var förbi, människoförbrödringens ande var bortjagad. Doktorn bröt upp i spåren på sättarna. I trappan hörde han den fete Raoul mumla:

— Vald? Vi få se!

Och den magre Pierre upprepade än en gång:

— Salciano? — vald, *ce sale chameau* — aldrig!

**II.**

Doktorn sköt ifrån sig tallriken och ölglaset. Nattens drama stod klart i alla sina detaljer, och samtidigt började dess efterverkningar ge med sig, tack vare ölet och den medicinska drycken. I detta ögonblick hördes en tidningsförsäljares hesa vrål utanför; dörren till restaurangen sköts upp, och ett rödmosigt ansikte visade sig i ingången. Doktorn vinkade och fick sig en tidning. Till sin häpnad fann han, att det var *Le Petit Mentonnais* för dagen. Men denna aktade samtida brukade ju inte komma förrän vid femtiden på eftermiddagen! Gripen av en aning, såg han på klockan: sannerligen var hon inte tio minuter över fem! Och han hade just ätit frukost — om man kan kalla två kronärtskockor i vinäger, två glas öl och två glas medicin för frukost! Det vore kanske riktigare att kalla det för hors d’oeuvres till middagen. Vid den här tiden skulle en kristen människa för länge sen ha varit mitt uppe i sina apéritifer — men där såg man ännu en gång, att Bacchus inte var någon semitisk gud.

Han grep efter tidningen i en svag förhoppning att den skulle återge honom en smula självrespekt. Kanske bar den vittnesbörd om att herrarna Olivier och Blanqui också druckit litet mer än de tålde ... Kanske saknades det rent av artiklar av dessa två aktade märken ... *Quœ spes eum fefellit!* Om han hoppades något sådant, bedrog han sig grundligt. Både Olivier och Blanqui hade artiklar inne, eller rättare sagt de hade en gemensam artikel, signerad: Redaktionen. Dess ämne var sensationellt: föregående natt hade det varit inbrott på *Le Petit Mentonnais*’ kontor. Tidningens kassaskåp hade öppnats. Och vad hade man stulit?

Séraphin Salcianos samtliga valfonder, varken mer eller mindre!

Doktorn gnuggade sig i ögonen och började läsa. Artikeln lydde så här:

»Ett oerhört brott har i natt förövats i vår stad, ett brott, vartill det inte är lätt att finna maken. Man har burit hand på det fria ordet, man har bestulit dess arsenal! Man har gjort inbrott på denna tidnings kontor!

Fakta i saken äro följande:

När redaktionens yngsta medlem i dag vid åttatiden infann sig på *Le Petit Mentonnais*’ kontor för att gripa sig an med sitt arbete, fann hon — det var en maskinskriverska, fröken Suzanne Vachet — omedelbart, att allt inte var som sig borde ... En främmande atmosfär fyllde detta rum, som hon kände så väl efter att ha arbetat där i tio år ... Vad hade skett? Hade något skett? Ett ögonkast var nog för att säga fröken Vachet, både *att* något skett och vad det var som skett: kassaskåpet, det vackra kassaskåpet, som var hennes och redaktionens stolthet, var uppbrutet och dess innehåll strött över golvet.

Det vill säga, inte hela dess innehåll ... När fröken Vachet hämtat sig nog för att ropa på hjälp och denna

hjälp hunnit anlända, fastslogs det snart, att de papper, som lågo strödda på golvet, voro mindre oersättliga än vissa, som saknades där: man återfann vår tidnings affärsdokument men man återfann inte de sextiotusen francs i kontanter som aftonen förut funnits i skåpet ... Vad säga vi, aftonen förut? Ännu sent på natten hade två av tidningens medarbetare, herrarna Olivier och Blanqui, desamma som skriva dessa rader, å tjänstens vägnar avlagt besök på redaktionen. Innan de gingo, övertygade de sig om att kassaskåpet innehöll vad det skulle innehålla: sextiotusen francs, ingående i vår aktade medborgare Séraphin Salcianos valfond och av honom deponerade hos *Le Petit Mentonnais* till bestridandet av löpande valutgifter.

Dessa pengar funnos på sin plats ännu i natt klockan tre. Klockan åtta i morse saknades de. Vad hade skett?

*Någon* hade burit hand på det heligaste av allt, det fria ordet! *Någon* hade plundrat den fria tankens arsenal! Vem var denne *någon?* Och vilka voro hans motiv?

Det faller sig inte alltför svårt att svara på denna fråga — inte så svårt som man skulle kunna tro, när, såsom här är fallet, alla »spår» saknas, såväl »tumavtryck» som andra av dessa indicier, vilka äro våra läsare välbekanta från våra rättsreferat — och från Sherlock Holmes ...

Nej, trots bristen på dylika spår är det inte alltför svårt att ange var den skyldige är att söka!

Här föreligger intet vanligt inbrott — det kunna vi påstå så mycket säkrare, som staden Mentones aktade detektivchef försäkrar oss att alla tecknen till yttre åverkan av kassaskåpet endast äro bluff och att skåpet öppnats av någon, som kände nyckeln till dess kombinationslås. Här föreligger ett *politiskt* brott.

Séraphin Salciano svingade sitt svärd för den goda sakens seger. Han kämpade för frihet, jämlikhet, broderskap, för måtta och rättvisa, för dessa så äkta franska idéer, vilka reaktionen med rasande förbittring bekämpar ... Reaktionen? Ja, ty man må inte låta förvilla sig av politiska etiketter. Det finns två sorters reaktion, en svart och en röd. Vem av dem som med största sorg skulle se Séraphin Salciano vald är icke svårt att säga — det bleve reaktionen från Moskva, som vill kullstörta allt — och som (det ha vi till vår sorg måst konstatera) ha sina ombud överallt, till och med där man minst väntade sig att finna dem ...

Vi tro oss ha antytt var den skyldige står att finna — i denna redaktions mitt! Må rättvisans handhavare sörja för att han får det straff han har förtjänt!»

Doktorn lät tidningen sjunka. Det var sannerligen nyheter! Redaktionskontoret, som varit vittne till hans och pressmännens backanal, hade kort efteråt fått bevittna scener av ett helt annat slag. Inbrott! Kassaskåpsöppning! Och stöld — till och med en imponerande stöld, ty sextiotusen francs var en stor summa i Frankrike ...

Det var inte litet under loppet av en natt! Det var nästan för mycket av det goda ... ja, nästan ... Människans tanke har en olycksalig medfödd benägenhet att se en logisk ordningsföljd där det bara finns en tidsföljd, att låta ett *post* bli ett *propter*. Han sökte ständigt vara på sin vakt mot denna inneboende tankesvaghet, och i alla fall — i alla fall kunde han inte undgå att finna sammanträffandet egendomligt ...

Men nog med det! Fallet var intressant också som fristående händelse. Ett inbrott hade begåtts under egendomliga omständigheter, så mycket var säkert. Vem var den skyldige?

Han ryckte på axlarna i samma ögonblick som han framställde frågan. Vem än den skyldige var, blev det knappast *han,* som fann honom. Åtminstone inte genom att sitta här i sitt soffhörn och göra deduktioner. Vad var det Sherlock Holmes’ bror hette, den fete? Mycroft, inte sant? Ja, just det, Mycroft. *Han* kunde nöja sig med att studera ett fall på avstånd, destillera fram dess reella innehåll, fullfölja indicierna till deras yttersta logiska konsekvenser och, utan att resa sig från soffhörnet, konstatera vem den skyldige var och

sörja för att han fick sitt straff ... Ja, det kunde han göra, därför att han var en romanhjälte. I verkliga livet gick det inte så enkelt till! I verkliga livet fick man göra som Mycrofts större broder, studera spår, analysera tobaksaska, mäta avstånd, jämföra tumavtryck ...

Men tidningen här sade, att det inga spår fanns! Varken tumavtryck, tobaksaska eller andra brottets reliker. Detektiva polisen hade fastslagit det, och i ett fall som detta kunde man nog utgå från att detektiva polisen gjorde allt vad i dess förmåga stod. Séraphin Salciano var en mäktig man och sextiotusen francs en stor summa. För att inte tala om de extraordinära omständigheter, under vilka brottet förövats! Nej, detektiverna skulle nog ha funnit spår om det funnes några. Men de hade ingenting funnit, och när de ingenting funnit, fanns det nog föga sannolikhet för att en stackars doktor från Amsterdam skulle finna någonting! Alltså kunde man nästan lika gärna försöka sig på Mycrofts som på Sherlocks metod! Vem var den skyldige?

Tidningen tycktes inga tvivel hysa, om vem han var! Dess artikel sade: Moskvas ombud! Noga betänkt låg det ingenting orimligt i antagandet. Att Séraphin Salciano var kommunisterna en nagel i ögat, hade tydligt framgått av den fete Raouls och den magre Pierres konversation, vilka båda voro kommunister. Kunde Moskva spela entreprenören-parlamentskandidaten ett spratt som kostade honom sextiotusen francs, eventuellt hans mandat, gjorde Moskva det säkert gärna! Och utan att skräda metoderna! — Men om man antog detta för givet, så inställde sig genast den frågan: vilka möjligheter hade Moskvamännen haft att realisera en sådan kupp? Svaret var givet: goda möjligheter, ty de hade ju ombud på platsen! De hade Raoul och Pierre, som öppet bekände sig till Lenins religion, och som ...

Doktorn spratt till. Ett replikskifte dök upp i hans minne. Redaktionssekreteraren Olivier hade sagt: »Här är inte fråga om Salciano eller inte Salciano! Skall Frankrike utlämnas åt bolsjevismen eller ej? Moskva eller inte Moskva, där har ni nyckeln till situationen, Raoul!» Kåsören Blanqui hade skrattat och pekat på kassaskåpet: »Nyckeln till situationen? Den finns där! Men nyckeln till nyckeln, den heter Salciano — hahaha, ja, det heter den!» Och medan den magre Pierre gjorde sin ordlek om Salciano, hade Raoul som förhäxad stirrat från kåsören till kassaskåpet ... Och vad skrev tidningen i sin artikel i dag: detektiverna äro ense om att de spär till yttre åverkan som finnas på kassaskåpet endast äro bluff — den brottslige har känt nyckeln till kombinationslåset ...

Kunde kåsörens ord förstås på mer än ett sätt? Knappast! När dessa ord fälldes, hade doktorn visserligen inte tänkt sig att de voro annat än en berusad journalists prat. Men nu insåg han att de hade en innebörd: nyckeln till kassaskåpet, som var nyckeln till situationen, var »Salciano». För den som kände detta sesam var det en barnlek att öppna skattegömman och plundra den efter behag. Och Raoul hade stirrat, stirrat från kåsören Blanqui till situationens nyckel ... Doktorn polerade länge och omsorgsfullt sitt luktorgan. Var lösningen till gåtan så enkel? Intet gendrev en sådan förmodan. Det fanns både motiv och möjlighet nog för att motivet iverksatts. När redaktionssekreteraren och kåsören väl gått, hade det varit en smal sak för Raoul och Pierre att verkställa sina planer, om de hade några. Det var bara en sak med denna lösning: den var nästan alltför enkel. Inte för att inte de flesta kriminalgåtor här i världen hade lika enkla lösningar, men i alla fall ... En lösning som kunde uppnås på tjugu minuter i ett soffhörn var alldeles för enkel för Mycroft. Den var rentav för enkel för doktor Zimmertür. Den var så enkel att det nästan var misstänkt. Ingen av de två redaktionsmedlemmarna var kriminalist, men läste man deras artikel uppmärksamt — vilket doktorn nu gjorde för andra gången — fanns det intet tvivel om att lösningen låg gömd i denna artikel som en kärna i ett öppet skal: »den skyldige står att finna i den röda reaktionens mitt» — »till vår sorg ha vi konstaterat att denna har ombud även på ställen där man minst skulle ana det»...

Var det inte detsamma som att säga: den skyldige finns bland vår sätteripersonal?

Jo! Men var fallet verkligen så enkelt som så?

Doktorn lät tidningen sjunka för andra gången och stirrade framför sig. Han vände och vred på de fakta som stodo till hans förfogande, men hur han vred och vände på dem, läto de sig inte mångdubblas eller avtvingas nya resultat. Fakta sade: Raoul är tjuven. Tidningen sade: Raoul är tjuven. Och detta sade den om en gammal trotjänare, som endast hade det emot sig att han hade oangenäma politiska åsikter — tillhörde vad redaktionen så spirituellt kallade den röda reaktionen.

*

Doktorn halvreste sig på sir. plats. Hans undermedvetna, som alltid var överkänsligt dagen efter de dagar då han dyrkat den stränge Bacchus — hans undermedvetna hade plötsligt utsänt en svag signal — en signal som nästan påminde om de biljud inan får i radio, när två böljelängder komma för nära varandra. Han avbröt hastigt sitt medvetna tänkande för att följa den spröda idéassociation eller det svaga minne som gnistrat fram i hans inre ...

Vad var det han tänkt på, när den kom? På *Le Petit Mentonnais*' redaktion, som sökte den skyldige bland den röda reaktionen. Vad fanns det i detta som kom hans undermedvetna att signalera stopp? Ingenting — jo vänta! — Nej, han kunde inte finna någonting — jo vänta, jo vänta ändå! Han tänkte några sekunder, grep hastigt numret av *Le Petit Mentonnais,* flög genom dess artikel och tvärstannade plötsligt i sin läsning. För tredje gången lät han tidningen sjunka, men denna gång med en blick som nästan tycktes fosforescerande. Därpå ryckte han upp sig, betalade sina två kronärtskocksbottnar, sina två glas öl och de två som medicindoserna och lämnade restaurangen. Han tvekade inte om sitt mål; han gick rakt till *Le Petit Mentonnais.* Men inte upp på redaktionskontoret, utan ned i källaren, till tryckeriet. Båda sättarna funnos där, och deras miner visade tydligt att de förstodo halvkväden visa, även på tryck.

— God dag, god dag! hälsade doktorn med sitt vänligaste leende. Ni ser så dystra ut, mina vänner! Varför?

— Har ni läst numret för i dag, så begriper ni det möjligen, morrade Raoul. Pierre, tydligen för nedslagen att ens göra en vits, nickade instämmande med bockskägget.

— Jag har läst det, svarade doktorn, och det är just därför jag har kommit.

— Är ni *också* detektiv? frågade Raoul med rynkade ögonbryn. Då skall jag be er att ...

— Jag jobbar då och då litet i detektivfacket, medgav doktorn, men det är oftast på försvarssidan. Det var den där artikeln jag ville tala om, Raoul!

— Tänka sig att man själv skall vara tvungen att sätta den artikeln! röt Raoul. Det är som en hund som man tvingar att bära sin egen piska i munnen! Jag säger er att ...

— Säg mig bara en sak! bad doktorn. Har ni manuskriptet till artikeln kvar?

De stirrade tveksamt på honom, tydligen fruktande nya försåt. Därpå brummade Raoul något i mustaschen. Pierre letade i en pappershög och räckte efter en stund fram några tummade pappersark. Doktorns ögon flögo över raderna. Hunna till en viss punkt, lyste de till. Han stoppade pappersarken i fickan och störtade mot utgången.

— Vad skall ni med manuset? ropade Raoul. Säg det genast, annars ...

— Om en timme! svarade doktorn och försvann uppför trapporna.

Utkommen, tvekade han inte om sin nästa handling. Han vred om hörnet och gick rakt in på Lambertis vadhållningsbyrå. Ännu så sent som i går vid samma tid hade den varit honom obekant, men de två

pressmännen hade bland annat använt natten till att inskärpa denna byrås företräden för honom, för såvitt han önskade spela på kapplöpningarna i Nizza, Auteuil eller Maisons Laffitte. Doktorn framställde ett anhållande till monsieur Lamberti, som demie mottog med ganska mycken munterhet. Ett samtal utspann sig som varade nästan en halvtimme. När det var slut, föreföll herr Lamberti ganska förvirrad och nästan orolig. Doktorn lämnade byrån och störtade i ilmarsch upp på redaktionen, där han med illa dold tillfredsställelse återfann båda sina bekanta.

— God dag, mina vänner, god dag! hälsade han ined ett strålande leende. Eller jag skulle kanske hellre säga god afton! Hur står det till?

Herrarna Olivier och Blanqui betraktade honom med kalla blickar.

— Hur det står till? frågade kåsören hånfullt. Det frågar ni?

— Ja, det gör jag. Står det inte bra till? Har ni möjligen kopparslagare, herr Blanqui?

— Har ni möjligen läst tidningen för i dag?

— Det har jag, och jag får ju säga det, att det var en tråkig avslutning på en lyckad afton — särskilt för Raoul och Pierre!

Både Olivier och Blanqui tycktes överraskade.

— Varför just för dem?

— Det frågar *ni!* Har ni inte i er artikel så gott som anklagat dem för inbrottet?

De båda pressmännen sågo hastigt ned.

— Anklagat? Vi ha inte anklagat någon! Vi ha givit polisen ett par antydningar om var vi tro att den brottslige är att finna, det är allt.

— Men dessa antydningar kunna knappast uppfattas på mer än ett sätt, eller hur?

Kåsören teg. Redaktionssekreteraren svarade kallt:

— Det är tråkigt för Raoul och Pierre i så fall. Men vem har bett dem att bli kommunister?

Doktorn svarade med ett citat:

— »Därför att man är kommunist, behöver man inte hugga kassor!» Det var Raouls egna ord.

Hans två vänner hånskrattade:

— Ni är sannerligen naiv!

— Det är jag gudskelov ännu, medgav doktorn, trots ett yrke som inte befordrar denna egenskap. Men jag är inte så naiv att jag inte känner igen en katt som en katt, en hederlig karl som en hederlig karl och Rollet som en skurk!

Kåsören Blanqui smålog litet blekt åt hans nya citat.

— Och var ha vi Rollet? frågade han.

— Här i huset, svarade doktorn.

De båda pressmännen halvreste sig.

— Här i huset? Då tror ni också att det är Raoul och Pierre, som ...

— Huset har flera våningar än källaren, avbröt doktorn. Vill ni veta var skurken Rollet finns, herr Blanqui, så behöver ni bara läsa denna artikel!

Han visade sista numret av *Le Petit Mentonnais* och tillade:

— Artikeln avslöjar brottslingens adress med beundransvärd noggrannhet. Den säger: »han finns i denna redaktions mitt!»

De två pressmännen stirrade på honom, som om de inte trodde sina öron. Därpå ryckte de till sig hans exemplar och läste i kapp, där han pekade. Därpå läto de tidningen sjunka med ett besviket skratt.

— Ett tryckfel! Ni är verkligen för löjlig, min gode doktor! Begriper ni inte att redaktion skall vara *reaktion?*

— Jag begriper förträffligt att det var vad det *skulle* vara! sade doktorn. Hela artikeln var avsedd att bevisa att det var den omtalade »reaktionen» som varit framme! Men ack, herr Olivier, det finns ett gammalt ord som säger, att varav hjärtat är fullt därav talar munnen. Och det gör mig oändligt ont, om ni inte vet det, käre Blanqui, men i det yttersta av dessa dagar har det uppstått en ny vetenskap, som just har föresatt sig att undersöka allt det varav hjärtat är fullt. Det är psykoanalysen, vars ödmjuke tjänare jag är, och den har till full evidens bevisat att det gamla ordet har rätt. Varav hjärtat är fullt, därav talar munnen, förr eller senare, vi må sedan anstränga oss aldrig så mycket att hålla munnen i styr. Icke en men ett halvt dussin gånger i er artikel sökte ni välta skulden för inbrottet över på »reaktionen», i vilket begrepp ni inbefattar kommunismen, och därigenom indirekt på era två sättare — men när det kom till kritan, när ni skulle ge spets åt er anklagelse och säga: brottslingen finns i reaktionens mitt, då talade ert hjärta sanning tvärs genom era ord, och ni skrev: »brottslingen finns i denna redaktions mitt!» Att ni verkligen själv skrev det, kan ni mycket lätt övertyga er om — här har jag ert egenhändiga manus, som jag lånat av Raoul! Ni tangerade det stora kapitel i psykoanalysen som handlar om »felsägningar», »felskrivningar» och »förläggningar» — och till er olycka skrev ni i och med detsamma under bekännelsen om er egen skuld!

De två pressmännen hade lyssnat med en blandning av misstro, förakt, hån och raseri. Det ena uttrycket hade jagat det andra över deras ansikten — men när doktorn slutade sitt anförande, var det föraktet och förbittringen som kämpade om herraväldet.

— Ni är galen! ropade kåsören.

— Ni är oförskämd! stammade redaktionssekreteraren.

— Jag vet inte vad jag skall säga eller göra! ropade den förre.

— Jag vet vad jag har lust att göra! ifyllde den andre och lyfte handen för att slå. Men doktorn förekom honom genom att gripa redaktionens telefon.

— Hallå! sade han. Får jag be om polisen!

Herr Blanqui föll ned i en stol. Herr Olivier följde hans exempel. Doktorn lade på luren. Genast flögo de båda vännerna upp ur sin sittande ställning.

— Vad har ni för bevis för era påståenden, ni förryckta människa? ropade Blanqui.

— Han har inga bevis! tjöt Olivier. Det hela är bluff! Utpressning!

Doktorn lyfte åter telefonluren, och utbrottet tystnade omedelbart.

— I går afton, svarade doktorn halvt vänd till telefonluren, halvt till pressmännen, en ytterst angenäm afton, för vilken jag är uppriktigt tacksam — i går afton omtalade ni för mig att ni vunnit på kapplöpningarna i Nizza. I eftermiddag besökte jag er vadhållningsbyrå och bad att få spela på de hästar som ni vunnit på. Herr Lamberti stod handfallen inför denna önskan, ty under loppet av de månader ni spelat hos honom hade ni inte vunnit en enda gång. Att kombinera detta faktum med er rikliga tillgång på pengar var svårare än att sätta den i förbindelse med herr Salcianos valfond och tidningens kassaskåp. I natt plundrades detta kassaskåp definitivt och på ett sätt, som skulle ha undansopat alla spår, om inte ert hjärta, som var överfullare än era plånböcker, hade tvingat er att bekänna sanningen och säga: den skyldige står att finna i redak ...

— Förbannelse över er! tjöt redaktionssekreteraren, blodröd av förbittring. Ring till polisen och befria oss från er vältalighet!

— Det var fult sagt, svarade doktorn. Men jag vill ingen syndares död. Om pengarna komma tillbaka senast i morgon bittida — gärna anonymt och med posten, ja, gärna det! — skall jag överlåta alla vidare anklagelser i saken åt ert hjärta. Har ni förstått? Skulle de däremot inte komma tillbaka ...

Han avslutade inte meningen. Han gick, men på dörrtröskeln bugade han sig hövligt och sade:

— Ja, då tackar jag så mycket för sist — tråkigt slut på en glad afton! Adjö, mina herrar!

*

Följande dag meddelade *Le Petit Mentonnais*' redaktion i en artikel, vars stil icke fullt harmonierade med dess glada budskap, att Séraphin Salciano fått sina pengar tillbaka i en anonym försändelse. »Det är samvetets röst som har talat», skrev tidningen.

Vad doktor Zimmertür beträffade, instämde han helt och hållet i detta påstående.

## BRANDEN I BREUIL SUPÉRIEUR

### I.

Doktor Zimmertür arbetade sig pustande och stönande uppför den branta kalkstenstrappan. Etthundra steg, etthundratio, tjugu, tjugufem — hur många var det man påstod att det fanns? Och detta ovanpå två timmars marsch och en stigning på sjuhundra meter. Det var fråga om ens hans stamfränder, sin tids världsmästare i ökenvandring, tagit stramare etapper under de fyrtio år de ägnade sig åt sin otacksamma specialitet. Etthundrafemtioett, etthundrafemtiotvå. Hur var det? Det fanns ju ett värdshus där uppe? Det vackraste landskap i världen vinner på att man placerar en krog i förgrunden. Vad det var sant! Vad det var beundransvärt sant! Intet yttrande var sannare och beundransvärdare. Etthundraåttionio, etthundranittio, etthundranittioett.

Det var frågan, om ens Jakobs, Isaks sons, berömda stege kunde ha varit högre. Det var i sanning frågan. Tänk om nu värdshuset var nedlagt? Hur skaffade de för resten mat och dryck hit upp? Förmodligen buro de den på huvudet — en beundransvärd prestation. Tvåhundratjuguåtta, tvåhundratrettioåtta, tvåhundrasjuttioåtta — ah! pah! trehundratolv, punkt, slut! Framme!

Här var härligt! Ett Sinai, ett Nebo med utsikt över världens blåaste riken, dess mest förlovade länder,

länder flödande av mjölk, honung och även andra njutningsmedel, med Havsalperna som en mäktig, skyddande barriär mot kölden och Medelhavet som värn mot hettan, med dussintals vita städer fastklängda på bergssluttningarna, med Korsika vid horisonten, blått som skuggningen på ett moget fikon, och med en luft, ljuvare än mjölk, honung och vin! Var fanns den frestare som var färdig att säga: allt detta vill jag giva dig, om ...

— Nice view, isn't it?

Doktor Zimmertür spratt till. Rösten som avbrutit honom i hans tankegång tillhörde denna världen, inte andevärlden, så mycket var visst och säkert, med mindre andevärlden verkligen talade så banalt som gengångarna vid spiritistiska seanser. Han vred på huvudet och såg en herre, nästan dubbelt så lång som han själv, mager, med djupt liggande ögon och framskjutande haka. Han var iförd den fotvandrande engelsmannens vanliga utrustning, kortbyxor, golfskor och sportmössa. Han talade med en djup, melodisk röst som inte generades av snuggan i mungipan.

— Ja, sade doktorn vänligt, utsikten är verkligen inte illa. Men ni vet vad en av era landsmän har sagt, min herre: det vackraste landskap i världen vinner på att man lägger en krog i förgrunden. Törs jag fråga er var man placerat denna viktiga detalj här i Breuil? Är det möjligen huset där borta i klippavsatsen?

Engelsmannen följde riktningen av doktorns pekfinger och skakade otåligt på huvudet.

— Det huset? sade han vresigt. Nonsens! Det är ju lordens villa.

— Vilken lords? Ursäkta min okunnighet och min nyfikenhet.

— Lord Pewe, naturligtvis.

Rösten var så kort att det närmade sig ohövlighet.

— Lord *William* Pewe?

— Känner ni honom?

— Vem känner inte upptäcktsresanden och föredragshållaren lord William Pewe? Men det är alltså hans villa? Den ligger flott, det får jag säga!

Engelsmannen bolmade på sin pipa och vände demonstrativt ryggen åt villan.

— Ni bryr er inte om den? frågade doktorn. Ni är kritisk, får jag säga! Ni är nästan lika kritisk som lorden var på sin tid i sina teaterartiklar! Ni minns kanske att han var teaterkritiker ett slag i *Observer* ...

Doktorn avbröts mitt i sin mening. Engelsmannen hade utan vidare snurrat runt på klacken och gått. Den lille vetenskapsmannen stirrade en stund efter honom. Därefter ryckte han på axlarna och började pustande sina efterforskningar efter det hus som ger ökad glans åt det skönaste landskap.

**II.**

Han fann det lätt nog. Breuil var inte någon plats där man kunde gå vilse. På sydsidan av den bergtopp, som uppbar hela samhället, lågo lordens villa och det lilla bergshotellet. På nordsidan låg bergsbyn själv. Doktorn förvånade sig över dessa människor, som flydde från solen. Var det inte solen som varje år drog tiotusentals människor till dessa kuster? Därpå kom han ihåg en sak: denna bergsby liksom tjogtals andra var en gång i tiden byggd som en tillflyktsort från saracenerna. Och på den tiden hade man inte råd att reklamera med sin existens. Ju diskretare läge dess bättre, för människor som inte ville göra bekantskap med

slavmarknaden i Algier eller Tunis.

— Vad kan jag få till lunch? frågade han hotellägaren, som skyndsamt kom honom i möte. Det gör detsamma! Ge mig vad som helst, jag är färdig att äta mjölk och honung som mina förfäder!

Ett diskret fnissande drog hans blick till ett hörn av terrassen. En ung man med ljusgrå ögon och vessleprofil satt och frukosterade vid ett bord med utsikt över bergdalen.

— Men det är ju Arronax! ropade doktorn. Arronax från *Matin!* Vad i all världen för er hit upp, käre vän? Jag trodde ni satt på tidningens redaktion och fullföljde er seger över herr Philippot!

— Jag fick ferie, som belöning för att ni avslöjade honom, svarade journalisten leende.

— Det är storartat! sade doktorn och tog plats vid ett bord. Men en modern journalist vet allt och känner alla människor. Kan ni kanske säga mig vad det var för en besynnerlig kurre som jag råkade här borta på den första klippavsatsen? En engelsman i grå sportkostym.

Journalisten nickade.

— Jag har sett honom. Han har strukit runt här hela morgonen. Såvitt jag kan begripa är det en detektiv!

Första avdelningen av doktorns frukost anlände. Han betraktade den gillande.

— Jag har formulerat en sats, som jag är stolt över, sade han, nämligen att näst ett varietéprogram finns det ingenting som är så föga varierat som franska *hors d'oeuvres variés*. Men jag börjar tro att det kanske är för mycket sagt. Den här forellmajonnäsen och den här *rillette*-anrättningen — jag tror jag stannar här uppe!

Han försåg sig rikligt av båda och återtog:

— En detektiv! Varför tror ni det? Vad skulle en engelsk detektiv göra här uppe?

Arronax gjorde en vältalig gest med axlarna.

— Vad han har att göra, vet jag inte, men om jag berättat för er vad han gör, förstår ni, varför jag tror att han är detektiv. Varannan minut plockar han upp en stenskärva eller en träbit från marken, synar den och stoppar ned den i ett kuvert med påskrift. Dessemellan undersöker han fotspår och mäter avstånd. Är det inte den klassiske detektiven, om jag får fråga?

— Onekligen.

— Och vad hans ärende beträffar, så vet ni väl att det bor en annan engelsman här uppe.

— Lord Pewe?

— Precis.

— Men vad kan detektiven ha att göra med honom? Det är ju en högt aktad person!

— Det vet jag inte! Jag vet ingenting! Jag bara tänker och är till, som Cartesius! Och om någonting inträffar ...

— Så är *Matin* först på platsen, utfyllde doktorn. Som vanligt! Som alltid!

Journalisten bugade sig tacksamt instämmande. Han tände en cigarrett, lade armarna bakom huvudet och

betraktade lättjefullt, hur de blå ringarna stego mot den blå himmeln. Mellan två bloss frågade han:

— Har ni sett hinduen?

— Nej, sade doktorn förvånad. Finns det ännu flera raser representerade här uppe? Vem och vad är hinduen?

— Han är lord Pewes tjänare, förklarade Arronax med dåsig röst. Lorden har haft honom med sig från Ceylon eller Kaschmir eller Afghanistan, honom och hans hustru, som också är hinduiska. De bo här året om. Lorden själv är sällan hemma. Reser för sitt nöjes skull, säger han. Konstigt begrepp om nöje! Om jag hade råd, om jag vore lord Arronax och inte redaktör Arronax vid *Matin,* så vet jag att inte sju vilda hästar skulle kunna få mig ut och resa ...

— Nuförtiden räknar man inte med hästar utan med hästkrafter, påpekade doktorn.

— Ut att resa — nej, jag skulle ha ett litet hus vid en liten flod, som jag känner här i Sydfrankrike, i departementet Var. I det huset skulle jag sova om natten, och om dagen skulle jag ligga på ryggen i en båt på den lilla floden och sova med ett metspö i handen, ett metspö utan krok, väl att märka ...

— »Här sällsam är du, Sömn», citerade doktorn, »du och din broder Döden.» Medan ni sjunger hymner till sömnen, käre Arronax, tycks sömnens broder ha avlagt besök här i närheten. Åtminstone har jag aldrig sett dödsfruktan så tydligt målad i ett ansikte som i ansiktet där borta. Vem är det? Är det hinduiskan som ni talade om? Eller finns det ändå flera exotiska invånare här?

Journalisten glömde hastigt sina drömmar om en evig siesta. Vid doktorns ord for han upp med vidgade näsborrar som den gamle stridshästen som luktar krut.

— Ja, visst är det hon! ropade han och skyndade mot en gammal kvinna i brokig klädedräkt, som under höga jämmerrop kommit in på hotellterrassen. Lugna er, madame! Vad står på?

— Han dör! ropade den gamla. Allah, han dör!

— Lugna er, madame, här finns en doktor! Veni är det som dör? Är det lorden?

— Lorden är inte hemma! Det är min man! Han dör, han dör! Hjälp!

Doktor Zimmertür lämnade bordet, där man just satt fram hans kötträtt, och skyndade så fort hans ben kunde bära honom efter Arronax och den gamla hinduiskan. När han en stund senare kom igen, hade han endast journalisten i sitt sällskap.

— Jag *är* inte läkare för kroppen, mumlade han och strök svetten ur pannan. Men jag tror inte att någon riktig doktor kunnat göra mer än jag! Såvitt jag begriper något som helst, måste han ha varit död, redan när den gamla hustrun störtade ut efter hjälp. Dåligt hjärta och plötslig hjärtkramp, det är min diagnos. Vad tror ni, käre Arronax?

— Ni har säkert rätt, sade den unge fransmannen. — Det var hjärtslitande att se den gamlas sorg — vad skall det bli av henne nu, ensam i Europa?

Doktorn sköljde ned ett glas vin och vinkade åt värden att taga bort maten, som kallnat.

— Ge mig litet frukt och ingenting annat! bad han. Och en kopp kaffe!

— Som monsieur vill, sade värden. Men annars kan jag så gärna laga en ny kotlett. Monsieur har tid nog!

— Har jag tid nog? upprepade doktorn oförstående.

Till svar pekade värden mot nordväst. Den blå vårhimmeln var borta. Bläcksvarta skyar vällde i en tung översvämning ned över alpkammarna. Nu glittrade det vasst i snön i någon bergsklyfta: den kalla reflexen av en blixt. Några sekunder senare rullade åsksmällen som en larmande lavin fram mellan dalsidorna.

— Monsieur har tid att få både en ny kotlett, sallat, ost, frukt, kaffe och en liten likör, sade värden. Förrän om två timmar blir stigen inte farbar, om man inte är en gems.

Doktorn såg på sin vän Arronax.

— Vad säger ni som känner trakten här nere?

Jag säger att vår utmärkte värd har rätt.

Möjligen skulle jag vilja utbyta ordet gems mot anka. När det faller åskregn här i södern, är en anka det enda djur som man kan köra ut utan att visa grymhet.

— Då får jag väl foga mig i ödets rådslag, sade doktorn och satte sig till rätta vid ett bord i matsalen. Värden försvann ut i köket. Plötsligt kom doktorn att tänka på något.

— Detektiven! Vad har det blivit av vår vän detektiven? Irrar han runt och trotsar elementens hot?

— Ni har sett honom senare än jag, svarade Arronax. Kanske har han redan gett sig av hem!

— Förmodligen, sade doktorn. Brottet är avslöjat, och han drar sig tillbaka till sin bostad som Cincinnatus! Ni har rätt! Men det visade sig, att korrespondenten inte hade rätt. Ungefär samtidigt med att doktorn fick sin kotlett, öppnades dörren till matsalen och en lång, mager gestalt kom in.

— Har åskregnet börjat? ropade doktorn, men han fick intet svar. Engelsmannen satte sig vid ett bord så långt som möjligt från de två andra, plockade fram en anteckningsbok och började skriva. Doktorn studerade honom medan han slutade sin måltid. När han druckit sitt kaffe, reste han sig och gick bort till fönstret för att se på ovädret. Himmeln var fortfarande blåsvart, och med små mellanrum kom det häftiga skydrag, som virvlade upp dammet på hotellterrassen. Men ännu hade det inte fallit så mycket som en regndroppe.

— Jag tror inte på era meteorologiska skräckmålningar, Arronax! ropade doktorn till korrespondenten, som låg tillbakalutad i sin favoritställning med cigarretten i mungipan och armarna under huvudet. Han hade knappt sagt det, förrän det kom ett brak som om Alperna störtat samman. Ett blåvitt ljus fyllde rummet som en synlig explosion. Och när de med bländade näthinnor åter sågo ut genom fönstret, stodo himmel och jord i ett, förenade av en mur av vatten.

Knappt tre minuter hade gått förbi, då värden visade sig i dörren.

— Åskan har slagit ned! ropade han. Det brinner i lordens villa!

## III.

Först nu kom det liv i engelsmannen. Han for upp från sin plats som slungad av en hemlig fjäder.

— Vad säger ni? ropade han. Brinner det i min vän lord Pewes villa?

— Är lorden er vän? frågade värden vördnadsfullt. Ja, det brinner i villan. Åskan slog ned i den. Hörde ni

inte skrällen?

— Jo visst, jo visst! Jag satt just och undrade om inte blixten ...

I detta ögonblick blandade doktorn sig i samtalet, som gått i svindlande fart.

— Om åskan slog ned i lordens villa, sade han stillsamt, så bevisar det, att Franklins uppfinning behöver revideras. Villan har åskledare. Det var något av det första jag lade märke till vid mitt besök.

Engelsmannen avbröt sig mitt i en sats och stirrade på honom.

— Har villan åskledare! Ja visst, det har ni rätt i! I så fall är det uteslutet att elden kan ha antänts av blixten. I så fall ...

Han avbröt sig och såg på doktorn med en genomträngande blick.

— När var ni i villan?

Doktorn såg småleende tillbaka.

— För cirka en halvtimme sedan. Men jag har vittnen på att jag inte har anlagt elden.

Han gjorde en gest mot Arronax. Engelsmannen fixerade dem båda och ryckte på axlarna.

— Ingen har påstått att ni skulle ha anlagt elden. Men ni säger, att åskan inte kan ha gjort det och en sak är säker, nämligen att eld inte uppstår av sig själv ...

— Vore det inte lämpligast att undersöka eldens uppkomst på ort och ställe? frågade doktorn. Och eventuellt söka släcka den åt er vän lorden?

Engelsmannen tycktes inte höra. Han stirrade med framskjuten haka in i väggen och mumlade ord, som doktorn endast delvis uppfattade:

— Vilket av mina fall påminner detta om? Det finns inte något tvivel! Det är äventyret med byggmästaren i Norwood om igen! Om igen! Anlagd eld — brott som skall döljas — vad för ett brott? — det är det vi få se! Jonas Oldacre ville dölja sitt eget försvinnande och ge en annan skulden — men jag avslöjade honom, haha!

Värden och Arronax hade redan störtat på dörren i riktning mot lordens villa. Doktorn, som varit på väg att följa dem, blev stående som förhäxad av engelsmannens utseende och hans monolog. Mannen var värd en studie av en stor tecknare; allteftersom han talade jagade uttrycken varandra över hans ansikte, överlägsenhet, list, beslutsamhet, triumf. Vad var det han talade om? En eller annan bragd, genom vilken han avslöjat en förbrytare. Han var alltså verkligen detektiv? Med risk att väcka honom ur hans trans — ty det var vad hans monolog mest påminde om — viskade doktorn:

— Oldacre? Jag minns inte fallet. Eller hörde jag fel? Var det inte Oldacre?

Engelsmannens pupiller fortforo att glöda:

— Jo, det var Oldacre, Jonas Oldacre, byggmästare i Norwood, och hans plan var att förförsvinna och ge en annan skulden för sitt försvinnande. Världen skulle tro att Oldacre var död, och att det var den unge Mac Farlane som mördat honom och satt eld på huset! Han hade ju insatt Mac Farlane till sin universalarvinge! Men jag överlistade den gode byggmästaren, jag bevisade ...

Doktorn stirrade fascinerad på det magra ansiktet med den framspringande hakan. Engelsmannens ord hade

väckt ett minne till liv inom honom. Han *kände* fallet, han hade läst någonstans om det! Förmodligen var det längesen, men allteftersom detektiven berättade detaljerna, stod det honom klarare och klarare, att han hört dem förr ... Var? När? Och vem var denne engelske polisman som löst problemet?

Han kom att tänka på något annat.

— Vore det inte tid att gå till lordens villa? frågade han med sin vanliga röst.

Detektiven spratt till som en sovande för ljudet av en väckarklocka.

— Lordens villa? upprepade han oförstående.

— Lord Pewes! Den brinner ju! Har ni glömt det? Kanske kan ni avslöja hemligheten med den branden också!

— Lord Pewe, ah lord Pewe! Ja visst!

Han stod ett par sekunder med inåtvänd blick och störtade därefter huvudstupa ut i regnet, som fortfor att ösa ned. Flåsande som en tax i tävlan med en långbent vinthund följde doktorn efter honom genom skurarna.

### IV.

Villan var räddad vid deras ankomst. Branden var släckt. Äran därav tillkom uteslutande himmeln som öppnat sina slussar i det rätta ögonblicket. Det improviserade räddningsmanskapet, Arronax och hotellvärden, voro de första att erkänna det. Det kom ännu rök ur ett fönster i översta våningen, men det var eldens sista konvulsioner.

— Var är den gamla hinduiskan? frågade doktorn. Och mannen?

Arronax pekade stumt mot ett rum i källarvåningen från vilket det kom en dämpad klagan, som inte lät sig hejdas av åskslag eller andra naturkatastrofer. Doktorn vände sig till engelsmannen.

— Om elden är anlagd, sade han, borde ni söka konstatera det nu, innan alla spår ha utslätats av objudna gäster.

Han antydde en flock urinnevånare i bergbyn som trängdes runtom villan och redan förskaffat sig tillträde till entrén.

Utan att svara tog engelsmannen upp en anteckningsbok, ett måttband och ett förstoringsglas ur sina fickor. Han gjorde en skiss av entrén och annoterade dess mått i fot och tum. Doktorn följde hans förehavanden med stigande förvåning.

— Vad kan ni konstatera här? frågade han. Branden har ju inte uppstått här utan i övre våningen!

— Överlåt det åt mig! svarade detektiven kort. Vilka detaljer som äro av vikt eller ej, vet man först sedan undersökningen har blivit slutförd.

Han fortsatte att göra anteckningar. Därpå gick han över golvet och väggarna med sitt förstoringsglas. I ett hörn av rummet tog han upp en brokig silkestråd från golvet och lade den med ett belåtet ansiktsuttryck i sin plånbok. Entrén lämnade tydligen inte fler spår. Med förstoringsglaset i handen kröp han långsamt uppför trappan till övre våningen.

— Han är grundlig! mumlade journalisten Arronax i doktorns öra.

Doktor Zimmertür nickade tankspritt och slöt ögonen. Han var sysselsatt med ett psykoanalytiskt experiment. Han höll på att följa alla de idéassociationer som framkallades i hans hjärna av tre bestämda ord ... Han kände dem, han visste att han kände dem, och de födde vissa idéassociationer i hans huvud, men dessa associationer voro så vaga att tråden brast var gång han sökte gripa den med sin tanke ... Norwood, Oldacre, Mac Farlane ... Var? när? hur? hade han hört dessa namn? Det fanns ett annat ord som hörde med i komplexet, och som förmodligen gav nyckeln till gåtan. Han visste det —men han kunde inte finna ordet.

När doktorn öppnade ögonen, höll detektiven just på att resa sig från översta trappsteget. Hans ansikte utstrålade triumf. Han vinkade åt doktorn att komma, och doktorn lydde. Engelsmannen pekade stumt på golvet. Både golvet och trappan voro belagda med en mjuk matta, och på det ställe där detektiven pekade, avtecknade sig ett tydligt spår av en fot.

— Ser ni någonting egendomligt i detta spår? frågade han.

Doktorn nickade.

— Det är ett avtryck av en naken fot. Ni har rätt, det är inte många människor som gå barfota inomhus. Redan det gör spåret uppseendeväckande. Vidare är foten mycket liten. Den är knappt större än ett barns. Men mig veterligt finns det inga barn i huset.

— Ni är en god iakttagare, sade engelsmannen och sköt upp ögonbrynen. Har ni sysslat med detektivarbete?

— En smula då och då, på lediga stunder, svarade doktorn. Men det har mest varit vad jag vill kalla psykiskt detektivarbete. — Jag har sagt vad *jag* har iakttagit. Har ni sett mera? Och har ni dragit några slutsatser av vad ni sett?

Detektiven ryckte på axlarna.

— Jag drar aldrig några slutsatser, förrän jag sett allt vad som finns att se. Intet är farligare för en undersökning än en förutfattad teori. Men hittills peka alla spår i en och samma riktning.

De hade nått fram till lordens arbetsrum. Det var där elden uppstått, och rummets tillstånd vittnade tydligt om den kamp som rasat där. Doktorn frågade sig hur engelsmannen tänkte bära sig åt att finna några spår i detta kaos av aska och vatten. Arbetsrummet var inrättat som ett slags observatorium; det hade ett glastak som kunde skjutas fram och tillbaka, och det var genom att öppna detta tak för himlens slussar som Arronax och hotellvärden lyckats släcka elden. Vad denna beträffar, var den otvivelaktigt anlagd. I ett hörn av rummet såg man ännu spår av brädpinnar som lagts tillrätta i ett otvetydigt syfte. När doktorn lyfte en av dem, spred den en stark doft av fotogen. Till hans förvåning ägnade detektiven så gott som ingen uppmärksamhet åt allt detta. Han hade plockat upp någonting från golvet med ett ansiktsuttryck som var nästan extatiskt i sin triumf. Det var en brokig silkestråd, make till den som han funnit i entrén.

— Saken är klar, sade han kort. Ett egendomligt fall, ett av de egendomligaste i min praktik! En person med mindre skarpa ögon eller en person, som låtit sig bindas av en förutfattad teori, skulle troligen aldrig ha kunnat tränga till botten i en sådan affär — men när man redan haft nöjet avslöja affären Oldacre i Norwood, var saken i själva verket ganska enkel.

Han studerade uppmärksamt silkestråden genom sitt förstoringsglas. Doktorn fick en plötslig känsla i sitt inre som av ett töbrott. Oldacre! Byggmästaren i Norwood! Äntligen kom han ihåg affären, äntligen visste han var han hört dessa namn! Ja, det var onekligen en affär som inbragt mycket berömmelse åt den som löst gåtan — om det också mest varit pappersberöm! — Ingen av de gåtor som vår frejdade brottmålsspecialist

givit sig i lag med torde ha varit mera hårdknäckt, och aldrig har hans triumf över de officiella detektiverna varit större ... Doktorn väcktes plötsligt ur sina tankar av engelsmannens röst.

— Ni visade för en stund sedan att ni kunde se. Vad säger denna tråd er?

Doktorn skakade på huvudet.

— Inte mycket!

— Så? Jag kunde tro det! En blind höna kan hitta ett korn, men det fordras ett övat öga för att finna leden i en kedja!

— Just det, mumlade doktorn. Hans ögon hängde vid engelsmannens ansikte. Jo, det var det ansikte man kände från tidningar och tidskrifter, drag för drag, det fanns intet tvivel om det. Så långt var gåtan klar, men heller inte längre! Hur kom det sig att man fann *detta* ansikte *här?* Och vad i all världen fanns det för sammanhang mellan detta ansiktes ägare och de händelser, som denna förmiddag utspelats i Breuil?

Detektiven fortsatte att tala:

— Om jag säger att jag här i mina händer håller tråden till hemligheten, så är det mer än en ordlek! Denna tråd är det sista och avgörande beviset i en invecklad och sällsam sak. Var befinna vi oss? I en villa ägd av en engelsman, en lord, som sällan eller aldrig är hemma. Vem sköter villan i hans frånvaro? Ett gammalt äkta par, två hinduer, som han fört med sig hit från Indien, där de varit hans trotjänare i många år. Är det troligt att de skola kunna trivas under så nya och egendomliga förhållanden, i ett land vars språk de knappt förstå? Vi kunna tryggt svara att det är föga sannolikt. Vad sker i dag? Den ene av makarna dör, träffad av ett hjärtslag. Den andra är otröstlig. Vad återstår henne i livet? Intet. Hon beslutar att följa sin man i döden på samma sätt som hinduiska änkor ha gjort i århundraden, ända till dess England förbjöd det. Vi känna alla detta dödssätt: det var bålet! Driven av sin smärta anlägger hon denna eld för att förgås i lågorna tillsammans med sin man. Jag har funnit spår av hennes fot i trappan — den är knappt större än ett barns, såsom vår vän här riktigt anmärkte. Jag har funnit denna silkestråd, som otvivelaktigt härrör från hennes dräkt, vid foten av trappan och en andra tråd i det rum, där elden anlades. Alla spår peka i samma riktning, i riktning mot en ...

— Mot en *suttee?* viskade doktorn.

— Ni sade det.

— Men en *suttee*... började doktorn.

— Är otänkbar i våra dagar, menar ni? Ni känner inte Orienten!

— Det är möjligt, medgav doktorn skrockande, fastän jag väl har mera orientaliskt blod än ni! Jag böjer mig för ert skarpsinne, herr detektiv! Er kollega och konkurrent detektiven Lestrade från Scotland Yard skulle ha varit den första att göra detsamma. Det var ju han som opererade mot er i affären Oldacre, om jag inte minns fel?

— Det var det! Engelsmannens ton var kort.

— Och i affären med Silverbläsen?

— Ja.

— Och i äventyret med Den rödhåriga ligan?

— Ja.

— Han skar inte heller några lagrar i affären med Baskervilles hund!

— Nej! Engelsmannen skrattade kort. Han skär aldrig många lagrar, den gode Lestrade!

Doktorn teg ett ögonblick och sade därpå med sänkt röst:

— Vill ni stiga med mig in här? Jag har något att tala med er om. Det finns ett par detaljer i affären som ni inte känner.

Han gjorde en gest åt engelsmannen att stiga in i ett angränsande rum. Detektiven gjorde det. Knappt var han över tröskeln, förrän doktorn slog dörren i, vred om nyckeln och började släpa möbler mot dörren.

— Hjälp mig, Arronax! ropade han. Om han slipper ut, kommer jag inte härifrån med livet!

Den franske journalisten stirrade som förlamad på honom.

— Spärrar ni inne detektiven? stammade han. Är ni tokig? Han är ju skarpsinnigare än Sherlock Holmes själv!

— Han är mera än så! tjöt doktorn och släpade av alla krafter ett tungt bord mot dörren, som nu dånade under engelsmannens knytnävsslag. Han *är* Sherlock Holmes, och det är inte jag som är tokig, det är han! Hjälp mig om mitt liv är er kärt — och ert eget! tillade han i det han pustande satte en stol ovanpå bordet.

Äntligen tycktes Arronax förstå. Från andra sidan dörren kom det vrål, som i någon mån hjälpte honom att göra det. Med hotellvärdens bistånd hade de snart nog anlagt en barrikad som kunde ha trotsat fyra man. Det behövdes också, ty i detta ögonblick fick engelsmannens raseri bukt med dörren. De sågo ett förvridet ansikte bakom möbelbarrikaden och betraktade varandra tveksamt. Skulle de rymma fältet eller hålla stånd? Frågan löstes av två utomstående personer, som just anlände. Den ene var en man av läkartyp, den andre en herkuliskt byggd sjukvårdare.

— Gudskelov att vi kommo i tid! sade den förre. Vi ha varit honom på spåren sedan i morse, men de här förfärliga trapporna ...

Han lyfte handen och sade, vänd till engelsmannen:

— Hallå, Sherlock, vad är det för fasoner? Känner du inte igen din gamle vän Watson?

Som genom ett trollslag sjönko engelsmannens händer. Hans ansikte stillnade långsamt. Ett leende klöv det.

— Visst! Hallå, Watson! Du har varit länge om att hitta mig! Jag väntar mig inte för mycket av din intelligens, men det får jag säga, att om du inte kommit nu, så vet ingen hur det gått mig i händerna på de här figurerna!

— All right, nu är jag här! sade mannen med läkarutseendet och rev ned barrikaden. Låt nu bara Lestrade hjälpa dig på med överrocken, så ge vi oss i väg!

Den herkuliske sjukvårdaren steg fram med en överrock, som endast var doktor Zimmertür alltför väl bekant — en tvångströja. Engelsmannen tog villigt på den och anmärkte leende:

— Stackars Lestrade, det är hans lott i livet — att hjälpa mig på med överrocken!

En stund senare voro doktor Zimmertür och Arronax på väg utför bergstrapporna.

— Så går det, anmärkte doktorn, när man är skådespelare i England och spelar samma roll sex år i rad! Man spelar Sherlock Holmes, tills man blir Sherlock Holmes! Doktorn sade mig att han är ytterst beskedlig i vardagslag — får gå fritt omkring och upptäcker oupphörligen brott, som han arrangerar själv och sedan avslöjar! I dag på morgonen rymde han hit upp för att göra upp ett gammalt mellanhavande med lord Pewe!

— Vad för ett mellanhavande?

— Lorden, som är en mångfrestande man, har bland annat varit teaterkritiker. I den egenskapen lär han ha gått mycket omilt åt vår vän Stoddard — det är Sherlocks namn i privatlivet. Besöket i villan, som han avlade medan allt var i oreda efter den gamle tjänarens död, var avsett att ge lorden betalt för gammal ost! Och när förbrytelsen väl begåtts kunde han inte motstå lusten att spela detektiv och avslöja den! En äkta dåridé!

— En synnerligen finurlig idé i mitt tycke, anmärkte Arronax. Jag trodde fullt och fast på att han hittat det rätta, när han talade om änkebålet.

— Käre vän, svarade doktorn, glöm inte en sak: den gamla hinduiskan var muhammedan! Hon ropade: Allah! han dör! Och en troende muhammedan känner inte till något som heter änkebränning! Han har aldrig gjort det! Änkebränning förekommer bara hos brahmaner, aldrig, aldrig hos Profetens anhängare!

Doktorn pustade och återtog:

— Silverbläsen, Den rödhåriga ligan, Baskervilles hund! Min ungdoms käraste lektyr, från vilken jag minnes allt, intill Byggmästaren i Norwood! Puh! De här trapporna äro nästan värre på nervägen! Men det här var alltså mitt möte med Sherlock Holmes!

## DEN GREKISKA DRÖMMEN

### I.

Vad i all världen ser mitt öga? Har ni lämnat er bar i Mentone och blivit hotellägare i Lavandou, Akilles?

— Ja, herr doktor! Till er tjänst, herr doktor!

Akilles bockade sig leende till jorden, och i hans kölvatten bugade sig en vitjackad ung man ännu ivrigare — hans broder Theodoros. Doktor Zimmertür vinkade åt dem och knäppte pustande av sig ryggsäcken.

— Nå, det får jag säga! Hellre den förste i Lavandou än den andre i Mentone! Har ni ett rum åt en enkel fotturist, Akilles? Och ett bad? Och någonting att äta?

Novemberdagen dog i breda guldbälten bakom hamnmolon och masterna i Le Lavandou, när doktorn åter blev synlig.

— Claude Lorrain! sade han och satte sig till den försenade lunch eller för tidiga middag, som serverades och Akilles yngre broder Theodoros.

Om denne ännu inte hälsat doktorn med ett enda välkomstord, så hade det sina giltiga grunder: han var dövstum. Inte desto mindre var han en bättre servitör än de flesta kypare med talförmågan i behåll. Han läste på munnen lika lätt som en vanlig människa läser i en bok, och tack vare denna färdighet hade han en gång hjälpt doktorn att lösa det problem, som refererats i berättelsen *Ett biografdrama.* I vanliga fall var han den muntraste människa under solen, men i dag fann doktorn honom förändrad, nästan melankolisk. När han vände ryggen till, passade doktorn på att fråga hans broder vad som stod på.

Till svar pekade Akilles stumt på sitt hjärta och skakade dystert på huvudet.

— Stackars Theodoros! mumlade doktorn. Har han blivit kär?

Theodoros broder nickade vemodigt bekräftande. Därpå satte han sig med en av dessa naivt orientaliska gester, som verka så överraskande och intagande hos grekerna, på huk vid sidan av doktorns stol och mumlade:

— *Hon* är också dövstum! Och hon är förälskad i honom. Men fadern är högmodig — han är amerikan!

Han vaggade sorgset på överkroppen. När han hörde sin bror komma, reste han sig och viskade:

— Säg ingenting, herr doktor! Han kommer säkert att tala själv med er!

Medan doktorn slutade sin måltid, blevo Theodoros kretsar kring bordet allt trängre och trängre. När kaffet var serverat, fann han tiden mogen för handling. Han pekade på klockan och gjorde en frågande gest med huvudet. Doktorn nickade, och skrivblocket kom fram. Men de första ord den dövstumme skrev förbluffade doktorn en smula.

— *Herr doktor,* sade skriften, *kan man drömma sant?*

Doktor Zimmertür blinkade. Var det om sina framtidsdrömmar, den stackars pojken talade? Förmodligen hade han haft någon dröm som lovade det bästa. Man fick akta sig att desillusionera honom.

— Käre unge vän, svarade han med sitt mest strålande leende, tron på sanndrömmar finns hos alla folk och har funnits i alla tider. Tänk på Josef i Egypten, så förstår ni, hur ärevördiga anor den har! Ända till för ett par hundra år sen hade var fältherre sin officiella drömtydare!

Pennan skrev:

— *Min dröm är mycket skrämmande. Betyder det att en fara hotar mig?*

Doktorn harsklade sig. Han hade tydligen vågat sig för långt ut under sitt försök att trösta Theodoros. Men innan han hunnit lägga sitt ansikte i auguriska veck och taga tillbaka sina ord, började pennan skriva på nytt:

— *Min dröm liknar inte en dröm. Det är som den vore verklig. Kan det man drömmer vara verkligt? Kan man ha upplevt det någon gång?*

— Å, käre vän! ropade doktorn. Nu kommer ni in på saker av helt annan räckvidd! Kan man ha upplevt det man drömmer? frågar ni och menar förmodligen: kan man ha upplevt det i en annan existens? När det gäller själavandringen, bjuder mitt vetande pass! Jag skulle vara den siste att rycka på axlarna åt en sak, som hälften av jordens adertonhundra millioner människor tro blint på, som de anse för den självklaraste verklighet — men uttala mig vetenskapligt om den törs jag inte. Vetenskapen fordrar kemiska reaktioner, siffror och fotografier — fastän fotografierna ha börjat komma i misskredit, sedan spiritismen blomstrade upp!

Han gjorde en paus och tänkte: det var en egendomlig form för kärlekssorg! Men de blå ögonen i det solbrända ansiktet fortsatte att se på honom, förväntansfulla som ett barns, och han fortsatte:

— Men utan att gå in på frågan om en själavandring kan man uppställa problemet så här: kan det tänkas att släktets erfarenheter gå igen i individens drömmar? Jag inser inte varför de inte skulle kunna göra det. Individens utveckling är ju en koncentrerad bild av släktets utveckling. Varför skulle inte det som ni drömde

i natt, Theodoros, kunna vara ett dunkelt eko från era förfäders kamp och strider? Den synpunkten har alltid förefallit mig både enklare och sannolikare än den teori, som tvärtom vill tolka de primitiva sagorna som omskrivningar av förvirrade drömmar. När Odyssevs kastas upp på stranden av faiakernas ö och plötsligt finner sig stå inför den sköna Navsikaa utan så mycket som en tråd på kroppen — när sagan berättar detta, påstår den populära teorien inom min vetenskap, så är det bara en poetisk omskrivning av den dröm som vi alla haft någon gång om att vi spatsera nakna in i ett stort sällskap! Nonsens! Jag skulle önska att vi kunde omskriva våra somatiska drömmar till sådan poesi! Vetenskapligt struntprat! Men berätta er dröm, Theodoros! Handlar den om er och den sköna prinsessan Navsikaa?

Doktorn avbröt sig tvärt. Se så! tänkte han. Nu tror han att Akilles har skvallrat, och att jag vill pumpa honom på hans stackars hemlighet! Men hans farhågor visade sig obefogade. Theodoros tycktes vara långt borta. Han tog pennan och skrev som en sömngångare:

*— Detta är vad jag drömmer. Jag seglar på ett stort, mörkt hav ...*

Pennan stannade plötsligt. Innan doktorn visste ordet av, var han ensam. Theodoros hade lämnat honom och skyndat ut i den lilla hotellentrén. En ung flicka stod där. Hon var guldblond och klädd i sportdräkt. Theodoros talade ivrigt till henne; hans fingrar fladdrade som en gitarrspelares. Hon svarade med små hjälplösa gester. Plötsligt kom det ett avbrott. En bredaxlad herre med neddragna mungipor och cigarr i en av dem kom in från gatan. Han gjorde några förbittrade handrörelser mot den unga flickan och en rasande gest mot Theodoros. Efter ett ögonblick försvann hon uppför trapporna och Theodoros ut i köket. Akilles kom in i matsalen med handflatorna lyfta mot himlen.

— De ha sagt upp sina rum! De resa, doktor! Mina bästa gäster! Varför skulle också Theodoros gå och —

Doktorn såg drömmande ut över Medelhavet. På hans näthinna stod en silhuett ristad som med nål: profilen av en ung Diana med kortklippt blont hår och två blå ögon som talade om kärlek, om kärlek ...

— Fy, Akilles! svarade han. Hur kan ni tala på det viset? Har ni glömt er stamfader och namne Akilles och hans rasande kärlek till den gyllenhårade Briseis? *Oulomenen!* Ja, hennes hår hade solskenets färg, och kanske hade Akilles hår det också, ty den gången voro grekerna nykomlingar vid Medelhavet och hade det indogermanska urhemmets blondhet i behåll, till skillnad från Sems folk och min säd! Men tiderna förändras, Akilles, och vi med dem, och nufortiden är det inte stor skillnad på jude och grek, vad hårfärgen angår! Men när jag ser er blåögde bror och hans blonda Briseis, gripes jag av episkt vemod och svär, att historiens ur skall vridas baklänges. Han måste få henne, Akilles, om också hennes far säger nej hundra gånger!

— Få henne? muttrade Akilles. Ni känner inte fadern! Flickan är så rädd för honom som för pesten, och jag vill medge att jag själv — varför skulle Theodoros gå och förälska sig i *henne?* Mina bästa gäster!

— Ni är en rå materialist och ingenting annat, fastslog doktorn. Här skall skipas poetisk rättvisa, och Theodoros skall vinna sin brud! Men det är tvivelaktigt om äktenskapens höga beskyddarinna, den koögda Hera, ingriper i kampen liksom vid Troja. Alltså får jag göra det. Jude *pro Junone,* eller vad säger ni, hihihi! Var ligger er bar? Eftersom han är amerikan, sitter han naturligtvis där. Har Theodoros dragit sig tillbaka till sitt tält liksom er stamfader Akilles vid Troja? Hälsa honom, att han inte skall vara orolig. Jag lovar att han skall få sin Briseis!

## II.

Doktorn satte sig att vänta på baren som jägaren vid gillret. Baren var mycket liten, så liten att gästerna nästan naturnödvändigt måste komma på intim fot där. Det var inte Theodoros som serverade, utan en ung

italienare. Doktorn utfrågade honom försiktigt om det amerikanska paret, men allt vad han fick veta var, att dottern var *bellissima* och fadern *ricchissimo.* Familjenamnet var Vanlew. Mitt under detta samtal dök fadern upp.

Han beställde en Canadian Club, kastade i sig den och såg undersökande på doktorn. Därpå försjönk han i studium av en tidtabell. Doktorn tog en läderbägare med tärningar, som stod på disken, och började slå på egen hand. Rasslet av tärningar är i regeln ett ofelbart medel att inleda bekantskaper på en bar. Men amerikanen reagerade inte. Han fortsatte att slå i tidtabellen. Doktorn satte från sig läderbägaren och gäspade demonstrativt. Amerikanen gäspade lika demonstrativt och beställde ännu en visky. Plötsligt fick doktorn förklaringen på hans avvisande hållning. En tredje herre kom in på baren, en ung man med fjuniga kinder och blankt hår, ytterst korrekt klädd. Han såg sig hastigt om, som om han väntat finna ännu någon på baren — var det den blonda Diana? Därpå slog han sig ned hos doktorns tilltänkta offer, som hälsat hans ankomst med ett leende av överväldigande tandrikedom. De försjönko i ett halvhögt samtal, som avslutades med att den blonda flickans fader överlämnade ett kuvert till sin unge gäst. Denne undersökte innehållet och nickade. Amerikanen tog kuvertet, förseglade det och återlämnade det. Den unge mannen stoppade det i fickan, tog fram en checkbok och skrev ut en check, som hans granne stoppade i plånboken med likgiltig min. Därpå beställde han två manhattan och drack med sin unge gäst.

— Och miss Vanlew? hörde doktorn denne fråga?

— Mår inte riktigt bra i kväll! Ingenting farligt — går nog över tills vi råkas nästa gång. *Well — so long,* Edmund, och tack för det lilla vänskapsbeviset!

—*So long!* svarade den välklädde unge mannen med tydlig besvikelse i rösten och tog avsked. Amerikanen såg ännu en gång forskande på doktorn, nickade åt bartendern och gick.

— Vanlew? mumlade doktorn. Har jag inte hört det namnet någonstans? Eller vad är det det påminner mig om?

Han hade inte hunnit till klarhet över det, när han gick i säng, och lika litet stod det honom klart, hur han skulle bära sig åt med att förena Theodoros och hans blonda väninna, därigenom ingripande i Heras gudomliga uppgifter.

**III.**

Först nästa eftermiddag återsåg han Theodoros. Den unge greken var blek och förgrämd, men gjorde vad han kunde för att låtsas oberörd. Amerikanen och hans dotter hade rest i daggryningen.

— Ni hann aldrig berätta mig er dröm! sade doktorn.

Theodoros ryckte till. Det tog tid, innan han kunde samla sig, men slutligen började hans penna gå över papperet. Detta var vad han skrev:

*— Jag seglar i natten över ett mörkt hav. Män sjunga på ett främmande språk. Skeppet är av cypress. I aktern, nära styrmannens plats, stå sju unga män och sju unga flickor. De unga flickorna gråta. Skeppets för lyfter sig mycket högt ur vattnet. Plötsligt flammar den gyllene fisken som pryder bogsprötet. Solen går upp, och vi landa. Detta är min första dröm.*

*Skeppet ligger i en hamn som är full av fartyg. Hamnen är byggd av stora stenblock utan cement. På vågbrytarens yttersta spets lyfter sig ett torn av sten, och på tornets topp flammar dag och natt en eld. Hamnen är full av brunhyade män. Det myllrar av kvinnor i mångfärgade dräkter och med blottade bröst.*

*Inne i land lyfter sig en väldig borg av sten. Detta är min andra dröm.*

*Jag irrar omkring i en mörk gång. Jag går runt och runt och är förlorad, ty djuret är efter mig. Jag vet att jag är förlorad, ty djurets råmande hörs närmare och närmare. Jag springer, och plötsligt ser jag ett ansikte i mörkret. Det är hennes ansikte. Jag griper henne, men i samma ögonblick är djuret alldeles inpå oss, och ...*

Pennan stannade, och först efter en paus tilllade den:

*Sedan vaknar jag. Det är min tredje dröm.*

Doktorn såg upp. Theodoros var mycket blek, och det satt svettpärlor vid hans hårfäste. Han hade glömt sin kärlekssorg, medan han berättade sin dröm.

— Har ni drömt detta ofta, Theodoros?

Den unge greken skakade på huvudet:

*— Den första drömmen kom för tio dagar sen, då amerikanerna kommo, den andra natten efter och den tredje i går natt. Herr doktor, vad betyder det som jag har drömt?*

Doktor Zimmertür sköt ut läpparna, tills han liknade en antik triton.

— Vad den betyder! Vad den betyder! Skulle jag tolka den efter min vetenskaps officiella drömbok, så kom den säkert att få en betydelse, som skulle beröra er oangenämt, Theodoros! Att tränga in i en labyrint och liknande kan enligt psykoanalysens officiella drömbok bara betyda en enda sak. Men — men ...

Doktorn tystnade och såg länge på den unge greken. Liksom i tankarna skrev han ett ord i skrivblocket. Theodoros läste det, men gjorde ingen min av att förstå det. Doktorn skrev ännu ett ord och iakttog honom. Hans ansikte förblev lika oförstående. Plötsligt sade doktorn:

— Säg mig, skeppet som ni seglar med, är det ett segelfartyg?

*— Det är ett segelfartyg, men det har långa åror.*

Pennan tvekade inte ett ögonblick.

— Och hamnen, som ni kommer till, ligger den mot söder, norr, öster eller väster? Vet ni det?

*— Den ligger mot norr. När vi landa, går solen upp till vänster om det stora slottet.*

— Hm. Hm. Och djuret som jagar er? Vad är det för slags djur?

*— Jag vet inte...* Pennan tvekade och på nytt stod det svettpärlor vid Theodores hårfäste. *Ibland tror jag att det inte är något djur utan en ond människa. Men så hör jag det fnysa och vråla, och då ...*

Theodoros torkade sig i pannan. Doktorn teg på nytt.

— Men ni hade alltså aldrig drömt något liknande innan miss Vanlew och hennes far kommo?

Theodoros skakade på huvudet.

— Sällsamt! Högst sällsamt! Ja, käre Theodoros, jag är ingen trollkarl, och jag kan inte säga er på rak arm: er dröm betyder det och det — var så god, det kostar tjugu francs. Jag lovar er att tänka på den. Den intresserar mig — den gör mera, den förbryllar mig! Kanske inträffar det någon oförutsedd händelse som

hjälper oss att tolka den! Vem vet?

Theodoros tog avsked, synbarligen lättad av sin bikt, och doktorn satte sig att grubbla med blicken riktad mot de tre Gyllene Öarna, som simmade på Medelhavets mörkblå yta, något tiotal kilometer borta, Porquerolles, Port Cros och Ile du Levant. Vad ägde inte detta hav av öar och halvöar, och vad hade de inte sett av erövrare i seklernas lopp! Fenicier, greker, kartager, romare, saracener, normander! Det var en kedja som nådde trettio århundraden tillbaka, och där den slutade, anade man en ännu mera oöverskådlig kedja av föregångare, raser, vilkas namn och ursprung förlorade sig i tidernas morgondunkel. Men av alla de raser, som behärskat detta hav och dess tusen öar, var Theodoros’ folk det som satt de outplånligaste spåren. De hade givit form och rytm åt det som före dem var dunkel och kaos; de hade fyllt jorden med tempel, och de hade befolkat både jorden och himmeln med gestalter, om vilka de diktat strålande myter! Var det möjligt att ett minne från den tid, då dessa myter blevo till, kunde blossa upp i en senfödd ättling av folkstammen? Eller fick man skriva det hela på den individuella drömdiktningens konto och tolka det efter den vetenskapliga drömbokens vidtagna recept?

## IV.

Det gick en vecka. Varje dag företog doktorn långa fotvandringar, och varje dag såg Theodoros dystrare och dystrare ut.

En vecka på dagen efter amerikanernas avresa inträffade något. Den unge välklädde mannen, som doktorn sett i hotellbaren, kom på besök. Han önskade få veta av Akilles, om mr och miss Vanlew hade kommit tillbaka från Monte Carlo eller när de väntades.

— Från Monte Carlo? Ha de rest till Monte Carlo? Det visste jag inte! svarade Akilles förvånad. En sak är säker, och det är att de inte tänkte komma igen.

Det var den välklädde unge mannens tur att bli förvånad. Hans förvåning var så stor att han satte sig i en stol.

— Tänkte de inte komma igen? mumlade han. Det — det menar ni inte!

— Jo! svarade Akilles med bitterhet i rösten. Det — det inträffade något, medan de voro här, som gör att jag är säker på att de aldrig mer komma hit.

Den välklädde unge mannen tog fram en parfymerad näsduk, torkade sig lätt i pannan och stirrade framför sig. Samtalet ägde rum inne på baren, och doktorn, som vilade ut i ett hörn av den, slukade varje gest och varje ord med den mest oförställda nyfikenhet. Den scen, som han sett utspelas på samma ställe en vecka tidigare, hade inte gått ur hans minne. Mr Vanlew hade givit den välklädde ynglingen ett förseglat kuvert, och kuvertets mottagare hade givit mr Vanlew en check ... Redan när doktorn såg detta ske, fick han en dunkel misstanke om scenens innebörd. Nu växte denna misstanke med ens till visshet. Varför låter man en person som ger en en check sväva i okunnighet om att man reser för att inte komma igen? Varför låter man honom tro, att man kommer igen? Det fanns en förklaring härpå — en banal och långtifrån uppseendeväckande förklaring, som hade den fördelen att den samtidigt tolkade innebörden av scenen med kuvertet. Sådana dramer som detta — om det var vad doktorn misstänkte — utspelas var dag året om över hela kontinenten. Han beslöt att pröva sin teori.

— Ursäkta min herre, sade han med sitt älskvärdaste leende, ursäkta, om jag blandar mig i samtalet som en hund i ett kägelspel, som man säger här i landet! Men jag råkade vara vittne till ert sista möte med mr Vanlew. Törs jag fråga: hade ni känt mr Vanlew länge?

Den välklädde ynglingen stoppade ned näsduken, rätade sig upp i stolen och stirrade länge och genomträngande på doktorns fullmåneansikte.

— Vem är ni, min herre? frågade han äntligen med en röst, som endast kunde kallas iskall.

— Doktor Joseph Zimmertür från Amsterdam, till er tjänst, herr ...

— Mitt namn är Beverley, Edmund Beverley. Törs jag fråga, vilket intresse det kan ha för er, hur länge jag känt mr Vanlew?

— Endast ett rent psykologiskt intresse, försäkrade doktorn. Jag är nämligen psykolog till yrket, mr Beverley, och lägger mig i alla möjliga problem, som inte angå mig.

— Den senare delen av er självkarakteristik, sade mr Beverley med tillintetgörande ironi, gör i varje fall ett ytterst sanningsenligt intryck!

— Hahaha! skrattade doktorn med orubblig älskvärdhet. Det tror ni! Nej, jag ljög när jag sade att mitt intresse uteslutande var psykologiskt. Jag känner också vad man skulle kunna kalla ett bankmässigt intresse i ert fall.

— Bankmässigt? Mitt *fall?* Mr Beverleys kinder blevo långsamt röda. Min herre ...

Doktorn lyfte handen.

— Bara en fråga: hur mycket pengar låg det i kuvertet som mr Vanlew gav er? Det var så tjockt! Femtontusen? Tjugutusen? Eller mera?

Mr Beverley reste sig. Hans uttryck av kränkt värdighet var tillintetgörande.

— Mr Beverley, sade doktorn, innan han ännu hunnit öppna munnen, får jag fråga er: har ni någonsin hört talas om en form för svindel som kallas *confidence-trick?*

Mr Beverleys underläpp sjönk plötsligt till skada för värdigheten i hans min. Doktorn fortsatte:

— Jag ser att ni gjort det. Så mycket bättre, då behöver jag inte förklara detaljerna i svindeln för er! I ett kafé, en restaurang — eller varför inte en bar? — träffar ni en person med förtroendeingivande yttre. Ni stifta bekantskap, och han anförtror er att han tänkt ge bort tiotusen dollar eller francs eller pund till de fattiga i er hemtrakt. Han ber att få överlämna summan till er i kontanter, ty era drag inge honom sympati och förtroende. Men förtroende måste vara ömse- sidigt för att vara äkta. Därför skall ni deponera ett belopp antingen hos honom eller hos en tredje förtroendeväckande person, vars bekantskap ni under tiden gjort. Ibland gäller det inte välgörenhet utan en god affär som ni skola göra tillsammans. Ni deponerar pengarna hos den sympatiske mannen eller hans medhjälpare, och ...

Mr Beverley hade hunnit hämta sig.

— Bespara mig er ordström! röt han. Jag har redan sagt er att jag vet, vad ett *confidence- trick* är, och hur det går till. Ni glömmer två saker. För det första låter man sådana trick gå ut över unga dumbommar, som äro ute och resa för första gången. *Jag,* min herre, har rest Europa runt i två år!

— Och för det andra? förhörde doktorn sig.

— För det andra, ropade mr Beverley utom sig, var det ju *jag* som mottog pengar av honom, inte han av mig!

— Men ni gav honom en check, påpekade doktorn stillsamt. Är ni säker på att han inte inkasserat den?

Rodnaden på mr Beverleys kinder steg till purpurfärg.

— Tig! ropade han. Jag förbjuder er att komma med era gemena insinuationer mot en man som — som är fader till en ung dam, som ...

— Som ni sätter mycket högt, ifyllde doktorn. Var lugn, ni kan inte sätta miss Vanlew högre än jag! Men äpplet faller ibland långt från trädet. Säg mig en sak: tycker ni inte själv att det är egendomligt att mr Vanlew låter er tro att han har rest till Monte Carlo, när han faktiskt reste åt rakt motsatt håll?

För första gången teg mr Beverley.

Rodnaden på hans kinder sjönk långsamt.

— Hur vet ni — vad är det för nya historier ni berättar?

— Jag säger bara sanningen. På mina fotvandringar har jag gjort ett par efterforskningar om vart mr Vanlew reste, och jag vet vad hans adress är. Den *är* inte och har inte varit Monte Carlo.

Mr Beverleys hy var nu nästan normal. Han såg på doktorn utan att svara.

— Törs jag fråga en sak, har ni fortfarande det förseglade kuvertet på er?

Mr Beverley gjorde min av att blossa upp, men lade band på sig och böjde stumt på huvudet.

— Har ni någonting mot att låta mig se på det? I vittnens närvaro? — Doktorn antydde Akilles.

Mr Beverley tvekade länge och drog därpå upp kuvertet. Doktorn såg på det och sade:

— Posito att det var tusenfrancssedlar det borde innehålla, skulle det representera minst fyrtiotusen francs. Spelar fyrtiotusen francs någon roll för er, mr Beverley?

Utan att avvakta svar, tillade doktorn:

— Jag har ett förslag att göra er. Om jag kan säga er, vad mr Vanlew sade, innan han anförtrodde er kuvertet, tillåter ni då, att vi öppna det? Är allting som det skall vara, är ju ingen skada skedd. Annars ...

— Jag vill inte ens höra ert annars! För att täppa munnen på er, märk väl, uteslutande för att täppa munnen på er, går jag in på ert förslag. Kan ni säga mig vad mr Vanlew sade den gången, så öppna vi kuvertet!

Doktorn såg med glittrande ögon på sin motpart.

— Topp! Han sade så här: käre mr Beverley, jag skall ta en liten tripp till Monte. Ni vet vad Monte är — en farlig plats, en farlig plats för folk som gärna vill spela. Kommer jag till Monte med alla de här sedlarna, så gå de sin väg, varenda en. Vill ni inte ta dem i förvar åt mig så länge? Jag har fullt förtroende till er. Men för att förtroendet inte skall vara på den ena sidan kan ni ge mig en liten check på beloppet så länge! — Ni räknade pengarna i kuvertet, och ...

— Fan må ta er! ropade mr Beverley plötsligt. Har ni haft spioner ute? Har ni lyssnat?

— Intetdera, svarade doktorn hövligt. Jag är yrkespsykolog, som jag visst redan omtalat, och *ert* fall, mr Beverley, är verkligen inte så invecklat att ...

Unge mr Beverley avbröt honom med ett oartikulerat läte, tog en kniv från borddisken och slet upp kuvertet

i ett enda tag. Det innehöll fyrtio servetter av silkespapper, intet annat. Han stirrade stum på dem. Därpå ropade han:

— Ni visste ju hans adress? Var är den? Fort!

— Vi ha inte långt att resa för att träffa honom, sade doktorn hövligt. Han bor på ön Porquerolles, som ni ser där ute i Medelhavet. Förmodligen har han funnit det klokast att ligga i lya en tid. Namnet Vanlew började bli litet överansträngt i de stora städerna, om det också var mera känt under skrivformen Van Loo.

Mr Beverley vaknade upp ur sin bedövning.

— Van Loo? Gerald van Loo? »Excellensen»? Är det han som jag haft att göra med? En sådan Herrens åsna jag varit!

Doktor Zimmertür var ohövlig nog att inte protestera.

### V.

Vad excellensen Vanlew beträffade, var han ohövlig nog att draga dem vid näsan. När deras motorbåt lade till vid stranden på Porquerolles, skymde det redan. Det kostade dem ingen möda att få reda på excellensens adress. Han bodde på det enda hotellet. Men han var inte hemma. Han var ute och gick med sin dotter. När de väntat en timme utan att han visade sig, blev doktorn misstänksam och föranstaltade en drevjakt. Herrar som excellensen Vanlew ha fint väderkorn och en avundsvärd förmåga att ana oråd. Han tog själv vänstra flygeln, mr Beverley och poliskonstapeln från Lavandou togo centern och Theodoros högra flygeln. Att Theodoros deltog i resan var doktorns förtjänst och ett sakförhållande, som inte upphörde att fylla den elegante mr Beverley med nedlåtande förvåning.

Två timmar efter drevjaktens början funno doktorn och hans välklädda medhjälpare Theodoros liggande med ett fult sår i tinningen på en undangömd strandremsa nära öns nordvästspets. Utifrån havet hördes det svaga töffet av en motorbåt. De gissade hastigt sammanhanget. Mr Beverley fick order att skynda till hotellet och hämta hjälp. Doktorn hade just på egen hand lyckats återkalla sin unge vän till medvetande, då en skugga kom smygande fram ur buskarna och kastade sig framstupa bredvid Theodoros. Det var mr Vanlews dotter. Hon knöt handen i riktning mot havet, där motorbåtens töffande förstummats, och började slösa omsorger på Theodoros, som väckte den livligaste förvåning och indignation hos mr Beverley, när han en stund senare kom med hjälp.

— Vad står på? Är — miss Vanlew kvar här? Och är hon förlovad med barmannen?

— Theodoros är inte barman, sade doktorn, han är broder till en aktad hotellägare i Lavandou. Familjens anor gå tillbaka till den egeiska kulturens tid, och själv seglade Theodoros en gång för tretusen år sedan över havet till Kreta och kämpade för sin brud i Minotavrus labyrint.

— Vad i himmelns namn pratar ni för vanvett? Hittills har ni slagit mig som en förnuftig, fastän påflugen person, men ...

— Men nu mister ni ert goda omdöme om mig! Det smärtar mig. Och ändå kan jag försäkra er att er dåliga uppfattning av mig är ett intet mot vad mina kolleger skulle tänka, om de hörde det vanvett som ni just lyssnade till!

Miss Vanlew slösade fortfarande omsorger på den unge greken. Till doktorns oerhörda förvåning drog Theodoros plötsligt fram skrivblocket och skrev:

*— Herr doktor, det var en sanndröm! Det var för att varna mig! Han förföljde mig i mörkret, och när han fann henne och mig tillsammans, vrålade han och ville döda mig. Det var en sanndröm.*

Doktorn nickade instämmande. När de sutto i motorbåten på väg tillbaka till Lavandou, överraskade mr Beverley honom med att säga:

— Jag har talat med polismannen. Fyrtiotusen francs äro i alla fall inte ens tvåtusen dollar! Och miss Vanlews goda rykte är värt mera. — Mr Vanlew kommer inte att efterlysas av *mig.*

»Och ni blir inte blamerad!» tänkte doktorn. »På det viset går det alltså till att man så sällan hör talas om offer för confidence tricks!»

Men han sade det inte.

När de voro inne på hotellet i Lavandou, där Akilles mottog dem med vidöppna ögon och homeriska eder, drog Theodoros plötsligt upp skrivblocket och skrev:

*— Herr doktor, allt har inträffat som i drömmen. Men vad betyder Kefti? Det var ett ord som gick igen i min dröm, och det är inte grekiska.*

Doktorn såg länge och tankfullt på honom.

— Det *var* en sanndröm, Theodoros, svarade han. Det finns intet tvivel om det. Ni seglade över ett svart hav, ni blev förföljd och ni träffade *henne.* Intet kunde vara klarare. Men om ni vill veta det, så var *Kefti* det namn som bars av folket på Kreta, vars furste Minos byggde Minotavrus labyrint!